

ГОРАД. КНІГІ. ФЕСТИВАЛЬ

24 і 25 сакавіка Нацыянальная бібліятэка Беларусі прымае Першы гарадскі кніжны фестываль "Горад і кнігі". Нашы карэспандэнты наведалі падзею і ў наступных нумарах "К" падзеліцца крэатыўнымі знаходкамі ад бібліятэкараў, што склалі касцяк удзельнікаў імпрэзы. А ў гэтым нумары прапануем фотарэпартаж з падзеі.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

С. 3

УВАГА!

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА
НА ГАЗЕТУ "КУЛЬТУРА"

ІНДЫВІДУАЛЬНЫ ІНДЭКС — 63875
ВЕДАМАСНЫ ІНДЭКС — 638752

З дапамогай банкаўскай карткі газету можна выпісаць праз інтэрнэт-сэрвіс на сайце "Белпошты" (пункт "Афармленне падпіскі на друкаваныя сродкі масавай інфармацыі").

Тэндэнцыі

Ініцыятыва — насуперак інерцыі

Давялося мне прысутнічаць на адкрыцці дзіцячай мастацкай выстаўкі, прысвечанай, як і многія іншыя культурныя мерапрыемствы сёлета, юбілею Вялікай Перамогі. Выстаўка мяне прыемна ўразіла і падалася годнай інфармацыйнай падставай для абмеркавання ў прафесійным асяродку такой надзённай, на маю думку, тэмы, як стан эстэтычнага выхавання ва ўмовах "інфармацыйнага выбуху" ды выкліканай ім рэвізіі звыклых маральна-этычных каштоўнасцей. Моладзь сёння, як мне падаецца, больш за сваіх бацькоў адукаваная, але менш дасведчаная. Якім бокам грамадству выйдзе гэты перакос праз якія дзесяць-дваццаць гадоў? І з кім, зрэшты, як не з тымі, хто вучыць дзяцей мастацтву, дбае пра "разумнае, добрае, вечнае", весці гаворку пра пазачасныя каштоўнасці ў кантэксце сённяшняга дня!

Пётра ВАСІЛЕЎСКІ

На вернісажы я падзяліўся ідэяй "круглага стала" на згаданую тэму з дырэктарам адной са школ мастацтваў. Ён успрыняў ідэю вельмі прыязна, нават загарэўся ёю. Было відаць, што яму ёсць што сказаць не толькі па замоўленай тэме, але і па канкрэтных, непазбежных у навучальным працэсе, праблемах сваёй школы. Спадар дырэктар выказаў гатоўнасць не толькі асабіста паўдзельнічаць у такім "круглым stole", але і прыцягнуць да сумоўя выкладчыкаў сваёй школы, якіх ахарактарызаваў як людзей, неабыхавых да згаданай праблемы. А яшчэ ўзяўся забяспечыць прысутнасць на сумоўі прадстаўніка раённай адміністрацыі, адказнага за культуру. Прапанаваную арганізацыйную дапамогу я, зразумела, прыняў з удзячнасцю.

Калі ж праз дзень я патэлефанаваў майму суразмоўцу, ён засмучаным тонам паведаміў, што чыноўнік з раённай адміністрацыі, якога ён запрасіў на "круглы стол", ідэю сумоўя не ўхваліў. Нават не тое, каб не ўхваліў, а проста не выказаў да яе свайго стаўлення. Чыноўнік папрасіў найперш прадставіць тэзісы, на якіх мае будавацца размова, акрэсліць пытанні, што там прагучаць, — каб ён мог паказаць іх свайму начальству. І

калі яно, начальства, пасля азнаямлення з матэрыяламі загадае яму, падначаленаму, на "круглы стол" прыйсці, дык ён прыйдзе. А калі не — дык не ведае. Выходзячы з гэтых меркаванняў, ад удзелу ў "круглым stole" і мой адпачатковы саюзнік адмаўляецца. Карацей, праявіць ініцыятыву ніхто не асмеліўся.

Ад чаго, падумалася мне, такое стаўленне? Трэба ж усяго толькі, каб ты як спецыяліст, якому бальці за справу, у нязмушанай абстаноўцы падзяліўся з такімі ж спецыялістамі ўласным бачаннем сітуацыі, якую насамрэч маеш на сваім рабочым месцы. Гэта тая ж планёрка, хіба што пра яе надрукуюць у газеце (на хвіліначку, заснаванай Міністэрствам культуры). Дарэчы, патрэбна гэта найперш табе самому, бо "круглы стол" на старонках газеты — магчымасць паведаміць пра свае клопаты ды праблемы шырокай грамадзе. А грамадскае рэха, як сведчыць практыка, рана ці позна абавязкова даходзіць да вухэй тых, хто прымае рашэнні.

Гэта я згадаў для прыкладу. І дадзены выпадак, зразумела, не той, каб рабіць з яго грунтоўныя высновы. Але ж гэта і не першая ў маёй практыцы падобная сітуацыя. Спачатку чалавек, калі яго зачэпіш

за жывое, намацаеш тэму, якая яго хвалюе, на інтэрв'ю пагаджаецца, а ў апошні момант — адмаўляецца. Альбо, калі інтэрв'ю ўсё ж такі адбылося, бязлітасна крэмае пад час візавання матэрыялу, выкрэслівае з гатоўнага тэксту свае папраўдзеныя варыяцыі чытацкай увагі думкі. Не іначай, меў ён напачатку спакусу сябе прапіраць альбо справу сваю прарэкламаваць, а потым у ягонаў галаве прачнуўся так званы ўнутраны цензар і загадаў не высоўвацца... Скажам, колькі я ўжо чуў ад твораў высокага рангу шкадаванняў з нагоды адсутнасці ў сістэме вышэйшай мастацкай адукацыі Акадэмічных майстэрняў, дзе лепшыя выпускнікі БДАМ маглі б удасканаліваць сваё майстэрства пад кіраўніцтвам мэтраў... Былі такія майстэрні пры жыцці Міхаіла Савіцкага. Цяпер у памяшканні, у свой час спецыяльна спраектаваным ды збудаваным пад навучальны працэс і не прыстасаваным пад выставачную дзейнасць, знаходзіцца Цэнтр сучасных мастацтваў. Гэта добра, але ж мы так і рэалістычную школу страціць можам, нічога ўзамен не прыдбаўшы, кажучь прафесіяналы ў мастацкай сферы. Але ад прапановы агучыць праблему ад свайго імя адмаўляліся. Мне чаму

сці ў падобных сітуацыях згадалася тэза рускага класіка Салтыкова-Шчадрына "А ну как нас за это не похвалят?" з ягонаў эпопэі пра горад Глупаў.

Я далёкі ад таго, каб кагосьці ў чымсьці вінаваціць і не лічу асяржонасць нейкай заганай. Але як можна спадзявацца на вырашэнне тых або іншых праблем, калі яны нават не агучаны, а той, хто мог бы іх агучыць, маўчыць, баючыся праявіць ініцыятыву?..

Дарэчы, паводле энцыклапедыі, ініцыятыўнасць — гэта тое, што сведчыць пра наяўнасць у асобы здольнасці да самастойных дзеянняў, якія змяняюць яе ўласны стан насуперак натуральнай інерцыі. Інакш кажучь, праяўляючы ініцыятыву, чалавек змяняецца сам, а праз яго змяняецца свет. Ініцыятыва звычайна не аплачваецца, часта падлягае пакаранню і дадае ініцыятару праблем па жыцці. Але ж кажучь: хто не рызыкуе, той не п'е шампанскага. У сэнсе, не святкуе перамогу...

Афіцыйна

Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка падпісаў Указ аб узнагароджанні прадстаўнікоў розных сфер дзейнасці, у тым ліку за заслугі ў развіцці мастацтва, культуры. Пра гэта паведамляе Прэс-служба Кіраўніка дзяржавы.

Сярод іншых, ордэнам Францыска Скарыны ўганаравана вядучы майстар сцэны Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Максіма Горкага Вольга Дзянісава.

У ліку дзеячаў культуры, адзначаных медалём Францыска Скарыны, — дырыжор Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Андрэй Галанаў і загадчык трупы хору таго ж тэатра Лілія Карловіч. Дадзеную ўзнагароду атрымалі таксама рэжысёр-пастаўшчык Рэспубліканскага тэатра

беларускай драматургіі Святлана Навуменка і артыст-чытальнік, майстар мастацкага слова вышэйшай катэгорыі Гомельскай абласной філармоніі Вадзім Юрлоў.

Сярод удастоеных ганаровых званняў — артыст балета (саліст) — вядучы майстар сцэны Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Юрый Кавалёў, якому прысвоена званне “Заслужаны артыст Рэспублікі Беларусь”. Гэтым жа званнем уганараваны саліст Беларускай оперы Станіслаў Трыфанаў, артысткі драмы — вядучыя майстры сцэны Рэспубліканскага тэатра беларускай драматургіі Людміла Сідаркевіч і Галіна Чарнабаева.

Званне “Заслужаны дзеяч мастацтваў Рэспублікі Беларусь” прысвоена мастацкаму кіраўніку РТБД Аляксандру Гарцуеву, а званне “Заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь” — генеральнаму дырэктару УП “Кінавідэапракат” Мінскага гарвыканкама Васілю Коктышу.

"Круглы стол" "К"

Напярэдадні Міжнароднага дня аховы помнікаў і гістарычных мясцін у рэдакцыі "К" адбыўся традыцыйны "круглы стол", удзел у якім узялі намеснік міністра культуры Рэспублікі Беларусь Аляксандр ЯЦКО, начальнік упраўлення па ахове гісторыка-культурнай спадчыны і рэстаўрацыі Міністэрства культуры Ігар ЧАРНЯЎСКИ, начальнік аддзела навукова-метадычнага забеспячэння дзейнасці па ахове гісторыка-культурнай спадчыны Інстытута культуры Беларусі Ала СТАШКЕВІЧ, галоўны спецыяліст Галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Мінгарвыканкама Наталля РАДЧАНКА, галоўны спецыяліст Галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Міннаблвыканкама Анжаліка ЯНКОУСКАЯ, дырэктар Мемарыяльнага комплексу "Хатынь" Артур ЗЕЛЬСКИ, старшыня Беларускага камітэта ICOMOS Уладзімір ПЛЕП і яго намеснік Цімафей АКУДОВІЧ, начальнік майстэрні ландшафтнай архітэктуры КУП "Мінскпраект" Ганна АКСЕНАВА, а таксама рэдактар аддзела газеты "Культура" Ілья СВІРЫН.

Падрыхтаваў Ілья СВІРЫН / Фота Аліны САЎЧАНКА

"Гэтая работа не спыніцца"

Аляксандр ЯЦКО: — Наша сённяшняя сустрэча мае некалькі нагод. Па-першае, гэта святкаванне Міжнароднага дня аховы помнікаў і гістарычных мясцін, па-другое — 50-годдзе Міжнароднай рады помнікаў і мясцін (ICOMOS), і па-трэцяе — 70-я ўгодкі Вялікай Перамогі.

Першыя дзве нагоды шчыльна паміж сабою знітаваны. Свята, што праходзіць 18 красавіка, было ўстаноўлена ў 1983 годзе якраз па ініцыятыве Асамблеі ICOMOS. Гэты асаблівы дзень дае магчымасць павялічыць узровень агульнай абазнанасці ў разнастайнасці культурнай спадчыны і прыцягнуць увагу да неабходных мерапрыемстваў, якія павінны палепшыць стан захавання помнікаў.

Гістарычны лёс беларускага народа заўсёды быў няпросты. Са старадаўніх часоў наша зямля з'яўлялася арэнай вялікіх і малых бітваў. І менавіта з гэтай прычыны ў Рэспубліцы Беларусь захавалася шмат воінскіх пахаванняў. Паводле пераліку, які вядзе Упраўленне па ўвекавечанні памяці абаронцаў Айчыны і ахвяр войн Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь, іх агульны лік — 7 368! Прычым 783 з гэтых пахаванняў унесены ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцей. Гэта — помнікі гісторыі. Абсалютная большасць з іх адносіцца да перыяду самай крывавай вайны ў гісторыі чалавецтва...

Ігар ЧАРНЯЎСКИ: — Стаўленне грамадства да праблематыкі аховы гісторыка-культурнай спадчыны істотна эвалюцыянавала. Прыкладам, раней лічылася, што дастаткова зрабіць больш-менш дакладную рэпліку таго або іншага страчанага будынка, і гэта ўжо будзе аднаўленне помніка, аднак праз нейкі час паўстала пытанне аўтэнтычнасці. Паступова прафесійная супольнасць выпрацавала метадыкі і падыходы, якія знайшлі сваё адлюстраванне ў міжнародных дакументах, а затым і арганізавалася ў пэўныя структуры.

Важна адзначыць, што каталізатарам гэтага руху стала менавіта такая трагічная падзея, як Другая сусветная вайна. Тыя велізарныя страты, якія панесла ў ходзе баявых дзеянняў еўрапейская культурная спадчына, прадэманстравалі неабходнасць больш уважлівага стаўлення да тэмы захавання каштоўнасцей. Згадайма хача б Гаагскую канвенцыю абароны культурных каштоўнасцей у выпадку ўзброеных канфліктаў 1954-га ці такі вызначальны дакумент, як Венецыянская

хартыя, што была прынята праз дзесяцігоддзе. Закладзены там пастулаты вызначаюць наш падыход да тых або іншых відаў практычнай дзейнасці.

Ала СТАШКЕВІЧ: — Там сфармуляваны вельмі важныя прынцыпы рэстаўрацыйскай дзейнасці: па-першае, галоўнае — не нашкодзіць, па-другое — кожны крок вымагае навуковага абгрунтавання... Летась мы адзначалі 50-годдзе Венецыянскай хартыі, і, як многія мяркуюць, менавіта яна падрыхтавала глебу для стварэння ICOMOS.

Уладзімір ПЛЕП: — Гэта сапраўды так. Беларускі камітэт ICOMOS куды маладзейшы за саму арганізацыю: ён быў зарэгістраваны 16 красавіка 2002 года і на сённяшні дзень налічвае 30 правадзейных членаў ды больш як 50 сяброў маладзёжнага крыла.

Ала СТАШКЕВІЧ: — Прамінулы пасты з'яўлення Венецыянскай хартыі час быў вельмі плённым для навуковай думкі. Паступова змянілася сама парадыгма ўспрыняцця помніка спадчыны. Цяпер мы разглядаем яго ўжо не як "рэч у сабе", але як частку цэласнага культурнага ландшафту. Усё больш актуальным становіцца і пытанне кіравання, менеджменту аб'ектамі спадчыны. Пастаянна выходзяць новыя публікацыі, экспертная супольнасць працягвае назапашваць тэарэтычную базу ў галіне рэстаўрацыі. Прыкладам, цікавая практыка ўкараняецца ў Расіі, дзе з'явіліся Школы спадчыны, разлічаныя не толькі непасрэдна на спецыялістаў, але і на прадстаўнікоў грамадства.

Уладзімір ПЛЕП: — Сапраўды, нельга варыцца ва ўласным соку, трэба атрымліваць як мага больш інфармацыі з тых краін, якія нас шмат у чым, па праўдзе кажучы, ужо апырэдзілі. Зрэшты, у нас ёсць свой унікальны досвед — Нясвіжская акадэмія. Адно што — добра было б скіраваць у канкрэтнае рэчышча высілкі тых спецыялістаў, якіх яна аб'ядноўвае. Чаму б, напрыклад, не ўзяцца за вырашэнне праблем канкрэтнага помніка спадчыны — таго ж Туганавіцкага парка, звязанага з імем Міцкевіча, але сёння занябанага?..

Ганна АКСЕНАВА: — Спецыялістаў у галіне ландшафтнай архітэктуры, якія валодаюць спецыфікай правядзення работ на гісторыка-культурных каштоўнасцях, у нас і сапраўды не хапае. І таму Нясвіжская школа — гэта добрая магчымасць ліквідаваць іх нястачу. Тыя, хто яе прайшоў, прыкметна адрозніва-

юцца ад выпускнікоў звычайных ВНУ.

Ала СТАШКЕВІЧ: — Натуральна, перадавы досвед нам вельмі патрэбен, асабліва ў адукацыйных працэсах падрыхтоўкі рэстаўратораў ды спецыялістаў у сферы аховы спадчыны. Аднак да нас усе тыя набыткі практычна не даходзяць: вельмі мала што перакладаецца ды выдаецца. І таму як дзяржаўным, так і грамадскім арганізацыям належыць прыкласці намаганні, каб пераадолець гэтую ізаляванасць нашай інтэлектуальнай прасторы.

Ігар ЧАРНЯЎСКИ: — Тым не менш, айчынныя рэстаўратары цалкам адпавядаюць міжнародным патрабаванням, і сведчаннем таму — хача б вердыкты міжнародных экспертаў. Многія памятаюць складаную сітуацыю пяцігадовай

даўніны, калі давялося разабраць усходнюю галерэю палаца ў Нясвіжы. Тады Беларусь наведла вельмі сур'ёзная міжнародная экспертная місія на чале з Міхаэлем Пэцэтам, які некалькі каденцый узначалываў ICOMOS. Ён вельмі ўважліва паставіўся да пытання, скрупулёзна вывучыў усю дакументацыю — і ў выніку прыйшоў да высновы, што беларускія спецыялісты прынялі правільнае рашэнне, бо іншых варыянтаў, апрача разборкі галерэі, проста не было...

Уладзімір ПЛЕП: — У іншых краінах — скажам, Польшчы або Германіі — дзейнасць мясцовых прадстаўніцтваў ICOMOS мае крыху адрозную ад нас спецыфіку: яны аб'ядноўваюць эліту — тэарэтыкаў і практыкаў рэстаўрацыі ды справы аховы помнікаў, якія здатныя весці дыскусіі на вузкапрафесійных тэмах. Аднак, звязваючы на беларускія рэаліі, мы абіраем іншыя прыярытэты — перадусім, папулярызатарскую дзейнасць. Шырокай грамадскасці наша арганізацыя вядомая перадусім дзякуючы Фэсту экскурсыводаў, маштаб і запатрабаванасць якога стабільна расце з года ў год. Гэтая акцыя мае на мэце дайсці літаральна да кожнага і засведчыць, што звыклія для нас мясціны — няхай сабе гэта будзе звычайны "спальны" мікрараён — маюць цікавую і багатую гісторыю.

Ілья СВІРЫН: — А ці шмат у нас увогуле грамадскіх арганізацый, якія працуюць на гэтай ніве?

Ігар ЧАРНЯЎСКИ: — Калі верыць інфармацыі, атрыманай намі ў Міністэрстве юстыцыі Рэспублікі Беларусь, то сёння пытанні аховы спадчыны займаецца каля трох тысяч грамадскіх арганізацый рознага ўзроўню і профілю! Прынамсі, у іх статуце прысутнічае адпаведны радок...

Ілья СВІРЫН: — Тым не менш, рэальна мы бачым працу добра калі дзясятка грамадскіх арганізацый. Прычым у СМІ часам лунае думка пра тое, што ініцыятыва "знізу" — "заціскаецца", і праціцца праз бюракратычныя бар'еры амаль нерэальна...

Цімафей АКУДОВІЧ: — Не магу падмацаваць гэтае сцвярдзенне сваім асабістым досведам. Нам даводзіцца супрацоўнічаць з многімі арганізацыямі дзяржаўнага кіравання, і звычайнай паразуменне удаецца лёгка знаходзіць.

Уладзімір ПЛЕП: — Я таксама не бачу прычын, каб наракаць на брак увагі дзяржавы да нашай арганізацыі. Прыкладам, старшыня

Фотасюжэт нумара

Суботнік у "Станькаве"

Традыцыйны Рэспубліканскі суботнік супрацоўнікі апарата Міністэрства культуры краіны на чале з намеснікам міністра Аляксандрам Яцко правялі ў Цэнтры экалагічнага турызму "Станькава". Задачай гэтым разам было добраўпарадкаванне тэрыторыі комплексу "Партызанскі лагер". План па пасадцы дзясяткаў вечназялёных дрэў, а таксама па прыборцы выкананы. Да міністэрскага суботніка далучылася дэлегацыя з Карачаева-Чаркесіі, што прыехала ў гэты мясціны, каб ушанаваць памяць суайчыннікаў, якія змагаліся і загінулі пад час Вялікай Айчыннай вайны.

Фота Аліны САЎЧАНКА

ШТОТЫДНЁВАЯ ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНАЯ, ДЛЯ ДАСГУ (КУЛЬТУРА, МАСТАЦТВА) Выдаецца з кастрычніка 1991 года.

Газета
КУЛЬТУРА

Заснавальнік — Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.
Рэгістрацыйнае пасведчанне № 637, выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Галоўны рэдактар — Сяргей Сяргеевіч ТРАФІЛАЎ. **Адказны сакратар:** Вольга НАВІЦКАЯ; **рэдактары аддзелаў:** Канстанцін АНТАНОВІЧ, Надзея БУНЦЭВІЧ, Барыс КРЭПАК, Юген РАПІН, Ілья СВІРЫН; **аглядальнікі рэдакцыі:** Дар'я АМЯЛЬКОВІЧ, Юрый ЧАРНЯЎСКИ; **спецыяльны карэспандэнты:** Пётр ВАСІЛЕЎСКИ, Алег КІЛІМАЎ, Аліна САЎЧАНКА; **мастацкі рэдактар** — Наталля ОВАД; **карэктар** — Інга ЗЕЛЬБІС.

Сайт: www.kimpress.by E-mail: kultura@tut.by Адрас рэдакцыі: 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакоі 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Тэлефоны: (017) 286 07 97, (017) 334 57 23. Тэлефон-факс: (017) 334 57 41. Рэкламны адрас: тэл. (017) 286 07 97, 334 57 41. Выдавец — Рэдакцыяна-выдавецкая ўстанова "КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА" 220013, Мінск, пр. Незалежнасці, 77. Пакоі 16-28, 94-98, чацвёрты паверх. Бухгалтэрыя: (017) 334 57 35. **Аўтары допісаў паведамляюць прозвішча, поўнаасно імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім і калі выдадзены пашпарт, асабісты нумар), асноўнае месца працы, зваротны адрас.** Аўтарскія рукапісы не рэдакуюцца і не вяртаюцца. Меркаванні аўтара могуць не адпавядаць пункту гледжання рэдакцыі. Аўтары нясуць адказнасць за дакладнасць матэрыялаў. *Матэрыял на правах рэкламы. "Культура", 2015. Наклад 6 094. Індэксы 63875, 638752. Рознічны кошт — па дамоўленасці. Падпісана ў друку 24.04.2015 у 19.15. Замова 1606. Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства "Выдавецтва "Беларускі Дом друку". ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004. пр. Незалежнасці, 79, 220013, Мінск.

Беларускага камітэта ICOMOS уваходзіць у Нацыянальную камісію па справах UNESCO, і літаральна на апошнім яе пасяджэнні дзве нашы прапановы былі прыняты.

І ў той самы час — маленькая, але немалаважная дэталю... Чэхія альбо Польшча не аплачваюць арэнду сваіх офісаў — гэта робяць міністэрствы культуры тых краін. Мы ж вымушаны плаціць нароўні з камерцыйнымі арганізацыямі, не атрымліваючы ніякіх паслабленняў. Натуральна, для такой некамерцыйнай арганізацыі, як наша, сумы вельмі вялікія, і таму нам даволі складана выжываць. Самым лепшым падарункам да юбілею ICOMOS магло б стаць вырашэнне гэтага набалелага для нас пытання.

Аляксандр ЯЦКО: — Падыходы дзяржавы да перадачы ў арэнду памяшканняў грамадскім арганізацыям падрабязна рэгламентаваны і замацаваны ў адпаведных прававых актах. Зацверджаны і пералік тых суб'ектаў, якім магчыма такія плошчы аддаваць бясплатна. Як вядома, шэраг культурных арганізацый — скажам, тыя ж творчыя саюзы — таксама мае згаданыя вамі праблемы. Мы ідзем ім насустрач — вядома, у рамках дзеючага заканадаўства, — прымяняючы максімальна нізкія з магчымых каэфіцыенты. Таму давайце сустрэнемся з гэтай нагоды некалькі асобна і пашукаем варыянты вырашэння праблемы.

Цімафей АКУДОВІЧ: — У той самы час, я хацеў бы звярнуць увагу на наступную праблему: бракуе адкрытасці тым захадам, якія робіць дзяржава. Згадайма хаця б разборку той самай усходняй галерэі палаца ў Нясвіжы, да якога заўсёды прыкута пільная ўвага грамадскасці. Як мне падаецца, ніхто не прыклаў належных намаганняў, каб патлумачыць прынятае рашэнне шырокай аўдыторыі. І як вынік — вялікі розгалас, неразуменне, абурэнне...

Ігар ЧАРНЯЎСКИ: — Чаму ж? Сакрэту тут нікага не было. Праблемы, звязаныя з усходняй галерэяй, абмяркоўваліся на пасяджэннях Навукова-метадычнай рады, і спецыялісты калегіяльна шукалі падыход да іх вырашэння.

Цімафей АКУДОВІЧ: — Менавіта: спецыялісты! Пра тое, што адбываецца на пасяджэннях Рады, ведаюць толькі іх удзельнікі. Тое-сёе трапляе ў СМІ, але ж сфарміраваць з гэтых лапікаў цэласную карціну бывае няпроста. Сёння, прыкладам, не хапае інфармацыі пра тое, што робіцца ў рамках праграмы "Замкі Беларусі".

Ігар ЧАРНЯЎСКИ: — Для прадстаўнікоў грамадскасці дзверы пасяджэнняў Рады заўсёды адкрыты. Старшыня аднаго ўсім вядомага таварыства заўсёды прысутнічае на разглядзе тых пытанняў, якія нейкім чынам закранаюць дзейнасць апошняга. Іншыя пытанні яго, на вялікі жаль, не надта, мабыць, цікавяць.

Ілья СВІРЫН: — І потым менавіта з ягоных інтэрв'ю мы і даведваемся, што ж адбывалася на тых пасяджэннях...

Цімафей АКУДОВІЧ: — Сітуацыю тут бы мог выправіць, скажам, нейкі сайт, які аператыўна і сістэмна інфармаваў бы ўсіх зацікаўленых пра падзеі ў сферы аховы спадчыны.

Аляксандр ЯЦКО: — Над мадэрнізацыяй сайта Міністэрства культуры будзем працаваць. Хачу яшчэ раз падкрэсліць: мы заўсёды адкрыты для супрацоўніцтва з грамадскімі арганізацыямі. Уласна, інструментам такога ўзаемадзеяння павінна стаць Грамадская назіральная камісія, пасяджэнне якой адбываецца акурат адначасова з нашым "круглым сталом".

Увогуле, работа па маніторынгу стану гісторыка-культурных каштоў-

■ Уладзімір Гілеп: "Нельга варыцца ва ўласным соку, трэба атрымліваць больш інфармацыі з тых краін, якія нас, па праўдзе кажучы, ужо апярэдзілі".

■ Ала Сташкевіч: "Да нас замежныя набыткі практычна не даходзяць: вельмі мала што перакладаецца ды выдаецца".

■ Ганна Аксёнава: "Спецыялістаў у ландшафтнай архітэктуры, якія валодаюць спецыфікай работ на гісторыка-культурных каштоўнасцях, у нас не хапае".

■ Артур Зельскі: "Дзякуючы паўсюднай тэндэнцыі да шоу, вайна перастала ўспрымацца сучаснымі пакаленнямі як трагедыя".

■ Цімох Акудовіч: "Пра змест пасяджэнняў Рады ведаюць іх удзельнікі. Тое-сёе трапляе ў СМІ, але ж сфарміраваць з лапікаў агульную карціну няпроста".

насцей павінна быць планамернай і сістэматычнай, і той жа Беларускі камітэт ICOMOS дэманструе неблагія яе прыклады — скажам, сайт niekropali.by, дзе акумулюецца інфармацыя пра старыя могілкі.

Ігар ЧАРНЯЎСКИ: — Трапіць на прыём у Міністэрства культуры, каб падзяліцца сваёй задумай, можна надзвычай проста. Ды праблема, як бачым, у іншым: адной ідэі замала, каб нешта атрымалася, трэба яшчэ і рукі прыкласці.

Таму, па шчырасці, я не зусім разумею тыя прэтэнзіі, якія часам гучаць на наш адрас. Мабыць, нідзе ў свеце органы дзяржаўнага кіравання не бяруць на сябе ініцыятыву па развіцці грамадскага руху. З той простаі прычыны, што штучна яго не створыш. Калі ў людзей ёсць патрэба працаваць на гэтай ніве, яны арганізоўваюцца і робяць сваю справу.

Ілья СВІРЫН: — Але ж уладныя структуры могуць выступаць ініцыятарамі тых або іншых грамадскіх ініцыятыў...

Ігар ЧАРНЯЎСКИ: — І такія прыклады ўжо ёсць. Унікальны алтар у знакамітым Будслаўскім касцёле знаходзіцца ў вельмі дрэнным стане, і Нацыянальная камісія па справах UNESCO робіць намаганні па прыцягненні грамадскасці да справы яго захавання. Мітрапаліт Мінска-Магілёўскі Тадэвуш Кандрусевіч выказаў вялікую зацікаўленасць у гэтай ініцыятыве.

Альбо тыя ж валанцёрскія пачыны... Мядзельскі райвыканкам запрасіў добраахвотнікаў да правядзення работ на тамтэйшым замчышчы, і яны, наколькі мне вядома, ужо пачаліся — прынамсі, на стадыі даследаванняў. Аднаўляць замак, вядома, ніхто не збіраецца, але стаіць задача знайсці спосаб экспанавання замчышча менавіта як помніка археалогіі.

Увогуле, падыход да валанцёрскага руху можа быць значна шырэйшым. Наколькі мне вядома, студэнты ў рамках навучальнага працэсу рыхтуюць вельмі якасныя дыпломныя і курсавыя работы, і шкада, што апошнія ў сваёй большасці знікаюць у нябыт. А калі гэтую творчую энергію скіроўваць у пэўнае рэчышча, яна магла б увабляцца ў канкрэтныя аб'екты. Згадайма, што помнік Сымону Буднаму ў Нясвіжы — колішняя дыпломная работа скульптара Святланы Гарбуновой...

Анжаліка ЯНКОЎСКАЯ: — Магу тут прывесці і такі прыклад: дзякуючы фінансавай дапамозе Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі, цяпер вядуцца вельмі сур'ёзныя рамонтныя работы на Кургане Славы.

Ілья СВІРЫН: — Тым не менш, такія вялізныя комплексы, як "Хатынь" і "Курган Славы", не могуць абысціся без пастаяннай дзяржаўнай падтрымкі...

Анжаліка ЯНКОЎСКАЯ: — Артур Гар'евіч не дасць сслухіць, абласныя ўлады заўсёды надаюць гэтым аб'ектам павышаную ўвагу. За кошт муніцыпальнага бюджэту літаральна штогод там праводзяцца тыя або іншыя рамонтныя работы. У гэты асаблівы, юбілейны, год яны, вядома, яшчэ больш інтэнсіўныя...

Артур ЗЕЛЬСКИ: — І сапраўды, падтрымка з боку Мінскага аблвыканкама вельмі адчувальная. Але я хацеў бы звярнуць увагу на такі аспект: у нас ёсць сродкі на тое, каб захоўваць мемарыялы ў належным стане, а вось у справе папулярызацыі тэмы, якой ён прысвечаны, нашы магчымасці, на жаль, вельмі абмежаваныя. Планавалі, да прыкладу, сёлета выпусціць кнігу, прысвечаную Хатыні ды іншым спаленым беларускім вёскам, — на жаль, не атрымалася...

Заканчэнне "круглага стала" чытайце на старонцы 4.

Фотасюжэт нумара

Горад. Кнігі. Фестываль

24 і 25 сакавіка Нацыянальная бібліятэка Беларусі прымае Першы гарадскі кніжны фестываль "Горад і кнігі". Нашы карэспандэнты наведалі падзею і ў наступных нумарах "К" падзяліцца крэатыўнымі знаходкамі ад бібліятэкараў, што склалі касцяк удзельнікаў імпрэзы. А ў гэтым нумары прапануем фотарэпартаж з падзеі. На яго здымках — госці і ўдзельнікі падзеі.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

Дзяжурны па нумары

12, або 3 днём нараджэння!

Грандыёзнымі віртуальнымі ферверкамі "К" адзначыла гадавіну рубрыкі "Аўдыя & Відэа". Гэтыя 12 месяцаў выдаліся для рубрыкі нялёгкімі, але захапляльнымі.

Алег КЛІМАЎ

Не заўсёды музычныя дзеячы па першым клічы і з задавальненнем адгукаліся на нашу прапанову стаць "цэнзарамі" рэцэнзентамі сваіх калег. Даводзілася іх доўга ўпрошваць, казаць шчырыя кампліменты ў тэлефонную трубку, нарэшце, проста заклікаць да абавязку па "адсейванні зярнят ад пустазелля".

Як правіла, адпіраліся поп-выканаўцы, матывуючы адмовы тым, што, маўляў, не справа гэта — паплекнікам па мастацтве судзіць адно аднаго. (Падазраю ўсё ж, што за гэтай высакароднай матывіроўкай хавалася элементарная засцярога: а раптам наступным разам на месцы рэцэнзента апынецца той, хто стаў "ахвярай"?) Цікава, што сярод "адмоўцаў" пераважалі прадстаўнікі прыгожай паловы шоу-бізнесу. Мне чамусьці здавалася, што яны, наадварот, з найвялікай радасцю ўзяліся б за напісанне пары тысяч знакаў пра работы паплекнікаў і асабліва паплекніц. Увогуле, спіс "сабатажнікаў" надзейна запісаны ў мой камп'ютар ды абаронены паролем.

Альтэрнатыўныя, рок- і фолк-музыканты, наадварот, ахвотна браліся за адказную працу, ды з пачуццём, з толкам, з расстаноўкай. Вось гэты прафесійны погляд знутры і быў нам цікавы — у прынцыпе, рубрыка і ладзілася дзеля таго, каб менавіта спецыялісты ў ёй пагаварылі аб такіх жа, як яны, спецыялістах. Ну, можа, крыху вышэйшага ці, наадварот, ніжэйшага ўзроўню. Урэшце, даводзілася праслухоўваць ды праглядаць прадукт не заўсёды выбітны.

Айчынныя поп-артысты шчыльна "аселі" ў клубах, на бюджэтных карпаратывах, у эфіры па большай частцы "фанерных" тэлевізійных праграм. А ў лепшым выпадку — гастралююць па Сінявокай. Часам ды фінансамі па такіх дробязях, як запіс рэлізу ды здымкі роліка, яны не раскідваюцца.

Уласна, аб прадукце. Як вы самі пераканаліся, творчае жыццё па ўвасабленні ўласных ідэй у аўдыя- ды відэафарматах кіпіць не толькі ў Мінску. Найбольшым энтузіязмам у гэтым аспекце адрозніваліся ўсё тыя ж альт-, рок- і фолк-вытворцы выдатнага ды не вельмі. Другога каменя ў гэтай калонцы заслужылі ад мяне, ізноў жа, эстраднікі, якія значна радзей ашчаслілівалі меламаману альбомамі, сінгламі ды кліпамі. У марнатраўстве ім не адмовіш. Можа, таму дадзены жанр і варыцца які год ва ўласным соку, амаль не прапануючы на выхадзе годнага матэрыялу. А прычына ў тым, што айчынныя поп-артысты шчыльна "аселі" ў клубах, на бюджэтных карпаратывах, у эфіры па большай частцы "фанерных" тэлевізійных праграм. А ў лепшым выпадку — гастралююць па Сінявокай. Часам ды фінансамі па такіх дробязях, як запіс рэлізу ды здымкі роліка, яны не раскідваюцца. І так пакажуць, усё роўна зрабяць ратацыю, а хто-небудзь іхняе выступленне замовіць... Ну а творчасць іншага кшталту — потым. Як-небудзь. Магчыма. Як грошы лягуць.

Што чакае далей? Пакуль тое ж самае. Перазагружача рубрыцы яшчэ рана, яна толькі набрала ход. Неміласэрна крытыкуючы поп-істэблішмент, тым не менш, хачу абнадзеіць вас, што поспехам завяршыліся перамовы з людзьмі з музычнай поп-эліты нашага грамадства, якія "далі зуб", што гатовы ахвяраваць рэнамэ, падставіцца перад "аднаверцамі", але выключна аб'ектыўным меркаваннем пра іх падзяліцца. Справа за новымі аўдыя ды відэа. А яны будуць, запэўніваю!..

(Заканчэнне.

Пачатак на старонках 2 — 3.)

Хацелі зрабіць цыкл тэлеперадач на тую самую тэму, але тэлевізійшчыкі нашу ідэю адпрэчылі... Добра, што ўдалося паразумецца з кіраўніцтвам Беларускага радыё наконт таго самага цыкла...

А менавіта гэты, выхаваны аспект сёння падаецца найважнейшым. Мы бачым вельмі небяспечныя зрухі ў масавай свядомасці, якія сталі асабліва яскрава назірацца акурат у юбілейны год. Прыкладам, не так даўно ў расійскім Краснаярску прайшоў конкурс кандытараў у гонар 70-годдзя Перамогі, і перамог на ім... торт у выглядзе скульптурнай кампазіцыі "Няскораны чалавек"! Патэлефанаваў аднаму з аўтараў мемарыяла "Хатынь" Юрыю Градаву — і ён таксама быў у шоку. Так, можа, той выпадак можна было б назваць элементарнай праявай этычнай глухаты, але, па-мойму, яна перарастае ўжо тут у маральнае вычварэнства. І менавіта з гэтым павінны змагацца мы ўсе: музейныя супрацоўнікі, экскурсаводы, журналісты...

Ала СТАШКЕВІЧ: — Такія месцы ўплываюць на ўспрыняцце грамадствам гэтай жахлівай вайны, як і некаторыя больш сучасныя па сваёй сутнасці праекты — напрыклад, электронны Архіў сведак вайны, які пачала ствараць Мінская гістарычная майстэрня імя Леаніда Левіна. Гэта асабліва важна, бо сёння знікае сама культура памяці. Маё пакаленне яшчэ заспела непасрэдных сведак тых падзей, а цяперашняе ўспрымае вайну перадусім праз відэафільмы...

Артур ЗЕЛЬСКИ: — Нядаўна на турыстычнай выстаўцы адна музейная ўстанова прапанавала арыгінальны праект — страляба з лука з танка. Чаму б не кіданне тамагаўкаў альбо атака жалезабетонных дакаў у рыцарскіх даспехах? Тут можна шмат крэатыўных задум увасобіць, і знойдуцца тыя, хто выкладзе на гэта свае грошы. Але што атрымаецца ў выніку? Дзякуючы паўсюднай тэндэнцыі да шоу, вайна перастала ўспрымацца сучаснымі пакаленнямі як трагедыя. Тэлеглядачу яна цяпер падаецца нейкай высялай прыгодай. А вось мемарыял "Хатынь" — гэта тое рэдкае месца, дзе дарослы чалавек можа заплакаць... Мы нагадваем пра сапраўднае, жахлівае аблічча вайны. Гэта мемарыял не толькі ў памяць пра канкрэтную спаленую вёску, але і вечны напамін пра тую трагедыю, якую перажыў у вайну наш народ...

Уладзімір ГЛЕП: — Вельмі важна, што адкрыццё Мемарыяльнага комплексу ў Трасцянецкім стане эпіцэнтрам сёлета юбілею Перамогі. Ён ужо ў які раз нагадвае, што гэтае свята — усё ж "са слязамі на вачах". Вайна павінна ўспрымацца нашымі сучаснікамі перадусім як трагедыя. Я маю права пра гэта казаць, бо і сам быў дзіцем вайны, успаміны пра яе ў мяне жывыя. Таму Хатынь у выглядзе торта вельмі мяне непакоіць...

Лічу, нашы рэсурсы трэба ўкладаць не ў стварэнне чарговых шоу на ваенную тэматыку, а ва ўшанаванне тых мясцін, дзе спачываюць нашыя продкі. У іх ліку — не толькі пахаванні часоў вайны, але таксама і, напрыклад, звязаныя з рэпрэсіямі. Хочацца верыць, што дачакаемся мы і пачатку працы па мемарыялізацыі таго ж урочышча Курапатаў. Наша задача — ушановаць усіх сваіх продкаў...

Аляксандр Яцко: "Колькасць зваротаў па дазвол Мінкультуры на рэканструкцыю альбо рамонт помнікаў, звязаных з падзеямі мінулай вайны, апошнім часам павялічылася".

Анжаліка Янкоўская: "У Мінскай вобласці — каля 1 800 мемарыяльных комплексаў. Усачыць за іх станам спецыялісты ўпраўлення не могуць".

Ігар Чарняўскі: "Не трэба чакаць, пакуль нехта "зверху" прыйдзе ды зробіць. Важна, каб людзі праяўлялі ініцыятыву і рабілі тое, што ім пад сілу".

Наталля Радчанка: "У Мінску — 180 мемарыяльных дошак, 24 помнікі і мемарыяльныя знакі, 115 воінскіх пахаванняў. Адпаведна, фронт працы вельмі вялікі".

Аляксандр ЯЦКО: — Так, але ўсяму свой час. Мемарыялы ў Трасцянецкі ствараўся таксама не адзін дзесятак гадоў...

Уладзімір ГЛЕП: — Трыццаць, калі не падводзіць мая памяць.

Ганна АКСЕНАВА: — Сапраўды, стварэнне мемарыяла ў Трасцянецкі распачалося вельмі даўно. Памятаю, калі я тады толькі прыйшла працаваць у "Мінскпраект", там ужо стартвалі працоўкі. Аднак за прамінулы час мы паспелі набыць пэўны досвед мемарыялізацыі падобных трагічных мясцін — згадайма хаця б брацкае пахаванне на Ваенных могілках у Мінску...

Аляксандр ЯЦКО: — Кожны маштабны аб'ект, які мае надзвычайнае значэнне для нацыянальнай памяці, павінен як бы "выспець". І спяшацца тут не выпадае. Літаральна сёння на падсцяжэнні Навукова-метадычнай рады мы абмяркоўвалі, у тым ліку, і праблемныя моманты, звязаныя з Курапатамі. Кожны з выступаўцаў казаў пра неабходнасць комплекснага ды асэнсаванага падыходу да гэтага надзвычай важнага для нашай памяці аб'екта. І такая работа паступова вядзецца.

Ігар ЧАРНЯЎСКИ: — Прычым, насуперак многім абвінавачванням, Міністэрства культуры не толькі прамаўляе ўзнёслыя словы, але і робіць пэўныя канкрэтыя захады. У 2004 годзе падрыхтавана ды зацверджана схема зон аховы месца паха-

Мінгарвыканкаме створана спецыяльная камісія, куды ўваходзяць прадстаўнікі розных дзяржаўных арганізацый, а таксама Царквы...

Наталля РАДЧАНКА: — Была нават выпушчана дабрачынная латарэя — выручаныя грошы паступаць на стварэнне мемарыяла.

Ілья СВІРЫН: — Найвядомыя мемарыялы, прысвечаныя падзеям мінулай вайны, безумоўна, не пазбаўлены ўвагі. Іншая справа — тыя сціплыя "пірамідкі з зорачкамі", што раскіданы па ўсёй нашай зямлі...

Анжаліка ЯНКОЎСКАЯ: — Агулам у Мінскай вобласці — каля 1 800 мемарыяльных комплексаў. Зразумела, што ўсачыць за іх станам спецыялісты нашага ўпраўлення не могуць, але тут вядзецца вялікая праца "на месцах" — сіламі як муніцыпальных улад, так і разнапрофільных арганізацый, якія бяруць шэфства над тым або іншым помнікам.

Ігар ЧАРНЯЎСКИ: — Думаецца, і сапраўды не трэба чакаць, пакуль нехта "зверху" прыйдзе ды зробіць. Вельмі важна, каб людзі самі праяўлялі ініцыятыву і рабілі тое, што ім пад сілу. Прыкладам, у Мядзельскім раёне, ля Нарачы, ёсць помнік партызанам Вілейшчыны, і мясцовыя ўлады без чыёйсьці "падказкі" распачалі работы па ўмацаванні яго канструкцыі. А адміністрацыя Цэнтральнага раёна Гомеля штогод аднаўляе па адным помніку ваенным падзеям на сваёй тэрыторыі...

"Гэтая работа не спыніцца"

вання ў Курапатах, тэрыторыя помніка аформлена юрыдычна. Літаральна летась падрыхтавалі паўнаўартасны праект зон аховы. Але трэба шчыра прызнацца, што пакуль мы нават да канца не можам акрэсліць тэрыторыю аб'екта: пахаванні размешчаны ў лесе, які мае ўласціваць змяняць свае межы. Таму даследаванне працягнуцца...

Ганна АКСЕНАВА: — У Трасцянецкі праект ахоўных зон быў створаны ў 2007-м, тады ж акрэслілася і тэрыторыя помніка — 124 га. Але пры гэтым непасрэдна ў ходзе працы — скажам, ходзе археалагічных даследаванняў — часам выяўляюцца і некаторыя новыя дэталі. А пасля адкрыцця першых чэргаў Мемарыяльнага комплексу ў Трасцянецкі праца прадоўжыцца...

Аляксандр ЯЦКО: — Што вельмі важна, яна вядзецца не толькі на дзяржаўныя сродкі, але і на ахвяраванні. Беларускае грамадства не засталася абыякавым да стварэння гэтага мемарыялу.

Ганна АКСЕНАВА: — Для збору сродкаў быў адкрыты рахунак у розных валютах, звесткі пра гэтую акцыю распаўсюджваліся ўсімі магчымымі спосабамі, улеткі з'явіліся ў грамадскім транспарце і на прадпрыемствах. Чыны ўдзел у акцыі ўзяло таксама і Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь, Міжнародны адукацыйны цэнтр імя Ёханаса Рау. У выніку ахвяраванні ішлі з розных краін. Для празрыстага кантролю за іх выкарыстаннем у

Аляксандр ЯЦКО: — Колькасць зваротаў па дазвол Міністэрства культуры на правядзенне рэканструкцыі альбо рамонту помнікаў, звязаных з падзеямі мінулай вайны, апошнім часам прыкметна павялічылася. І ўжо толькі гэта азначае, што мясцовыя органы ўлады сапраўды вядуць мэтанакіраваную працу. Асабліва тут варта адзначыць Гомельскую вобласць, дзе работы ідуць альбо ўжо былі праведзены на 35 аб'ектах.

Наталля РАДЧАНКА: — У Мінску — 180 мемарыяльных дошак, 24 помнікі і мемарыяльныя знакі, 115 воінскіх пахаванняў. Адпаведна, фронт працы вельмі вялікі.

Аляксандр ЯЦКО: — Варта нагадаць, што агулам за чатыры гады рэалізацыі Дзяржаўнай праграмы па ўвекавечванні абаронцаў Айчыны і ахвяр войнаў арганізмам рэспубліканскага ды мясцовага кіравання пры актыўным удзеле грамадскіх арганізацый і прыватных асоб у аўтаматызаваны банк даных "Кніга Памяці Рэспублікі Беларусь" былі ўнесены звесткі пра амаль 115 тысяч тых асоб, якія загінулі пад час Вялікай Айчыннай вайны, і яшчэ 2,5 тысячы ахвяр Першай сусветнай...

Наталля РАДЧАНКА: — Дый што тут казаць, калі нават у Мінску пастаянна знаходзяць новыя пахаванні часоў мінулай вайны! Таму гэтая работа ніколі не спыніцца...

IX Міжнародная навуковая канферэнцыя "Аўтэнтчны фальклор: праблемы захавання, вывучэння, успрымання (памяці антраполага Зінаіды Мажэйка)", якая праходзіць напярэдадні 40-годдзя Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў, канцэптуальна прысвечаная аўтэнтчнаму фальклору, магла з'явіцца толькі ў нашым ўніверсітэце.

А ён ад стварэння быў буйным цэнтрам тэорыі народнай культуры і сапраўдным крэатарам практычнай фалькларыстыкі Беларусі. Працы нашых супрацоўнікаў Міколы Грынчыка, Івана Цішчанкі — агульнапрызнаны буйны і плённы ўнёсак у філалагічна арыентаваную фалькларыстыку. У славянскім свеце добра вядомыя працы беларуска-польскага этнамузыкалага і мовазнаўцы Галіны Кутыровай-Чубалі, якая пачынала свой педагогічны і даследчы шлях у сценах універсітэта. У саветах па абароне дысертацый установы плённа працавалі такія выбітныя

Ці можна дасягнуць поспеху ў жыцці без выпрабаванняў? Мяркую, не. Без выпрабаванняў надыходзіць застой. Выпрабаванні патрэбны: пачынаеш глядзець на рэчы з іншага боку, аналізаваць, раскладваць па паліцах...

Памятаю, неяк мы з адным мастаком, седзячы на кухні, практычна першымі на студыі стварылі графічную застаўку для цыкла тэатральных шоу "Патаемны намер" (гэта быў 1991-ы), а потым і "АртКлуб"... У Мінску тады была ўсяго пара камп'ютараў і ўжо з'яўляліся свае "кулібіны". Ведаеце, колькі інтрыг давялося вытрываць з-за таго, што хацелі прабіцца скрозь "шэрую масу"? Ці як выклікалі на дыван пасля спектакля "Дзівакі з Баркаўцоў"? Гэта былі цудоўныя навелы-казкі, якія мне давалося паставіць з выдатнымі купалаўцамі: Генадзем Аўсяннікавым, Віктарам Манаевым, Мікалаем Кірычэнкам, Наталляй Качаткавай... А быў яшчэ бенефіс для Ліліі Давідовіч... Тагачасныя "галоўныя" ўсё шукалі падвоху,

Пачатак 2000-х стаў адметным для беларускага тэатра. Новая хваля драматургаў, якая нарадзілася ў гэты час, зрабіла неабходную справу. Беларускі тэатр пасля перыяду гістарычнай п'есы, які існаваў у 1990-я, змяніў свой вектар у бок сучаснасці і пачаў гаварыць з глядачом на востраактуальныя тэмы, задаваць пытанні, што маюць дачыненне да сённяшняга дня і да праблем, якія ўзніклі на мяжы стагоддзяў.

Новая хваля беларускай драмы пачалася пасля перамогі драматургаў на Міжнародным конкурсе "Еўразія". Мікалай Рудкоўскі, Дзмітрый Багаслаўскі, Андрэй Іваню, Андрэй Курэйчык, Канстанцін Сцешык, Рыма Ушкевіч, Максім Даско, Павел Пражко, Павел Расолька, Дзіяна Балыка, Віктар Красоўскі — далёка не поўны спіс новых аўтараў.

Найноўшая драматургія цікавіцца чалавекам, які існуе тут і зараз ды выбірае для гэтага новыя

Ахова і трансляцыя традыцый

Юрый БОНДАР, прафесар, рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў

Т Э К С Т

Носьбіты традыцыйнай культуры, як правіла, здольныя прыгожа і дастойна пра жыць сваё жыццё ў міры ды згодзе і з сабой, і са сваімі суседзямі, і з прыродным ды сацыяльным наваколлем... Гэты досвед сёння нельга забыць ці ігнараваць. Яго неабходна адаптаваць да сучаснасці і трансляваць.

даследчыкі традыцыйнай культуры, як філосаф і эстэтык Уладзімір Конан, этнамузыкалаг і аўдыявізуальны антраполог Зінаіда Мажэйка. Яны далі "шлях у жыццё" дзясяткам маладых навукоўцаў, якія сёння сваімі даследаваннямі фальклору працягваюць выкон-

ваць ва ўніверсітэце навуковы тэстамент гэтых вядомых стаўпоў беларусазнаўства.

Самыя значныя прадстаўнікі практычнай фалькларыстыкі Беларусі мяжы XX — XXI стагоддзяў — Станіслаў Дробыш, Уладзімір Гром, Мікалай Дудчанка — таксама працяглы час былі прафесарамі нашай установы. Мы заслужана ганарымся сённяшнімі сваімі супрацоўнікамі-беларусазнаўцамі: даследчыкам народнага дэкартатыва-выяўлення мастацтва Рыгорам Шаурам, спецыялістам па народным тэкстылі Вольгай Лабачэўскай, даследчыкам музычна-інструментальнага фальклору Наталляй Яканюк, спецыялістам па народным тэатры Пятром Гудам, даследчыкам народнага танца Юліяй Чурко, лаўрэатамі спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь дзеячам культуры і мастацтва за фундаменталь-

ны шматтомны фальклорны збор "Традыцыйная мастацкая культура беларусаў" этнахараграфам Міколам Козенкам, філолагам Аленай Боганевай і этнамузыкалагам Тамарай Варфаламеевай. Шмат чаму могуць навучыцца студэнты ад гісторыка фалькларыстыкі Аляксандра Марозава, філолага і семіётыка Аляксея Рагулі, культуролага і тэарэтыка фальклору Энгельса Дарашэвіча ды іншых прызнаных спецыялістаў па народнай творчасці.

Універсітэт заўсёды аператыўна рэагаваў на патрэбы грамадства ў галіне народнай культуры. Калі ў міленіум навукоўцы канстатавалі небяспеку вынішчэння фальклору, наша ўстанова, пры спрыянні з боку органаў дзяржаўнага кіравання, адкрыла факультэт традыцыйнай беларускай культуры і сучаснага мастацтва, шэраг спецыяльнасцей ды спецыялізацый, якія скіраваны на захаванне такіх праяў каранёвай культуры беларусаў, як аўтэнтчныя спевы, дударская музыка, народныя промыслы і рамёствы, фальклорны тэатр. Сёння нашы выпускнікі, якія атрымалі этнамастацкую адукацыю, атрымліваюць

узнагароды на мастацкіх фестывалях (як выканаўцы) ды прызы ў конкурсах работ маладых навукоўцаў (як даследчыкі). Яны стажуюцца і працягваюць адукацыю ў замежных універсітэтах, Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, тым самым сапраўды з'яўляючыся дастойнымі пераемнікамі справы жыцця сваіх паважаных выкладчыкаў-беларусістаў.

XXI стагоддзе — стагоддзе націску глабалізацыі, стагоддзе небяспечных міжканфесійных і міжэтнічных канфліктаў — ставіць перад антрапалагічнымі навукамі надзвычай актуальныя задачы: задачу практычнага захавання і дзейснай трансляцыі паміж пакаленнямі скарбаў каранёвых культур усіх народаў; задачу практычнага выкарыстання этнаэкалагічнага патэнцыялу кожнай традыцыйнай культуры. Яно і не дзіва: носьбіты традыцыйнай культуры, як правіла, здольныя прыгожа і дастойна пра жыць сваё жыццё ў міры ды згодзе і з сабой, і са сваімі суседзямі, і з прыродным ды сацыяльным наваколлем... Гэты досвед сёння нельга забыць ці ігнараваць. Яго неабходна адаптаваць да сучаснасці і трансляваць праз час ды прастору, інакш чалавецтву не выжыць...

Вучыцца ў жыцця...

м е р к а в а н н е

Надзея ГАРКУНОВА, кінарэжысёр

але, на шчасце, гэтыя работы захаваліся ў фондзе, як і многія іншыя, зробленыя насуперак перашкодам. А дзе тыя "галоўныя" цяпер? Ды колькі ўсяго было — не згадаеш кожны выпадак... Наплакаўся ў падушку, выгаварыўся самым блізкім, устаў — і наперад, працуй далей, інакш даўно з'елі б... Галоўнае, што робім шмат і насуперак.

З выпрабаваннямі на трываласць становіцца больш разборлівым ды ашчадным да самога сябе. Гэта своеасаблівыя лекі для душы, пасля прыняцця якіх набываеш спакой, упэўненасць. Але дзейнічаюць гэтыя лекі толькі тады, калі чалавек гатовы вучыцца ў жыцця, а не эксплуатаваць яго.

Існуе меркаванне: чалавек павінен ісці ў нагу з часам. Што гэта значыць? Чалавек сам вырашае, куды і як яму крочыць. Духоўныя

каштоўнасці — па-за часавымі межамі, а іх разуменне прыходзіць да кожнага ў сваім узросце. Напрыклад, дыпломны спектакль я здымала па п'есе Яўгена Шабана "Вячэра", дзе Таццяна Мархель у свае сорак іграла 80-гадовую бабулю. Памятаю, шмат скептыкаў было тады, але, на шчасце, Таццяна Арлова і Георгій Колас — мэтры тэатральнай крытыкі — падтрымалі мяне, рэжысёра-пачаткоўца, ды, наадварот, адзначылі маё памкненне да вечнага, нязменнага... І, насуперак меркаванням скептыкаў з тэлебачання, гэты спектакль трапіў у "Энцыклапедыю літаратуры і мастацтва Беларусі" — у раздзел "Тэлетэатр". Гэта быў вялікі аванс для маладога рэжысёра, і планка ўжо адразу аказалася высока паднятай...

У маладосці мы назапашваем досвед, каб у сталым узросце было з чым працаваць. І памылкі неабходны, і перажыванні з усёй невясёлкавай палітрай... Галоўнае — заставацца самім сабой, прыслухоўвацца да сваёй прыроды. Безумоўна, усе мы жадаем, каб не было страчанага або зацягнутага часу. Здаецца, усё трэба рабіць адразу. Але шмат чаго павінна дакакацца свайго часу. І калі раней я перажывала, што той або іншы фільм у мяне не запускаецца тады, калі мне гэтага хочацца, то зараз успрымаю ўсё спакойна, таму што з любоўю і разуменнем пачала ставіцца да часу. І, дарэчы, аналізуючы мінулае, бачу: усё заўжды здаралася своечасова ды правільна. Дзесяць гадоў ляжаў мёртвым грузам мой матэрыял пра Шагала, пачыналі які да 100-годдзя Майстра, потым усё знятае было сцёрта, але жаданне прысвяціць працу мастаку не знікала... Калі я працавала ўжо на "Тэлефільме", мне трапілася ягоная кніга "Маё жыццё". І праз дзесяць гадоў я зняла па матывах гэтай кнігі стужку "Мой пачатак" з Віктарам Манаевым. Гэта была практычна першая дакументальна-мастацкая экранізацыя ў Беларусі!..

Потым прыйшоў поспех, і адразу — другі фільм з Віктарам Манаевым па матывах гоголеўскага "Шынляя". Мы тады з Віцём даўно падбіраліся да гэтага матэрыялу, але не давалі пастаноўку, і я прыдумала стужку "Несыграная роля", дзе перапляліся ніткі лёсу і пісьменніка, і ягонага героя, і майго героя — як узлёт, так і падзенні. На шчасце, мы атрымалі чарговую творчую перамогу, і гэтая праца стала ў пэўным сэнсе класічнай. Яе заўважылі, шмат пісалі пра яе, і з лёгкай рукі ды строгага погляду Вольгі Нячай яна ўвайшла ўжо ў энцыклапедыю сучаснага кінамастацтва. Цьфу-цьфу-цьфу, але перамога было больш, чым паражэнняў...

Апошнім часам я вельмі хвалюся за маладых калег, якім з кожным днём усё больш складана супрацьстаяць паўсюднаму дылетантызму, бо перарвана нітка пераемнасці пакаленняў. Але ў мяне па-ранейшаму застаецца надзея на новую хвалю прафесіяналаў, якія годна працягнуць традыцыі мэтраў айчынага тэлебачання...

Занатавала Кацярына ЛЯВОНАВА

Пакуль не на нашых паліцах

Крысціна СМОЛЬСКАЯ, тэатральны крытык, кандыдат мастацтвазнаўства

Т Э К С Т

Хаця беларускія драматургі не ствараюць адзінага цячэння, тое, што іх аб'ядноўвае з брытанскімі творцамі, — гэта спроба расказаць праўду пра сучасны свет і грамадства.

сродкі выразнасці. Аўтары актыўна ўводзяць у структуру п'есы новыя элементы: фотаздымкі, музычныя кампазіцыі... Тэматыкай найноўшай беларускай драматургі становіцца татальная камунікацыйная раз'яднанасць, спажыванне, нестабільнасць эмацыянальнага стану, крызіс сям'і, гвалт, няздольнасць да самаідэнтыфікацыі ды іншае. Драматургі пераасэнсоўваюць тэму вайны і патры-

язызму з пазіцыі чалавека XXI стагоддзя. Спектаклі па іх п'есах сталі цікавай культурнай з'явай: "Дажыць да прэм'еры" Мікалая Рудкоўскага (Рэспубліканскі тэатр беларускай драматургіі), "Тата" Дзмітрыя Багаслаўскага (Нацыянальны акадэмічны тэатр імя Янкі Купалы), "Patris" Дзмітрыя Багаслаўскага і Віктара Красоўскага (Цэнтр візуальных мастацтваў), "Гаспадар кавярні" Паўла Пражко (Магілёўскі абласны драматычны тэатр)... Новая п'еса патрабавала ад тэатра пошуку новых сродкаў выразнасці, і такое абнаўленне адбылося.

Нягледзячы на існаванне новай драматургіі, у нас дагэтуль няма зборнікаў сучаснай беларускай драмы. У 2008 годзе выйшаў зборнік "Сучасная польская і беларуская драматургіі" (праект

Цэнтра беларускай драматургіі і Польскага Інстытута ў Мінску). Высветлілася нават, што такія зборнікі часцей з'яўляюцца за мяжой, чым на радзіме.

У сакавіку гэтага года доктар навук, прафесар Варшаўскага ўніверсітэта Андрэй Масквін прэзентаваў трэці том кнігі "Новая беларуская драматургія". Першы том выйшаў у 2011 годзе і складаўся з п'ес Алены Паповай, Мікалая Халезіна, Андрэя Курэйчыка, Канстанціна Сцешыка, Паўла Пражко і Рыгора Цясецкага, Анатоля Шурпіна. Упершыню гэтыя аўтары былі прадстаўлены польскамоу чытачу. У прадмове аўтар напісаў слушную рэч: "Я ўпэўнены, што новая беларуская драматургія ў стане дапамагчы рэфармаваць тэатр на Беларусі. Новая генерацыя маладых творцаў з'яўляецца сур'ёзнай сілай, якая фарміруе тэндэнцыі і з якой патрэбна лічыцца".

Другі том "Жыццё ў пастцы" выйшаў у 2014 годзе. У яго трапілі такія аўтары, як Юлія Чарняўская, Мікалай Рудкоўскі, Андрэй Іваню і Алена Папова.

Храналагічна апошні трэці том новай беларускай драматургіі, які пабачыў свет сёлета, носіць назву "Маладыя разгневаныя". Выбраўшы такую назву, аўтар праводзіць пэўныя паралелі паміж вядомым цячэннем англійскіх літаратараў і драматургаў 1950 — 1965 гадоў і пакаленнем нашых маладых аўтараў. Хаця беларускія драматургі не ствараюць адзінага цячэння, тое, што іх аб'ядноўвае з брытанскімі творцамі, — гэта спроба расказаць праўду пра сучасны свет і грамадства. У творах Канстанціна Сцешыка, Паўла Расолькі, Мікіты Валадзько, Юліі Шаўчук, Максіма Даско, Рымы Ушкевіч, Аляксея Нарановіча, Віктары Біран, якія ўвайшлі ў зборнік, ёсць сучасны герой. Ён, дарэчы, не ўчыняе пратэсту, як англійскі "малады разгневаны", а, хутчэй, разгублены перад абліччам сучаснага свету, у якім цяпер усё магчыма.

Цяжка пераацаніць такую папулярнызацыю айчынай п'есы за мяжой. Застаецца спадзявацца, што хутка і ў нашых кнігарнях можна будзе набыць найноўшы зборнік сучаснай беларускай драматургіі.

“К” сустрэлася з бабруйскім адмыслоўцам гліны, народным майстрам Беларусі Юрыем БОЎДАМ, каб разам з ім паспрабаваць раскласці па палічках назіранні, тэндэнцыі, а таксама праблемы, датычныя сучаснай рамесніцкай справы ў нашай краіне.

Аліна САЎЧАНКА
Мінск — Бабруйск — Мінск

— Вядома, вясна — час абнаўлення. Дый, чаго душой крывіць, — пачынаюцца заробкі. Раней жыццё ганчароў наогул падпарадкоўвалася прыродзе: летам працавалі, а зімой гандлявалі. Сёння ж, калі ўмееш, паспяваеш і ляпіць, і рэалізоўваць. На продаж шмат часу не траціш, таму што калі ведаеш попыт, то рыхтуеш адпаведную прапанову. Рамеснік са стажам палову тавара пры выездзе цалкам прадае. Дарэчы, у розных месцах гандлюецца па-рознаму: дзесьці больш папулярныя рэчы сувенірнага плана, дзесьці — больш практычнага. Для сябе я вызначыў наступнае: вялікія вырабы трэба браць на нейкія маштабныя мерапрыемствы, кшталту “Славянскага базару ў Віцебску”. Яны патрабуюць час для рэалізацыі і размаітай публікі, а на тым “...Базары” Захад з Усходам сыходзяцца...

— У сваёй творчасці вы звяртаецеся да народных матываў...

— Я застаўся адным з тых нямногіх, каму знаёмы вытокі старажытнага рамяства на Бабруйшчыне. Вучыўся гэтаму падлеткам у 70-гадовага Міхаіла Ламакі ў ганчарным цэху. Калі я туды трапіў, там шчыравала пяць чалавек. Можна сказаць, што я вучыўся старых майстроў нашага рэгіёна з пасёлка Керамічны, дзе людзі займаліся саматужным вырабам. Такія майстры ў свой час былі абкладзены патэнтам, і многія з-за гэтага рамяство кінулі. Ды не ўсе — да самых адданых я і трапіў. А пару гадоў таму я сам атрымаў статус прадаўжальніка рамесных традыцый Бабруйшчыны. Але выраб прадметаў менавіта ў рэчышчы традыцыі патрабуе больш дасканалы абсталявання, — на базе маёй майстэрні такім не зоймешся. Ётым і цудоўны пасёлак Глуша, дзе ёсць магчымасці для керамістаў. Мы там пабудавалі печы на дровах і падышлі да справы з пазіцыі старажытных традыцый абпалу.

— А як людзі ставяцца да спрадвечнай творчасці?

— Ой, захапляюцца! І не вераць, што сам раблю. А калі яшчэ і за працсам назіраюць... Магчыма, хтосьці не ўсведамляе значнасці прадметаў, але гэта ад недасведчанасці ў нашай справе.

— Вы, напэўна, і гандлюецца “па-боўдаўску”: нямоўчкі, шмат распавядаючы пра ўласныя вырабы?

— Ведаецца, я нават цану не стаўлю, каб мець сапраўдныя зносіны з пакупніком: лічыць з’яўляюцца бар’ерам.

— Ці можна акрэсліць тэндэнцыі, якія назіраюцца ў сучасным ганчарстве?

— Адзначыў для сябе, што кераміка набірае папулярнасць. Калі раней майстроў было мала, то зараз узнікае нават канкурэнцыя. Ёта і добра. Да ўсяго, кераміка патрабуе адмысловага стаўлення. Але базу не кожны зможа сабе дазволіць. Так атрымалася, што з гэтай майстэрні да мяне пяць гадоў абяцалі зрабіць керамічную, але не зрабілі. А я хутка да месца “прырастаю”, таму,

калі прыйшоў сюды, за паўгода запусціўся і стаў працаваць. Ёта было пад час перабудовы. Тады я зразумеў, што зараблю грошы за працу, якая мне падабаецца. Мо ў гэтым і ёсць нейкі меркантилізм...

— Дык вы ж за свае гаршчкі палац не пабудавалі?

— Не. Ведаецца, як кажуць у нашым асяроддзі: хто працуе рукамі, той ніколі не разбагацее, але і галодным не будзе. Заўсёды знойдзецца ваш кавалак масла на мой кавалак хлеба. Рамеснікі заўсёды былі сярэднячкамі. А да звання сваіх я не імкнуўся: яны самі мяне “знаходзілі” ў выніку працы.

— Давайце пагаворым пра гліну... Дзе вы яе бераце?

— Купляю. Можна, вядома, і дзесьці на кар’ерах яе накапаць, але цяпер гліна лічыцца прыродным рэсурсам.

гія ставяцца да гліны як да бруду: грэбуюць дакрануцца, маўляў, рукі сохнуць, непрыемна... А ў мяне наадварот: паўдня за ганчарным станком сядзіш, гліна скуру сцягвае, але калі мыеш рукі, як быццам ад кайданоў вызваляешся!..

— Раскрыйце сакрэт: як стварыць кліенцкую базу і быць, разам з тым, цікавым дзяржаве?

— Не сказаў бы, што ў мяне маецца нейкая пастаянная база, а заказчыкі ёсць, вядома. Раней стараўся браць маштабныя замовы. На гаспадарчым разліку па такім прынцыпе зручна працаваць. Альбо ганарарна. А дзяржава сапраўды вылучала мяне прадстаўляць народную творчасць Беларусі ў дэлегацыях за мяжой.

— Што трэба рабіць, каб рамяство было актуальным?

лавеку гэта трэба, то асабістыя амбіцыі сыходзяць. Галоўнае ж — рамяство. Нават з наладжаннем тэхнікі дапамагалі неаднойчы.

— Колькі слоў пра вашых вучняў, калі ласка...

— Віктар Дубовік — займаецца дробнай анімалістыкай у Салігорску. Асабліва добра ў яго атрымліваюцца гратэскныя смешныя коткі. Сям’я Вераксаў са Слуцка — спецыялізуецца на дэкаратыўным пано з бытавымі або тэматычнымі сюжэтамі: ён выдатна працуе з пластыкай, яна — з колерам. Пётр Краўцоў — у Магілёве працуе... Сёння ў госці заходзіла староста маёй групы — такая творчая, што я хапае і на кераміку, і на шыццё... Магчыма, астатнія таксама займаюцца рамяством, але не ведаю таго дакладна. Аднайчы я рабіў праект для “Славянскага базару...”, куды запрашаў дзяся-

На што здольны рамеснік?

Баўдзіяна: амаль майстар-клас ад ганчара

— Які ў вас расход?

— Выдатна, калі 200 кілаграмаў хапае на месяц. Раней і за два дні яны маглі сысці, калі я працаваў толькі ганчаром і “гнаў” гаршчкі ды званы. З гадамі выпрацавалася беражлівае стаўленне. Тая гліна, што прадаецца, гатова да працы: мяккая, падатлівая, у ёй няма лішняга паветра, смецця.

— Наколькі выгадна ў нашай краіне быць рамеснікам? Ці гэты занятак пакідаюць як хобі, а на хлеб зарабляюць іншым?

— Я раней падпрацоўваў. Дапамог вобраз запявалы з першага класа, сам навучыўся граць на гітары, а потым я нават на вясельях выступаў у якасці тамады, хоць было тое і складана. Спяваць, граць — адно, а забаўляць процьму людзей, ды яшчэ і падлітых... Трэба быць дыпламатам, карацей. Хоць у нас кажуць: “Бойку заказвалі? Калі не, то плаціце за несапраўдны выклік!”

Наогул, жыццё так хутка праляцела, таму што я ўвесь час быў заняты. Калі ў мяне цяпер атрымліваецца адносна дзень гультайства, мне становіцца не па сабе. Нават у такія часіны думаю аб працы, нешта аналізую.

— Рамеснік здольны ўтрымліваць жонку, дзяцей рамяством?

— У нас такія прыклады — адзінкавыя. Хоць сапраўды ёсць такія людзі. Вось у Глушкім раёне стаіць хутар, там майстар і жыве, і працуе. Але, відаць, і свая гаспадарка дапамагае жыць. У мяне ёсць так званая лецішча. Яно таксама паступова ператварылася ў майстэрню. І атрымліваецца так: добрае надвор’е — я на рыбалцы, дрэннае — працую. Імкнуся далучацца да ганчарства і сваіх унукаў, хоць і не вельмі паспяхова пакуль, хача зацікаўленасць ёсць. Я нават даў магчымасць самім зрабіць, але камп’ютар перакрыў увесь энтузіязм. Я заўважыў, што мно-

Юрый Боўда. / Фота Сяргея ТРАФІЛАВА

— Я думаю, усяляк падтрымліваць яго з боку дзяржавы. Хоць бы ў матэрыяльным плане на пачатковай стадыі — стварэнні ўмоў, каб выдзялялі нейкае памяшканне... Калі характар непрабўны, можна і за бортам апынуцца, пры ўсіх сваіх талентах...

— Дык што патрэбна для “стартапа” кераміста?

— Для пачатку неабходна мінімальныя колькасць перашкод. Бо тую ж майстэрню няпроста адкрыць. Трэба прайсці шэраг інстанцый, камісій, адміністрацыйна-гаспадарчую працу ніхто не адмяняў... Не кожнаму рамесніку ўсё тое пад сілу. Вось тут яраз і патрэбна дапамога збоку. Усё ж кожны павінен добра рабіць сваю працу...

— У кераміцы ёсць мода, павевы?

— Ёсць, але я іх не прытрымліваюся. У іншых — заўважаю. Кераміка ж вельмі разнапланавая: у адным кірунку можна быць каралём, у іншым — нікім. Таму нават нейкія тэхналагічныя рэчы спрабуеш патрошку: прыёмы, сакрэты, спалучэнні матэрыялаў. Мой козыр — гэта аб’ём.

— А ў калег нешта “падглядалі”?

— Паездкі, зносіны тое-сёе прыносяць. А можна і наўпрост спытаць.

— Наколькі ахвотна ганчары дзеляцца таямніцамі?

— Канкурэнцыі ў гэтым я не бачу. Калі ўсведамляю, што ча-

так керамістаў, сярод якіх былі і мае вучні. Атрымалася выдатна: кожны дасканалы ведаў справу.

— І ўсё ж якія праблемы можна выявіць у рамястве?

— Хочацца, каб энтузіязм не быў голым, каб яго падтрымлівалі. Прынамсі, у матэрыяльным плане. Я быў бы прыхільнікам здельна-прэміяльнай сістэмы, бо так і пачынаў: у гаспадарчовай мастацкай майстэрні ў часы перабудовы. У мяне пенсія была б яшчэ меншая, каб не гэты перыяд. Прыемна працаваць, у тым ліку таму, што ведаў, за што. І ў выхадныя даводзілася, і па начах, бо быў стымул. Дый творчае аблічча губляць не хочацца. Зараз гадоўнае — проста застацца на ўзроўні. Гадоў дзесяць таму тагачасны губернатар Магілёўшчыны ў мяне спытаў, ці не думаў я змяніць прафесію. А я яму сказаў: на пераправе коней не мяняюць. Дый разумею: не з маім характарам у нешта іншае лезці. Я занадта добры...

— 2016-ы прапануюць абвясціць годам культуры. Якія маеце меркаванні на гэты конт?

— Я прапанаваў бы грамадству і чыноўнікам найперш павярнуцца да культуры тварам. А яшчэ хочацца, каб культура была здольная сагрэць душу. Дый свет выратаваць. Чаму не? Калі работы заахвочваюць да добрага, значыць, вынік ёсць. Усё ж культура — паняцце высакароднае...

Паралелі: Расія

Кіно ў Цэнтры

У Іванаўскай вобласці дамы рамястваў існуюць больш за дваццаць гадоў. Сёння я магу сказаць, што мы здолелі стварыць сістэму навучання дзяцей з аўтарскай трохгадовай праграмай... І гэта вельмі важна, бо такім чынам мы перадаём веды ад старэйшага пакалення малодшаму... Дадам, што ў іншых рэгіёнах Расіі падобную сістэму навучання стварыць пакуль так і не змаглі.

меркаванні

Соф’я ФЕДАСЕЕВА, дырэктар Абласнога каардынацыйна-метадцэнтры культуры і творчасці Іванаўскай вобласці Расіі

Але мы адказныя не толькі за дамы рамястваў, а і за ўсю сферу культуры вобласці. І тут, канешне ж, ёсць пэўныя праблемы. Як вы ведаеце, з пачатку 1990-х гадоў многія дамы культуры ў Расіі былі ліквідаваны. Напрыклад, раней усе буйныя расійскія прадпрыемствы мелі свае дамы ці цэнтры культуры. Пасля распаду Савецкага Саюза шматлікія фабрыкі ды заводы былі акцыянаваны, а новыя ўласнікі не захацелі ўтрымліваць разнастайныя сацыяльныя аб’екты, што знаходзіліся на балансе прадпрыемстваў. Дарэчы, менавіта з гэтай прычыны ў нас пачалі скарачаць і дзіцячыя сады, і спартыўныя збудаванні, і ўстановы культуры. Тады ж зніклі і дзяржаўныя кінатэатры. Гэта таксама страшна, бо цяпер кожны прыватны кінатэатр стараецца зрабіць як мага больш грошай, таму і кінэрэпертуар у іх адпаведны.

Таму наш Цэнтр культуры і творчасці займаецца таксама і кіно... Мы пачалі шыраваць на гэтай дзелянцы яшчэ ў 2006 годзе. На жаль, варта сказаць, што цяпер у большасці раёнаў Іванаўскай вобласці няма не толькі кінатэатраў, але і кінаўстановак. Старыя з сельскіх устаноў культуры патрабуюць замены. А ўсталяваць новыя — вельмі дорага. Таму наш Цэнтр стараецца хоць бы часткова запоўніць гэты прабел. Мы ладзім фестывалі (адзін з іх — кінафестываль “Дзеці і казка. Памяці Аляксандра Роу”, вядомы далёка за межамі Расіі), арганізуем кінаклубы, паказваем добрыя фільмы, прычым не толькі старыя, але і новыя.

Галоўная ж праблема нашых устаноў культуры — не ў дрэнным фінансаванні, а ў тым, што часам федэральныя ўлады прымаюць рашэнні, якія наносзяць вельмі сур’ёзную, я нават сказала б, непапраўную шкоду сістэме культуры. Згодна з ім, улада з раённага цэнтры прадаецца на месцы, у сельскія паселішчы. А ў іх проста няма дый ніколі не было сродкаў на ўтрыманне аб’ектаў культуры — клубу ці бібліятэкі. Таму сетка клубных устаноў у нас адразу ж пачала скарачацца, зніклі мабільныя аўтаклубы, якія абслугоўвалі некалькі населеных пунктаў. Мясцовыя адміністрацыі проста адабралі аўтамабілі ў культуры: ім быў патрэбен транспарт на іншыя мэты...

Калі прымалі закон, казалі, што будзе канкурэнцыя, што ў вёскі прыедуць творчыя людзі і пачнуць праводзіць мерапрыемствы на больш высокім узроўні... Замест гэтага ў вёсках пачалі з’яўляцца культурна-забаўляльныя ўстановы, якія аб’ядналі ў сабе і клуб, і бібліятэку, бо, зразумела, што ўтрымліваць адзін будынак значна танней, чым два. Але ці выйграе ад гэтага сфера культуры — пытанне з досыць няпэўным адказам...

Мясцовыя ўлады эканомяць і на заробках культуротнікаў, скарачаючы іх нагрузку да 0,25 стаўкі. Вы ўяўляеце, якія атрымліваюць грошы клубнікі і бібліятэкары?... Хаця, трэба адзначыць, апошнім часам выплаты ў сферы культуры павялічыліся і ў гарадах, і ў раёнах. Нават тое, што некалькі гадоў таму было заснавана і на дзяржаўным узроўні адзначаецца наша свята — Дзень работніка культуры — кажа пра тое, што на нас пачалі звяртаць больш увагі. Цяпер нам прапаноўваць розныя падыходы да арганізацыі працы, пэўныя рэфармы, што таксама вельмі важна... Хаця і да ўсяго гэтага можна паставіцца з пэўным скепсісам, бо як вядома, сфера культуры — вельмі складаная галіна, і рэфармаваць яе хутка ды ў сістэмы тэрмін наўрад ці атрымаецца.

Занатаваў Юрый ЧАРНЯКЕВІЧ

17 — 19 красавіка ў Мінску прайшла Трэцяя Лабараторыя рэжысёрскіх праектаў Цэнтра эксперыментальнай рэжысуры. Упершыню ў яе рамках былі не толькі чыткі п'ес ды эскізы спектакляў, але і завершаныя пастаноўкі — дыпломныя работы сёлетніх выпускнікоў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў. Па збегу абставін гэтыя праекты апынуліся побач з іншымі тэатральнымі эксперыментамі: першым спектаклем новага праекта "Драма Live", дзе пастаноўкі дэманструюцца ў нязвыклых сцэнічных варунках (а менавіта: у рэальных "дэкарацыях" розных аб'ектаў гарадской прасторы), і прэм'ерай спектакля "Ілюзіі" па п'есе Івана Вырыпаева ў Цэнтры сучасных мастацтваў.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Уключанасць апошніх дзвюх падзей у "лабараторную" сферу выглядае натуральна яшчэ і таму, што яны насамрэч з ёй звязаны. Студэнтка БДАМ Алена Сілуціна, у рэжысуры якой чытка п'есы "Участковыя, або Пераадоленне супрацьдзейня" Віталія Каралёва ішла ў Музеі МУС, — актыўная ўдзельніца Лабараторыі. А "Ілюзіі" — увогуле самы што ні ёсць непасрэдны "прадукт" Цэнтра эксперыментальнай рэжысуры, дый пастаўлены яны яго арганізатарам і кіраўніком, ініцыятарам Лабараторыі, старшым выкладчыкам той жа Акадэміі мастацтваў Таццянай Траяновіч. Яднаючым момантам было і тое, што кожны паказ завяршаўся абмеркаваннем, дзе можна было не толькі падзяліцца думкамі, але і атрымаць "зваротную сувязь", задаўшы пытанні пастаноўчыкам і артыстам. Ці пачуць гнёўны "разнос" у адказ на крытычныя словы (праўда, з боку не саміх пастаноўчыкаў, а выкладчыкаў, якія, да іх гонару, з усім тэмпераментам абаранялі сваіх падапечных: маўляў, няма чаго каршуком на куранят накідаваць!). Зразумела, што разглядаючы пералічаныя падзеі разам, як адзін непарыўны працэс, можна ўбачыць і рэальны плён такіх Лабараторыі, і перспектывы іх развіцця, наўпрост звязаныя з іх кіраваннем. А ў самой праграме Лабараторыі выявіўся і відавочны плён іншых тэатральных падзей: да прыкладу, п'еса "Фундаменталісты" сучаснага фінскага драматурга Юха Ёкела была прапанавана арганізатарамі леташняга Міжнароднага форуму тэатральнага мастацтва "ТЭАТ" і яе чытка, падрыхтаваная студэнтамі (і паўтораная на Лабараторыі), увайшла ў дадатковую праграму фэсту.

Адметнасцю і, калі хочаце, заваявай Трэцяй Лабараторыі бачыцца ўжо сам выбар драматургічнага матэрыялу ды, шырэй, тэм. У адрозненне ад нашых рэпертуарных тэатраў, якія найперш дбаюць пра продаж білетаў і запаўняльнасць залы, студэнткі пастаноўкі, на шчасце, гэтага пазбаўлены. Не падпілюючы іх і праблемы з вырашэннем аўтарскіх правоў: усе паказы — бясплатныя, хіба што некаторыя, з абмежаванай колькасцю гледачоў, — па папярэднім запісе. Таму маладыя рэжысёры звяртаюцца і да Сэмюэля Бэкета — класіка тэатра абсурду, і да сучасных, літаральна ўчора-сёння напісаных п'ес замежных аўтараў, у прыватнасці — з Фінляндыі, Польшчы. Дык што ж мы ўбачылі?

Так здарылася, што з-за хваробы некаторых удзельнікаў былі адменены паказы трэцякурснікаў спецыялізацыі "Рэжысура тэатра (эстрада)". Затое сімвалічна, што з-за гэтага лабараторныя прагляды

адкрываліся не накідамі, а паўнаватасным спектаклем "Апошняя сужка Крэпа" С.Бэкета, які ў якасці дыпломнай работы паставіў замежны студэнт Солх Дуст Ануш.

Першае, чаго яму ўдалося дасягнуць, дык гэта стварыць для публікі незвычайную атмасферу. Спачатку ўсіх заводзяць у асобны пакойчык для "інструктажу" — просяць не проста сцішыць гук, а цалкам адключыць тэлефоны ці проста пакінуць іх тут. Потым, крыху падсвечваючы ліхтарыкам шлях, усіх праводзяць у "залу" насупраць, дзе пануе апраметная цемра. Мы ідзем адно за адным, быццам героі карціны Пітэра Брэйгеля Старэйшага "Прыпавесце пра невідучых". Пад нагамі штогосці злавесна храбусціць, а на кожным крэсле, акрамя праграмкі, ляжыць

Цікава, што сам рэжысёр, як высветлілася, імкнуўся зрабіць "...Стужку" ўсё ж аптымістычнай напрыканцы, але гэта наўрад ці "чыталася". Бракавала і больш распрацаванай унутранай драматургіі. Але ўжо сам зварот да такой глыбока філасофскай тэмы сведчыў, што наша моладзь па сваіх памкненнях больш стала, чым мы яе сабе, магчыма, уяўляем.

У час абмеркаванняў высветлілася, што "нажніцы" паміж пачатковай задумай і яе вынікам — справа нярэдка. Прычын тут шмат, у тым ліку цалкам аб'ектыўных. Мастацкі твор увогуле мае звычку развівацца не толькі "па загадзе" таго ж рэжысёра, але і быццам "сам па сабе", паводле ўласных законаў, не падпарадкаваных волі аўтара. Дый у аўтарскіх памкненнях падсвядомае

Меркаваць пра ідэю спектакля, абавіраючыся на паказаныя эскізы, аказалася больш складана. Калі бачыш урываак, заўсёды маеш на ўвазе, што іншыя сцэны з яго могуць быць і прынцыпова кантраснымі, абвргаючы толькі што сказанае, і вобразы могуць развівацца ажно да сваёй супрацьлегласці. Паглядзеўшы эскіз спектакля "Двое бедных румынаў, якія гораць па-польску" сучаснага польскага драматурга Дароты Маслоўскай у пастаноўцы Станіслава Савосціна (і з яго ўдзелам у адной з цэнтральных роляў), можна было падумаць, што рэжысёр імкнуўся ўвасобіць камедыю становішчаў, толькі больш жорсткаю і крыху "наадварот", са спачуваннем да пацярпелага вадзіцеля. Аказалася ж, ён імкнуўся выклікаць спачуванне

ваенны час скрозь прызму лёсаў былых аднакласнікаў, выяўленне таго, як высталяе канфлікт, што і як яго "падагравае". Прыцягвалі дакладна знойдзеныя сродкі ўвасаблення, вытрыманы стыль акцёрскай ігры, намацаваны ансамбль (а перад намі былі ўсяго толькі двакурснікі БДАМ майстэрні Мікалая Кірычэнікі — між іншым, вельмі актыўныя ўдзельнікі самых розных праектаў). Вельмі хацелася б, каб гэты спектакль убачыў святло рампы: ён мог бы стаць не толькі рэпертуарным, але і вельмі запатрабаваным, асабліва сярод моладзі, правакуючы яе на праблемныя пытанні маральнага выбару, выходзячы патрыятызм — не "паказны", што мацуецца на завучаных лозунгах, а асэнсаваны асабіста.

Праблему выбару абмяркоўвалі і пасля чыткі дэбютнай п'есы "Участковыя..." маладога беларускага аўтара Віталія Каралёва — у рамках не Лабараторыі, а вышэйзгаданага праекта "Драма Live", што ладзіцца Цэнтрам сучасных мастацтваў, Рэспубліканскім тэатрам беларускай драматургіі і Цэнтрам беларускай драматургіі. Але ж прасочвалася і іншая тэма — непазбежнасці аднолькавага па сутнасці выніку, "запланаванага" Маёрам незалежна ад таго, хто з участковых пад следствам будзе абраны "вінаватым". Гэтага "шэрага кардынала" з падманлівым абліччам, за знешняй мяккасцю якога хаваюцца непахіснасць, няўмольнасць механізма, бліскуча ўвасобіў акцёр РТБД Ілья Ясінскі, якога мы прызвычаліся бачыць у ролях натхнёных, закаханых, рамантычных хлапчукоў. І раптам галоўнай аказалася думка, сфармуляваная ў фінале п'есы: "Няўжо цытата з Маркеса і міліцэйская форма несумяшчальныя?". Мяркуючы па тым, што Сяргей (Арцём Курань) звальняецца "з органаў", — так, несумяшчальныя. Але ўжо адно тое, што паказ адбываўся ў Музеі МУС і кіраўніцтва гэтай установы пайшло насустрач творчай ініцыятыве, сведчыць пра зваротнае.

Калі "музейная чытка" папярэднічала Трэцяй Лабараторыі, дык чарговы паказ спектакля "Ілюзіі" успрымаўся яе лагічнай кульмінацыяй. Падрабязная рэцэнзія друкавалася ў "К" № 13. Дадамо хіба тое, што Таццяна Траяновіч надала п'есе абрысы "спектакля ў спектаклі": мы сочым не толькі за героямі апаведу, але і за ўзаемаадносінамі артыстаў, якія нам усё гэта расказваюць (і нават у пэўны момант звяртаюцца адно да аднаго па імені). Атрымліваецца складаная поліфанія і нават поліпластавасць. Адзін пласт — чацвёрта нябачных герояў, паміж якімі не ўсё так проста, як спярша здаецца. Другі — чацвёрта апаздальнікаў, у кожнага з якіх сваё стаўленне да кожнага (!) з герояў. Трэці — узаемаадносіны паміж апаздальнікамі, дзе ў кожнага — свой характар і манеры, нават іншы стыль сцэнічнага існавання. І да ўсяго — неаспрэчна шчаслівае "закаханае" пара: паўнаватасны ўдзельнік спектакля — Арцём Давідовіч з гітарай. Яго музыцыраванне набліжае жанр да меладрамы — не ў цяперашнім "мыльнаоперным" сэнсе, а ў ранейшым, калі пад гэтым азначэннем разумелі нават не музычна-драматычны твор XVIII стагоддзя, а ўласцівае Сярэбранаму стагоддзю чытанне вершаў на фоне музыкі, што рухаецца за тэкстам, адлюстроўваючы ўсе яго эмацыяна-зместавыя павароты. Ну а фінальнае відэа — гэта і класіфікацыя "рэжыюмэ", і рамантычнае шматкроп'е, і поставагарды "вінегрэт", і філасофскі космас — і, у рэшце рэшт, удала пастаўлены "першы паклон".

Чакаем працягу! Бо стала відавочна, што рэжысёрскі эксперымент у Беларусі — зусім не ілюзія.

Зусім не ілюзія

Сцена з эскіза да спектакля "Аднакласнікі". / Фото Віктарыя БЕЛІКОВА

банан — вядома, натуральны. Бяру яго ў рукі і пачынаю ліхаманкава прыдумляць, які ж такі інтэрактыў "з бананамі" зробіць у спектаклі (бо і ў п'есе гэты фрукт згадваецца), але дзея не проста пачынаецца, яна ўжо ідзе, пакуль мы рассаджваемся. А гэта ўсяго пятнаццаць гледачоў. І да незвычайнасці атмасферы, да моцнага эмацыянага пасылу, створанага цемрай, далучаецца пачуццё "абранасці".

Пяцікурсніца-завочніца Камілія Хушайнава ў ролі старога Крэпа? Аказалася, гэта магчыма. У паўцемры, калі асвятляецца літаральна толькі частка твару, а ўсё астатняе дамаўляецца праз гукі-рухі, можна было без цяжкасці паверыць, што перад намі — рэальны стары (асабліва калі "дамаляванае" аблічча выпадае нават не думка, а проста распач, пададзены на дзіва плакатна: як сумясціць сямейныя праблемы з творчым ростам? Паводле спектакля — аніяк: ажаніўся — зажурыўся, а не ажаніўся — усё ёсць, ды шчасця няма. Але сама Юлія ўбачыла гэта, прычым нечакана для сябе, толькі пасля заканчэння працы.

У тых жа фінскіх "Фундаменталістах" рэжысёр-чацвёртакурснік Дзмітрый Цішко, як прызнаўся, хацеў выявіць ўзаемаадносіны герояў, хаця куды актуальнейшымі там бачыліся больш шырокія тэмы. Свабоды і несвабоды. Веры, даверу — і сляпога падпарадкавання, ідалапаклонства. Дאпытлівага розуму, які ўсё падвргае сумневу ды шукае доказы, — і прыманія чужых думак апырэры, без аналізу ды выпрацоўвання ўласнай пазіцыі.

(асабіста нешта балючае, што не дае спакою) часта бярэ верх над свядомым. Было відавочна: моладзь ва ўсіх п'есах шукае тое, што ёй бліжэй.

Не мог пакінуць абыякавым дыпломны спектакль "Нясумны сад" Юліі Альшўскай паводле "Віру" Аляксандра Астроўскага, які ўвосень прадстаўляў Беларусь на XI Міжнародным фестывалі студэнтскіх тэатраў. Мы ўбачылі прафесійна сфарміраванага рэжысёра, схільнага да сучасных прыёмаў і сродкаў выразнасці, са сваім поглядам на літаратурны матэрыял, уменнем яго перапрацоўваць адпаведна з абраным азначэннем — "сцэны сямейнага шчасця", трагікамедыя па матывах... Кідаліся ў вочы рэжысёрскія прыдумкі, у тым ліку ў сцэнаграфічным рашэнні. Але над усім панавала нават не думка, а проста распач, пададзены на дзіва плакатна: як сумясціць сямейныя праблемы з творчым ростам? Паводле спектакля — аніяк: ажаніўся — зажурыўся, а не ажаніўся — усё ёсць, ды шчасця няма. Але сама Юлія ўбачыла гэта, прычым нечакана для сябе, толькі пасля заканчэння працы.

У тых жа фінскіх "Фундаменталістах" рэжысёр-чацвёртакурснік Дзмітрый Цішко, як прызнаўся, хацеў выявіць ўзаемаадносіны герояў, хаця куды актуальнейшымі там бачыліся больш шырокія тэмы. Свабоды і несвабоды. Веры, даверу — і сляпога падпарадкавання, ідалапаклонства. Дאпытлівага розуму, які ўсё падвргае сумневу ды шукае доказы, — і прыманія чужых думак апырэры, без аналізу ды выпрацоўвання ўласнай пазіцыі.

Тэатральныя эксперыменты маладых: не ад слова "экс"

Кацярына Камельчык 28 красавіка прывядзе майстар-клас на адрыскі сваёй выстаўкі лялькі **"Не цацкі"** ў Дзіцячай бібліятэцы № 10 г. Мінска.

Тэатральная плошча

Пазайчора Магілёўскі абласны драматычны тэатр парадаваў глядачоў чарговым прэм'ерай — спектаклем "У маленькай сядзібе" польскага пісьменніка, драматурга, мастака і філосафа Станіслава Віткевіча ў пастаноўцы галоўнага рэжысёра тэатра, лаўрэата III Нацыянальнай тэатральнай прэміі Зяўлена Варнаса. Мы ж вернемся да ранейшай работы гэтай трупы — спектакля "Жаніцьба" Мікалая Гоголя, што меў фурор сярод крытыкаў у час нядзюняга X Міжнароднага маладзёжнага тэатральнага форуму "М.@gt.кантакт-2015".

Надзея БУНЦЭВІЧ
Мінск — Магілёў — Мінск

П'еса Гоголя і дагэтуль застаецца загадкай для пастаноўшчыкаў, артыстаў, чытачоў ды глядачоў, якую кожны імкнецца разгадаць на свой лад. Многія пры гэтым "далятаюць" хіба "да сярэдзіны Дняпра" (той жа Мадэст Мусаргскі, узяўшыся за оперу на арыгінальны гоголеўскі тэкст, кінуў яе ў клавiры пасля першай дзеі), бо далей пачынаецца нейкая хітрая сістэма паўтараў — своеасаблівае хаджэнне па крузе. Ну прайшоў перад намі "парад жаніхоў", а што рабіць далей? Бо далей нявеста зноў усіх іх згадвае — не цалкам, а па найбольш прывабных для яе дэталю, а потым усё яны зноў з'яўляюцца. І што? А нічога. Выніку (у сэнсе высляя) — аніякага. Толькі сам "працэс".

Між тым, ужо ў самім гэтым апісанні можна заўважыць абрысы двух, здавалася б, супрацьлеглых паняццяў: гульні і сімфанічнага мыслення. Скіраванасць на працэс, а не на вынік уласцівае гульні, а не "працы", дзе усё па-сапраўднаму. А "экспазіцыя", што складаецца з супрацьлегласцей (партрэты жаніхоў), далейшая "распрацоўка", дзе ад заар'яўленых тэм застаюцца толькі абрысы самых важных дэталей (маналог Агаф'і Ціханавы пра ідэальнага абранніка), і нарэшце "рэпрыза" (другі прыход жаніхоў) нагадаваць санатнае Allegro, з якога пачынаецца санатна-сімфанічны цыкл — жанр, народжаны ў эпоху Асветніцтва і падпарадкаваны строгай логіцы рыторыкі: тэа-антэтыза (жаніхі вельмі розныя), дыскусія, вынік.

Дык ёсць тут вынік ці усё ж няма? У Саўлоса Варнаса вынік папраўдзе

Мастыхін

Мастацкая галерэя "Універсітэт культуры" зноў дэманструе творчасць студэнтаў. Гэтым разам — аддзяленне керамікі факультэта дызайну і джаратыўна-прыкладнага мастацтва Акадэміі мастацтваў. Выстаўка мае назву "Касмадром".

Пётра ВАСІЛЕВСКІ

На золку касмічнай эры, распачатай запускам савецкага шпунгага спадарожніка Зямлі, усаму, што мела дачыненне да касмічнай тэмы, над-авалася ледзь не сакральнае значэнне. Але цуд не можа доўжыцца вечна, і рана ці позна касмічная справа мусіла стаць завядзёнчай, што, зрэшты, і адбылося. Блізкі космас нават уключаны ў гаспадарчы абарот. І усё ж космас застаецца для чалавека тэматычнай, спасцігнуць якую усё адно немагчыма. Бадай, пра гэта і мусіла распавядаць выстаўка паводле задумкі куратару. Прынёмна, прас-рэліз напісаны мовай з паэтычным ухілам. І сапраўды, пры пэўнай настроенасці, пры адпаведным жаданні ў творах экспазіцыі можна убачыць паазем-

пераўзыходзіць усё чаканні. Першая дзея — інтрыгуе. Крок за крокам рэжысёр падкідае усё новыя нечаканасці, рэбусы, падказкі. Яны не такія ўжо складаныя, рознічаныя на самую шырокаю публіку, схільную да яркіх відовішчынчых эфектаў. Прычым апошнія часам заснаваны на перааснаванні самых распаўсюджаных з'яў масавай культуры. Хоцеце цыганшчыны? Калі ласка. Даспадобы роставыя лялькі? Няма праблем: на гэтую ролю запросім нявесту. З усіх мастацтваў аддаеце перавагу цырку? Будуць вам цырк і фокусы. Не адцягнуць ад экрану ў час фігурнага катання? Паставім героя не на канькі, дык на ролікі. Сэрца замірае ад гукіа саксафона? На шыю сваіх павесім "сакс"

ноўшчык — Іварс Новікс), — вось вам філосафія авангарда. Ролікі і "палётная" накідка ў Качкарова — сумесь усюдысных Медістафела і Чорнага Плашча. Агаф'і Ціханавыя ростам з тры авергі (помнікі з пастаментам ці палонніца ў высокай вежы?) — не-дасягальнасць мары жаніхоў, іх ідэалагаванства, жаданне "ўзяць крэпасць". Влізная сукенка, што можа існаваць без гаспадыні і нагадавае вя-салыны вазок, стог-наміт-шацёр — мары самой дзяўчыны. Влізныя скрыні, што спускаюцца зверху, — ейны пасаж. Тры артысткі ў ролі Арыны Панцеліймоаўны (Аўгена Белацаркоўскага, Наталія Калакустава, Людміла Гур'яна), "скаваныя адным палчугом" іх сцэнічнага строю, — і "змеі трохгаловы", і адначасова

шырокім зваротам да размаітай палітры твораў рускага ды сусветнага мастацтва. Надалей нас чакала развіццё, ды яшчэ якое! Гоголеўскі тэкст, расшыфраваны да патаемнага сэнсу асобных слоў, іх частак ("С-с... сваха!") і ўсяго таго, што па-за словамі, апынаецца ў неабсяжным кантэксце. Тэкст узрасце да ўзроўню гіпертэксту, дзе задзейнічаны пастаянныя існаваць без гаспадыні і нагадавае вясалыны вазок, стог-наміт-шацёр — мары самой дзяўчыны. Влізныя скрыні, што спускаюцца зверху, — ейны пасаж. Тры артысткі ў ролі Арыны Панцеліймоаўны (Аўгена Белацаркоўскага, Наталія Калакустава, Людміла Гур'яна), "скаваныя адным палчугом" іх сцэнічнага строю, — і "змеі трохгаловы", і адначасова

са Варнаса — наадварот: без гэтай шматслойнасці рэжысёрскіх прыдумак ды спасылка акцёры (іх выбар на тую або іншую ролю — ідэальны) выглядалі б не так каларытна. Дый асобныя слоў, іх частак ("С-с... сваха!") і ўсяго таго, што па-за словамі, апынаецца ў неабсяжным кантэксце. Тэкст узрасце да ўзроўню гіпертэксту, дзе задзейнічаны пастаянныя існаваць без гаспадыні і нагадавае вясалыны вазок, стог-наміт-шацёр — мары самой дзяўчыны. Влізныя скрыні, што спускаюцца зверху, — ейны пасаж. Тры артысткі ў ролі Арыны Панцеліймоаўны (Аўгена Белацаркоўскага, Наталія Калакустава, Людміла Гур'яна), "скаваныя адным палчугом" іх сцэнічнага строю, — і "змеі трохгаловы", і адначасова

"Жаніцьба": сам працэс...

Сцена са спектакля "Жаніцьба". Фото прадастаўлена тэатрам

Галіна Лабанок навучылася спраўна граць на саксафоне. Кранальна смешны, безабаронны, дзівацкі Падкалесін (Дзімітрый Дудкевіч). Дзейныя, хітры і адначасова шчыры Качкароў (Руслан Кушнер). Сцяпан (Аляксей Цыбін) — гэткі мясцовы Шварцнэггер. Дуняшка (Грына Дунчанка) — "бале-рынка". А над усімі — сто, двэсце, тысяча абліччаў Агаф'і Ціханавы (Алена Крыванос, якая даўно павінна быць ужо нават не заслужанай, а народнай). І пры гэтым — вiноднай "чыстыя" пародыі! Нідзе, нават у адкрытых сцэнах "ніжэй пояса", не парушаны добры густ. У дачыненні да кожнага персанажа — рэжысёрская, акцёрская (за імі і глядацкая) спагада. Бо ў кожнага — свая праўда.

Ад спектакля, пры ўсёй яго неверагоднасці рознаскіраваных вектараў, зыходзіць гармонія. А пры ўсёй фантазійнасці ды багаці "віртуальнай прасторы" — жывое жыццё. Гэта і жывая музыка, якую выконваюць не толькі артысты (той жа струныя квартэт, з'яўіўшыся ў цыганскім атачэнні, застаецца на сцэне, даючы музычныя "камен-тарый"), і надзвычай жывыя, змен-лівыя пры кожным руху сцэнічных строі героўў (мастак па касцюмах — Юрэта Рачынскайтэ). І сама мова артыстаў — натуральная, выразная, сапраўды жывая.

У фінале Падкалесін збягае не праз звычайнае акно — хучэй, праз віртуальнае, "дыялогавае", калі казаць на камп'ютарнай мове. І тым дадаткова запрашае глядачоў да дыялога. Вы гатовы?..

K

"ажыўленне" і "пераўвасабленне". Чаго каштуе сэрца, дзе нявеста, сышоўшы з сукенкі-п'едэсталя, адрыўкае "стравы", накрытыя крышамі, і дэманструе нам... галовы жаніхоў. Вось дзе думкі разбягаюцца: ад Саламеі да "Галавы прафесара Доуэля!"

І раптам высвятляецца, што усё гэта — толькі падстава, каб літаральна кожны ўдзельнік спектакля адчуў сябе ў ролі бенефіцыйна, перад якім блянжнуць зоркі італіуды. У некаторых нават вельмі таленавітых, пастаноўшчыкаў, здараецца, канцэпцыйныя "прыбамбасы" перахаджаюць артыстам раскрыцца напоўніцу, пакідаюць ім ролі "вінцікаў" у агульнай рэжысёрскай машынерыі. У Саўло-

І мобілі, нібыта павукі...

За школу можна не турбавацца

ныя формы жыцця, рэаліі зорнага неба ды тэхнагенныя аб'екты, якія могуць быць і караблямі, зробленымі людзьмі рукамі, і НЛА.

Але падобна на тое, што самі аўтары твораў маюць апергію на пафас. Дый сама тэма нібыта спрыяе гульні з абстрактнымі формамі і структурамі ў стылі фантазіі. Немаюю колькасць прадстаўленых твў работ можна змяніўшы назву, увесці ў іншы тэматычны кантэксст. Думаю, правільнае часам робяць мастакі, якія сваім работам увогуле не даюць назваў.

Кампазіцыя "Ракета" нагадавае не столькі тэхнічны аб'ект, колькі алтар храма невядомай рэлігіі, гарадскую вежу з гадзіннікам ці нават... надмагільны помнік. Каб не прысутныя ў ёй кананізаванага партрэта Юрыя Іагарына... Запомнілася мне і кампазіцыя, падобная на раскладзеную па талерках піцу, хоць увасабляла яна нейкую касмічную фантазію. Дзіўнаватай падалася мне кампазіцыя "Астранаўты": штосці накшталт гу-

Рааіліна Вусен. "Метаралы".

Для мяне самай заўважнай на гэтай выстаўцы стала кампазіцыя, што паўтарае формы, уласцівыя так званаму павуку з саломы, якім бела-рускія сялянэ здаўна ўпрыгожваюць інтэр'еры свайго жылта. Па меркаваннях этнографу, гэтая вельмі простая ў канструктыўным ды выразнай ў эстэтычным сэнсе рэч з дахрысціянскіх часоў служыць увасабленнем мадэлі Сусвету.

K

Мастыхін

Гэтак жа надчасова ўспрымаюцца зараз і многія іншыя партрэтныя ўвасабленні. Можа, таму, што Вашчанка ніколі не ўвекавечваў тых, да каго не адчуваў душэўнай спагады ды шчырасці. Прыгадава, як уразілі мяне калісьці безыменныя (для нас, а не для яго!) героі чарнобыльскага цыкла: цымяна, напэўна, неяк слізгута наглядваліся праз калочы дрот небяспечнай зоны жаночыя постаці... Затое ў іншых партрэтных творах гэтага цыкла: мастак дазваляў нам упледзецца амаль у біблейскія твары шматпакутных ахвяр экалагічнай катастрофы XX стагоддзя.

Чарнобыльска тэма невыпадкова ў творчасці Вашчанкі, бо ён сам нарадзіўся ў вёсцы Чыкалавчы Брагінскага раёна, якая апынулася ледзь ці не ў эпіцэнтры тых трагічных на-ступстваў...Зноўпрыгадаваю яго словы: "Гады дзяцінства і юнацтва даюць запас уражанняў на усё жыццё. Брагіншчына — сама зямная прыгажосць, а яе так недарэчна "зачарнобілі", зрабілі небяспечнай... У ранні перыяд сваёй творчасці я часта звяртаўся да родных мясцін, да блізкіх людзей, якія нарадзіліся і жывуць там або, на вялікі жаль, сваё ўжо аджылі...". І, нібыта асэнсоваючы сказанае, нечакана дадаў: "Кожны сапраўдны творца ўвасабляе сабой Радзіму..."

Гэтыя словы можна лічыць эпіграфам да твора-га шляху Вашчанкі. Радзіма прысутнічае ці не ў кожным яго творы. Ён народны — па ўсёй сутнасці светаадчування. Нават партрэты, пры іх канкрэтнай індывідуальнасці, маюць абагульнены характар. Гэта тычыцца перш за ўсё тых да работ, як "Прарок", "Легенда Нясыха", "Успаміны пра будучыню", "Мінская рапсодыя", "Шляхціч", шматасачы-ятыўных, тых, якія сведчаць аб

значнасці творага дыяпазону, беларускасі светаўспрымання і таленавітым засваенні традыцый. Есць у экспазіцыі і партрэты асоб, якія, з пункта гледжання аўтара, увасабляюць Радзіму. Гэта і "Барбара Радзівілі", і "Князь Чарадзеі", і "Грына Паскевіч", і "Міхась Пташук", і "Пясняр Мулявін". У цыкле мы бачым і адно з лепшых партрэтных увасабленняў Васіля Быкава: незвычайны ракурс, валіваю сканцэнтраванасць характару... Вашчанку вылучала найталенавітае перадаць нялюпонасць спалучэння рэальнага з прымроеным. Ён угэунена пачуваўся і ў мінушчыне, і ў блізкім часе. Гістарычныя рэаліі бездакорна рабіў мастацкімі. Пра гэта зноў думаеш, калі па-новаму, з адчуваннем прысутнасці пры спрадвечным адчуванні часу, бачыш творы "Палеска мадонна", "Беражы нас Бог і Архангел Гаўрыіль (праўнуку Гаўрыілу)", "Натхненне", "Фаспадар зямлі", "Успаміны пра будучыню"...

Асобнай гаворкі патрабу-юць партрэтныя увасабленні

Раскадроўка

Беларуская дакументалісць стакаяйна і ціхая, яна не імкнецца здзівіць сенсачыямі ды ўраціць неверагоднай відовішчнасцю. Новы фільм Андрэя Куцілы "Госці" па сцэнары Раісы Грэбнюк акурат такі — удумлівы і павольны. Але павольнасць красамоўная: яна распавядае пра наш свет значна больш, чым насьчаняныя тэлэрэпартажы.

Антон СІДАРЭНКА

Знятая гэтай зімой карціна распа-вядзе аб прытулку для тых, хто страціў дах над галавой. Вось ужо некалькі гадоў трыццацігадоваы Аляксей Шчадроў, які сам сябе называе "Брат Луіджы", прадастаўляе жыллё, аказвае медпамагу, дапамагае ў аднаўленні дакумэнталь жабракам і валацугам. Госці Аляксея — бяздомныя старыя і бязлітасным, але цяпер яны пачува-тыя, што адбыў тэрмін знявольнення, хворыя небаракі. Галоўны герой фільма на сабе адчуў зменлівасць лёсу. Выхаванец інтэрната, ён атрымаў адука-цыю фельчара, працаваў на "хуткай дапамозе", але не вытрымаў стуксыі, быў асуджаны за крадзя наркатычных рэчываў. У калоніі Аляксей стаў рэабілітым чалавекам, і атрымаўшы дапамогу, стаў дапамагаць бяздомным ды нямоглым. У выніку за некалькі гадоў такога падзвіжніцтва праз звы-чайныя вясковы дом Шчадрова пра-жаны лішній інфармацыяй, ён не-прытулак дапамог не толькі каму з іх, а прытулак дапамог не толькі каму з іх, а вярнуцца да нармальнага жыцця: аднавіць дакументы, атрымаць рэ-гістрацыю, пенсію, жыллё, працу.

Пад аховай анёлаў

Цяпер, калі Гаўрылы Харытонавіча не стала, яго карціна "Калядны сон" глядзіцца зусім інакш. Тое, што твор — аўтапартрэтны, мастак і сам пацвердзіў удакладненнем назвы. Але раней гэта быў проста "часовы сон пад аховай анёлаў". Раз-раз жа — вечны. Чорная (хоццаца сказаць: зямельная) цемрадзь, праз якую не могуць даспаць сваё крылатае святло нават вешчуны Бога, але неба — у напружаным, пераможным змаганні за душу творцы, што спакойна спачывае, бо сумленна зрабіў жыццёвую справу: спраўдзіў дадзены яму Боскі талент...

Вязслаў КАТЛЯРОЎ, мастацтвазнаўца (Светлагорск)

"Увасабляе сабой Радзіму"

родных і блізкіх мастака. Іх шмат на выстаўцы: "Партрэт Мацільды", "Бабка Насця", "Яна", "Лена", "Партрэт брата", "Унучка Алеся", "Сын"... Усе яны нават роднасна абагульнены. Кожны можа пазнаць у іх і нешта сваё, асабістае, бо сапраўднае выяўленчае мастацтва гэтым і адрозніваецца ад фатаграфіі. І кананісны, нібыта выдхнуты ўсёй магутнасцю вялікага таленту творцы, партрэт маці, — лепшы таму доказ. На такія работы калі небудзь будучы маліцца. Дый цяпер — не грэх...

Адноічы пачуў ад Гаўрылы Харытонавіча: "Заўжды хоццаца выклікаць сваёй творчасцю адчуванне касмічнасці. Не, не ў сэнсе пап'ятаў у космас. Проста, я думаю аб тым, што мы не адзіночкі ў Сусвеце. Для мяне касмічнасць — гэта і пата-емная прадвызначанасць...". Так, ён ужо тады адчуваў тое,

Гаўрыла Вашчанка. "Калядны сон".

Брат Луіджы і яго госці

Кадр з фільма "Госці".

"Госці" — павольны і ўважлівы погляд на жыццё Шчадрова ды яго падапечных. З раніцы да вечара "госці" — пастаяльны — праводзяць у павольных гутарках на шыльна па-стаўленых у невялічкім пакойчыку ложках. Іх жыццё было бессэнсоўным і бязлітасным, але цяпер яны пачува-тыя сябе ў бяспецы. У процівагу леду жыцця "гасцей", галоўны герой ме-пералынна перасоўваецца ў кадры. Аляксей — "Брат Луіджы" вядзе жыццё гэткага падзвіжніка, своеасаблівай "маці Трэзы" нашых дзён.

Аб прытулку Аляксея Шчадрова неаднаразова пісалі і здымалі. Два гады таму здымаў рэпартаж і сам Андрэй Куціла, але "Госці" адрозні-ваюцца ад тэлевізійнага рэпартажу сваёй глыбінёй, удумлівацю, мас-тацкім узроўнем. Фільм не перагру-жаны лішній інфармацыяй, ён не-надакучлівы і дазваляе глядачу стаць паўнаваартным назіральнікам. Гэ-тату спрыяе стыль Андрэя Куцілы, вядомы па яго папярэдніх работах

"Фокусная алегласць" і "Днюка": адстрэныя, але ўсёабдымныя.

У карціне няма закардавага тэкс-ту, і пра пэўныя дэталі сюжэта ды асабістага галоўнага героя глядач да-ведзецца толькі з фінальных цітраў. Але гэтыя дэталі цягам амаль гадзіны служыць застаюцца незапартаванымі — у гэтым кіно галоўнае — эмоцыі і атмасфера. А апошняя ствараецца трапнай рэжысурай ды цудоўнай апераатарскай работай самога Куцілы, якога ў пазедках у вёску ніхто не суправаджаў. Магчыма, такая, з аднаго чалавека, здымачная гру-па дазволіла падабрацца да герояў найбліжэй. Штучнасці або няшчы-расці перад камерай героі фільма не дэманструюць. Аўтар каршыні за-фіксаваў і перадаў жыццёвую плынь у гэтым замкнёным, спецыфічным коле.

Камера ў "Гасцях" — статьяная, у фільме пераважаюць агульныя планы, і аўтар прапануе глядачу са-мому выбіраць на іх варты разгля-

наі Італіі застылая ў сезон зімовых халадоў беларуская вёска і яе насель-нікі выглядаюць больш чым фактур-на. Для падзвіжніка Брата Луіджы яна становіцца своеасаблівай галгофай, на якую ён узыходзіць кожны дзень.

Тэма "Гасцей" для айчынай да-кументалістыкі не новая. Некалькі гадоў таму ў закрытай сёння Студыі імя Іаана Воіна была створана кар-ціна пра жыццё прытулку на так зва-най Лысай гары — адным з падвор-каў Свята-Епізавецкага манастыра ў Мінску. Але і сам імпрэвізаваны прытулак Аляксея Шчадрова, і фільм "Госці" — куды больш камерныя па сутнасці, ды не менш цікавыя і ва-жныя для грамадскага ўсведамлення. Гаворка не толькі пра нейкія мараль-ныя высновы (у рэшце рэшт, у філь-ме мы бачым італьянскі жабракоў, якія знаходзяцца ў больш гартным становішчы, чым старцы з прытулку Брата Луіджы). Дакументальнае кіно, якое ўспрымае мастацтва, дае чалавеку рэдку магчымасць атрымаць ўніка-льны эмацыйны досвед, немагчымы ў рэальным свеце. "Госці" — адзін з самых удалых за апошні час беларус-кіх фільмаў, які не толькі распавядае пра тых, каму значна цяжэй, чым сярэднестатыстычнаму глядачу, але і спрадэмае зразумець жыццё непа-добнага на цябе чалавека. У гэтым сэнсе карціну цыжка пераацаніць.

Фінал служы нечакана выбухае арганнай музыкай Баха. Спачатку такое рэжысёрскае рашэнне да гэта-га цалкам пазбаўленага закардавай музыкі фільма падаецца зазната эмацыйным і спрэчным, але потым становіцца зразумела, што Бах — та-му музыка, што злучае нябёсы і зямлю... **K**

Онлайн-канферэнцыя: праблемы эстэтычнай адукацыі

Яўген Рагін: — У ліку найпершых праблем ДШМ, як паказвае практыка, — пытанне, звязанае з умацаваннем матэрыяльна-тэхнічнай базы. Нават не абнаўленне інструментарыя маю на ўвазе, а ўладкаванне элементарных санвузлоў у сельскіх філіялах. І нават не толькі ў сельскіх. "К" пісала ў свой час пра такі недахоп у філіяле ДШМ гарадскога пасёлка Церахоўка, што ў Добрушскім раёне...

Алена Рыбчынская: — Матэрыяльная база — тэма вечная, практычна вырашальная і, на мой погляд, не катастрафічная. Мяне больш хвалюе стан адукацыі — музычнай і мастацкай. Пакуль няма яе канцэпцыі на самых розных узроўнях. Для чаго ўвогуле існуе ДШМ? Пытанне "завісае". Атрыманне прафесіі адышло на другі план. У 1960 — 70-я музычная, скажам, адукацыя лічылася прэстыжнай у плане максімальнага раскрыцця творчага патэнцыялу. Прыйрэтэты цяпер змяніліся карэнным чынам. Я прыйшла да высновы, што добры педагог — не той, што забяспечвае высокі працэнт паступлення выхаванцаў школы ў ССНУ ці ВНУ. Рыхтаваць людзей, якія ўспрымаюць мастацтва як нешта для сябе арганічнае, — задача не менш важная.

■ **Наталля Варабей:** "У раёне адзін філіял застаўся і пяць класаў. Не было адпаведных адасобленых будынкаў, каб яны адпавядалі статусу "філіял". Так што конкурсу пры паступленні на музычнае аддзяленне ДШМ няма. Тлумачэнні тут гучалі ўжо: інструменты занадта дарагія. Таму дзеці ідуць у асноўным на харэаграфію, харавыя спевы".

Яўген Рагін: — Літаральна днямі гаварыў з кіраўніком Наваполацкай мастацкай школы. Там і далейшае высокае паступленне (многія імкнуцца атрымаць прафесію дызайнера), і дзеці ў прэстыжных конкурсах удзельнічаюць. Хіба гэтыя вектары дзейнасці не складаюць адзінай канцэпцыі?

Ірына Шуляк: — Якраз у нас няма асаблівых праблем з матэрыяльнай базай. І ў нашай школы, і ў двух яе філіялах (у раёне — пяць ДШМ і шэсць філіялаў)... Я нічога не змяня-

Даўно мы не згадвалі дзіцячыя школы мастацтваў. Яно і зразумела: у параўнанні з клубнікамі, бібліятэкарамі ды музейшчыкамі выкладчыкі ДШМ маюць крыху большы заробкі, а ўстановы не надта скардзяцца на кадравую няшчымніцу. Так, творчае жыццё тут больш-менш мернае. Але зазначыць, што гэтая дзялянка працы — цалкам беспраблемная, ніяк не выпадае. Хаця б і з той прычыны, што педагогічна-выхаваўчыя намаганні бясцэльнымі не бываюць апрыйрэ.

Для вызначэння вузкіх месцаў у дзейнасці ДШМ мы запыталі старшага навуковага супрацоўніка аддзела сацыяльнай сферы Навукова-даследчага эканамічнага інстытута Міністэрства эканомікі Рэспублікі Беларусь Алену РЫБЧЫНСКУЮ; галоўнага спецыяліста Галоўнага ўпраўлення ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі Віцебскага аблвыканкама Станіслава ГЕНЕРАЛЬНІЦКАГА; начальніка аддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі: Клічаўскага райвыканкама — Уладзіміра ВААКСА, Слонімскага райвыканкама — Наталлю ЮНЧЫЦ; кіраўнікоў ДШМ: Ірыну ШУЛЯК — з Бярозы, Наталлю ВАРАБЕЙ — з Хойнікаў.

Яўген РАГІН

ла б у названай сістэме, бо яна старанна адладжана і з'яўляецца досыць выніковай. І не заўжды нашы праўкі, на вялікі жаль, прыводзяць да чакаемага выніку. Тое, што ДШМ існуюць, што дзеці ды выкладчыкі пастаянна бяруць удзел у міжнародных конкурсах, даказвае: сістэма — жыццяздольная.

Алена Рыбчынская: — Любы працэс павінен мець канкрэтную мэту. Калі мы, прынамсі, жадаем захаваць у краіне сетку ДШМ... Натуральна, трэба развіваць і прафесійную накіраванасць (будучы музыкант не пачынае адукацыю з нуля ў 18 гадоў, хоць для навучальных устаноў іншага профілю — гэта справа звычайная), і масавае далучэнне да мастацтваў. І менавіта ў канцэпцыі падрабязна распісваецца тактыка названых педагогічных падыходаў. Размоў шмат, а канкрэтнага дакумента няма.

Станіслаў Генеральніцкі: — Не мной прыдуманая фраза: "Заспявае школа — заспявае ўвесь народ". Культура павінна стаць часткай навучальнага працэсу агульнаадукацыйнай школы. У нас ДШМ, атрымліваецца, адарвана ад сістэмы адукацыі.

Яўген Рагін: — Вельмі важны момант нашай гаворкі. Дзе павінны закладвацца асновы эстэтычнага выхавання?

Станіслаў Генеральніцкі: — У агульнаадукацыйнай школе. ДШМ прызначана для "пацалаваных у макаўку" дзяцей, якія паглыбляюць, развіваюць атрыманыя раней веды і навыкі ў абранай творчай справе... Вы памятаеце

Дык дзе зараз

ДШМ: пошукі аптымальнай канцэпцыі і канцэптальнай аптымізацыі

тыя савецкія часы, калі ацэнкі па музыцы і фізкультуры не ўплывалі на атрыманне залатога медала? І прычына тут простая была: каб быць паспяховым у названых дысцыплінах, патрэбны асаблівыя даныя, якія ёсць далёка не ва ўсіх... Цяпер дзеці пачынаюць знаёміцца з музыкай, мастацтвам толькі ў ДШМ. А музычная, да прыкладу, школа нават у адпаведнасці з Кодэксам адукацыі пазіцыянуецца як устаноў з павышаным узроўнем навучання. Тут сістэма крыху не спрацоўвае. Пытанне трэба вырашаць канцэптальна... Вярнуся да агульнаадукацыйнай школы. Эстэтычнаму выхаванню тут, на мой погляд, надаецца надзвычай мала ўвагі. Тычыцца гэта музыкі,

мастацкай адукацыі. Дайшлі мы, скажам, да кансерваторыі, скончылі яе. Што далей? Таленавітая моладзь не знаходзіць свайго далейшага месца ў мастацтве. Дзе сёння Улада Беражная, Ксенія Сітнік? Іх амаль няма ў культурнай прасторы Беларусі. Магілёўская "Iowa" чамусьці таксама на радзіме не атрымала прызнання — зоркай змагла стаць толькі ў замежжы.

Станіслаў Генеральніцкі: — Падмурак, закладзены за савецкім часам, будзе нас яшчэ доўга падтрымліваць. Кіраўнікі нашых школ ды іх педагогі — людзі адказныя, да музычных інструментаў вельмі ашчадна ставяцца, знаходзяць фінансаванне, каб паднавіць гэты фонд і ўтрымліваць яго ў прыстой-

ным стане. Мы разумеем, што наладзіць вытворчасць якасных інструментаў — вельмі дарагая і тэхнічна складаная задача. Гэта, урэшце, не мэблеваю фабрыку запусціць... Да двух мільярдаў рублёў вобласць штогод выдаткоўвае на набыццё інструментаў. І справа гэтая — кантралюецца. Але самае недарогае японскае піяніна каштуе каля 60 мільёнаў. І асноўная праблема ў тым, што інструменты павінны мець дома вучні, у тым ліку і сельскія. Іх значная частка навучаецца без інструментаў. А талент не выбірае, дзе яму нарадзіцца. І тут за бліжэйшы час сітуацыя не выправіцца.

Уладзімір Ваакс: — Таленавітых дзяцей з дзіцячага садка адсочваем. У любой справе вырашальным застаецца праслаўты чалавечы фактар. Педагогі ДШМ,

лічу, не павінны абмяжоўвацца навучальнымі планамі і сценамі роднай установы. Маю на ўвазе не толькі наладжванне канцэртаў, вузкаскараваных на станоўчае дзіцячае ўспрыманне. Папулярызацыя дзейнасці ДШМ можа мець самыя розныя формы. Адна з іх — калектыўнае музыцыраванне...

Яўген Рагін: — Уладзімір Георгіевіч, вы музыкант па адукацыі, доўга кіруеце аддзелам, у свой час узначальвалі ДШМ і добра ведаеце, што такое эстэтычнае выхаванне. У сувязі з гэтым у вас няма прэтэнзій да агульнаадукацыйных школ?

Уладзімір Ваакс: — Заўжды дамагаюся, каб педагогі ДШМ працавалі ў цесных стасунках з выкладчыкамі агульнаадукацыйных устаноў. Адно справу робім.

Наталля Варабей: — Цалкам згодная, што навучанне без якасных інструментаў не дае належнага плёну. Мы, на шчасце, закупілі сабе добрыя музычныя інструменты...

Ірына Шуляк: — У нас з паступленнем апошнім часам ёсць пытанні. Моладзь сёння больш цікавіцца, да прыкладу, лагістыкай... Непакоіць іншае. Паколькі гаворка — і пра перспектыву ДШМ, дык вельмі хочацца, каб за прыгожым словам "аптымізацыя" стаяла прыгожая справа...

Яўген Рагін: — Асноўная мэта дзейнасці вашай ДШМ у чым?

ну. Складанасць мне бачыцца ў тым, што пры адсутнасці моцнай інтрыгі трэба дакладна перадаць сітуацыю, у якой чалавек выяўляе сваю сапраўдную сутнасць. Найбольш дакладна і эмацыйна яскрава змагла перадаць унутраны стан сваёй гераіні — простае вясковай дзяўчыны, што закаханая ў камандзіра партызанскага атрада і фактычна гіне з-за свайго пацучыя, — вучанца 10 класа Вольга Шпакава (прыз за лепшую жаночую ролю). Спектакль атрымаў другое месца, а яшчэ быў адзначаны спецыяльным прызам Віцебскага аддзялення Беларускага саюза тэатральных дзеячаў. Магчыма, недастатковасць уласнага жыццёвага ды акцёрскага досведу іншых выканаўцаў пашкодзіла вельмі сур'ёзнай творчай рабоце выбіцца ў першыя шэрагі. Фактычна праз работу адной актрысы рэжысёр перадала напружаную атмасферу і трагізм твора.

Тэму кахання пад час вайны закрануў і калектыў "Тэатр цудаў" Віцебскага гарадскога цэнтра дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі (кіраўнік — Канстанцін Ганчароў) у спектаклі "Мама, не

На людным месцы

Чытанні плюс школа

Т Э К С Т

Юрый ІВАНОВСКИЙ, тэатразнаўца, літаратурны рэдактар Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя Якуба Коласа

водзіў майстар-клас або даваў кансультацыі будучым абітурыентам. Размовы нават ішлі пра тое, каб надаць фестывалю статус абласнога, а магчыма, нават і рэспубліканскага. Ды надышлі больш складаныя часы.

Зараз фестываль праходзіць больш сціпла, чым хацелася б, але, тым не менш, свае задачы ён выконвае. Апрача вышэйзгаданых, хачу назваць яшчэ адну: папулярызацыя беларускай літаратуры — як класічнай, так і (найперш!) сучаснай. Пастаноўкі ж па творах замежных аўтараў, якімі б таленавітымі яны ні былі, у фінальны, гарадскі, тур проста не трапляюць (згодна з Палажэннем аб правядзенні конкурсу).

Вялікую фінансавую і арганізацыйную дапамогу ў правядзенні Чытаннаў тэатру аказваюць аддзел адукацыі, спорту і турызму Віцебскага гарвыканкама, гарадскі аддзел ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі. Журы конкурсу сёлета ўзначаліла народная артыстка Беларусі, уладальніца прэміі "За духоўнае адраджэнне" Святлана Акружная, а ў склад яго ўвайшлі артысты-коласаўцы, прадстаўнікі ўстаноў адукацыі і культуры.

Тэма

У фінальны тур гэтым разам трапілі сем творчых калектываў. Паколькі конкурс быў прысвечаны 70-й гадавіне Вялікай Перамо-

■ Размовы нават ішлі пра тое, каб надаць фестывалю статус абласнога, а магчыма, нават і рэспубліканскага. Ды надышлі больш складаныя часы. Зараз фестываль праходзіць больш сціпла, чым хацелася б, але, тым не менш, свае задачы ён выконвае.

гі, асобны блок склалі пастаноўкі, прысвечаныя згаданай даце. Адкрыў фестывальную праграму спектакль "Кароткая песня" паводле аднайменнага апавядання Васіля Быкава ў выкананні тэатральнага калектыву СШ № 28 (кіраўнік — Зоя Таранеўская). Проза згаданага аўтара даволі цяжка падлягае інсцэнізацыі, нягледзячы на тое, што неаднойчы трапляла на драматычную сцэ-

13 — 14 красавіка ў Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Якуба Коласа праходзіў Віцебскі гарадскі фестываль "Сцэнічныя чытанні "Школьны тэатр-19". Цягам амаль двух дзясяткаў гадоў дзякуючы намаганням рупліўцаў тэатра (найперш — былога загадчыка літаратурнай часткі, а зараз асістэнта рэжысёра Святланы Дашкевіч) ён спрыяе далучэнню да тэатральнага мастацтва дзяцей і падлеткаў.

Статус

Вядома, фестываль перажываў розныя перыяды. Так, раней ён праходзіў пры падтрымцы Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь, што давала больш шырокія магчымасці. Апрача конкурсных праглядаў, існавала больш разнастайная гасцявая праграма, журы ўзначальваў прадстаўнік Акадэміі мастацтваў на ўзроўні дэкана альбо загадчыка адной з кафедраў тэатральнага факультэта, які пра-

Ірына Шуляк: — Развіццё ўсебаковай, культурнай і маральнай, асобы. Неводны наш вучань не знаходзіцца на ўліку ў Інспекцыі па справах непэўнагадовах. У школьнікаў на нейкія парушэнні проста часу няма. А кірункаў працы ў ДШМ шмат: харэаграфія, мастацкі і музычны. У апошнім — сем адзяленняў.

Яўген Рагін: — Вы кажаце, усё добра, а харэаграфу як не ставала ў краіне, так і не стае...

Ірына Шуляк: — Ды не, у нас такіх праблем няма. Дзяўчаты сыходзяць у дэкрэт, а іхнія месцы займаюць іх выпускнікі... Наконт конкурсаў хачу больш падрабязна расказаць. Два педагогічныя калектывы (пакуль без званняў!) вярнуліся з Венгрыі і прывезлі тры Гран-пры. У гэтую пятніцу яны далі сольныя канцэрты.

Алена Рыбчынская: "У нас усе ператварыліся ў музычных нянек: педагогі ДШМ, якія павінны рыхтаваць дзяцей да конкурсаў, настаўнік спеваў у школе... Ці ёсць у нас акрэсленыя ўзроўні падрыхтоўкі? Усё змяшалася. На музычны конкурс могуць прыйсці дзеці, бацькі якіх у абыход музычнай школы нанялі за грошы рэпетытараў. Гэтага не павінна быць. Але дайшлі мы, скажам, да кансерваторыі, скончылі яе. Што далей?"

сістэмную ўвагу і народнаму мастацтву, і класічнаму.

Уладзімір Ваакс: — Я перакананы, што ў школе мастацтваў абавязана панаваць акадэмічная музычная ці мастацкая адукацыя. Класікай сапраўды нельга грэбаваць.

Яўген Рагін: — Станіслаў Дзмітрыевіч, ці ўсё дасканала, на ваш погляд, на прыступках далейшага паступлення выпускніка ДШМ у сярэднія спецыяльныя і вышэйшыя навучальныя ўстановы?

Станіслаў Генеральніцкі: — Канешне, мы дакладна разумеем, што ёсць недахоп з падрыхтоўкай кадраў. Многія спасылаюцца на нізкі заробкі. Але я не скажу бы, што гэта так. Іншая справа, што ў грамадскай свядомасці не падтрымліваецца значнасць педагогічнай прафесіі... Што да колькаснага паказчыка, дык тут варта вельмі гнутка падыходзіць да становішча, якое складаецца на рынку кадраў. Але гэта не азначае, што трэба спыняць падрыхтоўку спецыялістаў па шэрагу спецыяльнасцей. Спыніць спынім, але ці ўзновім пасля? Гаворка — не пра фармальныя

скарачэнні, а пра аптымізацыю пачатку, пры якой нармальна дзейнічалі б установы культуры...

Яўген Рагін: — Наталія Станіславаўна, вы працавалі раней у сістэме адукацыі. Цяпер, у якасці начальніка аддзела, у чым бачыце рэзервы развіцця ДШМ і павышэння якасці ўсеагульнага эстэтычнага выхавання?

Наталія Юнчыц: — У Слоніме ў гэтым плане сітуацыя ўнікальная. Справа ў тым, што тут, апрача ДШМ, працуюць дзве агульнаадукацыйныя школы, якія захавалі музычны кірунак навучання. Прычым навучанне гэтае — бясплатнае. На жаль, у сельскіх дзяцей (на раёне — дзве ДШМ) такой магчымасці няма. Школы мастацтваў, як вядома, ускладаюць на бацькоў абавязак грашовай аплаты за падрыхтоўку дзяцей.

Яўген Рагін: — Але ў школе мастацтваў, напэўна, больш якаснае навучанне?

Наталія Юнчыц: — Не магу гэтага сказаць. Ёсць педагогі, якія паралельна працуюць і ў агульнаадукацыйнай школе, і ў ДШМ. Варта зазначыць, што і ў першым выпадку, і ў другім назіраецца вельмі неблагая выніковасць. Так што права выбару — за бацькамі ды за дзецьмі... Натуральна, я пастаянна кажу кіраўнікам школ мастацтваў, каб вышуквалі новыя формы прафарыентацыйнай працы з па-

тэнцыйнымі вучнямі ды іхнімі бацькамі і ўсяляк папулярывавалі навучанне менавіта ў сценах ДШМ. За вучня трэба змагацца. І гэта нармальны працэс.

Яўген Рагін: — А можаце даць прыклад гэтых новых форм працы?

Наталія Юнчыц: — Ладзім вельмі яркія справаздачныя канцэрты ў ГЦК. На іх можа прыйсці люты ахвотны. Музычныя школы трымаюць творчыя справаздачы штогадова. Аналагічная акцыя "Добры дзень, свет!" ладзіцца сярод агульнаадукацыйных школ. І сёлета наш раён заняў у вобласці першае месца... Лічу, што якасць прапановаемых паслуг — на высокім узроўні. І красамоўны прыклад таму, што Павел і Ксенія Лашчэўскія — выхаванцы агульнаадукацыйнай школы — летась сталі лаўрэатамі "Ёўрабачання".

Яўген Рагін: — А як развіваюцца сельскія філіялы ДШМ на пацярпелай ад чарнобыльскай бяды Гомельшчыне?

Наталія Варабей: — У раёне адзін філіял застаўся і пяць класаў. Не было адпаведных адасобленых будынкаў, каб яны адпавядалі статусу "філіял". Так што конкурсу пры паступленні на музычнае аддзяленне ДШМ няма. Тлумачэнні тут гучалі ўжо: інструменты занадта дарагія. Таму дзеці ідуць у асноўным на харэаграфію, харавыя спевы...

"Iowa"?

Яўген Рагін: — 3 праездам апы-кунскі савет дапамог?

Ірына Шуляк: — Удзел у конкурсах, што ладзіцца ў Беларусі, аглач-ваецца з бюджэту. А ў Венгрыю едзілі за свой кошт.

Яўген Рагін: — Колькасць народных і ўзорных — паказчык эфектыўнай дзейнасці ДШМ? Сустрэкаў кіраўнікоў навучальных устаноў, якія дадзены факт абвяргалі...

Ірына Шуляк: — Ну і дарэмна яны гэта рабілі. У нас — адзін народны і тры ўзорныя ансамблі. У пэўных працягваюць іграць выпускнікі. А гэта — вялікая справа.

Наталія Варабей: — Тут цяжка штосці запярэчыць. У нас адзін народны і адзін ўзорны калектывы. Натуральна, будзем павялічваць іх колькасць... А летась у Міжнародным конкурсе "Мой сябра — баян", які праходзіў у Гомелі, мы занялі трэцяе месца.

Яўген Рагін: — А калі спатрэбіцца за мяжу выехаць?

Наталія Варабей: — Думаю, нас туды не накіруюць. Натуральна, хацелася б, каб конкурсы былі бясплатныя. Без удзелу ў іх дзеці не адчуваюць сваёй запатрабаванасці, сваёй творчай важкасці. А ў нас нават рэгіянальнага ўзроўня конкурсы патрабуюць ад бацькоў вельмі сур'ёзных грашовых унёскаў.

Яўген Рагін: — Колькасць таленавітых дзяцей на сяле зніжаецца?

Уладзімір Ваакс: — Таленавітыя дзеці былі, ёсць і будуць. Паўтаруся, тут усё ад педагога залежыць, каб адшукаць патэнцыйнага вучня і зацікавіць яго магчымасцю творчага самавыяўлення... Канешне, сучасным ДШМ патрэбна сучаснае абсталяванне.

Станіслаў Генеральніцкі: — Я агульную бы яшчэ адну, надзвычайную, як мяркую, праблему. Чаму сёння не карыстаюцца папулярнасцю народныя інструменты? Да прыкладу, баян? Ды таму, што дзеці, нават вясковыя, не чулі гэтага слова. На вясковыя гастролі сапраўдных музыкантаў часта не стае грошай, няма адпаведнай прапаганды па беларускіх тэлеканалах і ў друкаваных СМІ. І гэта няправільна. Журналісты павінны надаваць

Станіслаў Генеральніцкі: "Чаму сёння не карыстаюцца папулярнасцю народныя інструменты? Да прыкладу, баян? Ды таму, што дзеці, нават вясковыя, не чулі гэтага слова. На вясковыя гастролі сапраўдных музыкантаў часта не стае грошай, няма адпаведнай прапаганды па беларускіх тэлеканалах і ў друкаваных СМІ. І гэта няправільна".

Ад рэдакцыі

Падвядзём кароткія вынікі. У кожнага раёна, у кожнай вобласці — свае дадатныя напрацоўкі ў справе эстэтычнага выхавання і наладжванні дзейнасці школ мастацтваў. Розны і ўзровень тэхнічнага ўзбраення. Як і заўжды, ад горада значна адстае сяло. Шкада. Дзеці змушаны вучыцца за грошы ды яшчэ і без асабістых інструментаў. Дзіўна, што яны яшчэ імкнуцца гэта рабіць. Пашанцавала Слоніму, які захаваў музычны — і бясплатны — ухіл агульнаадукацыйных школ. Так шанцуе далёка не кожнаму. І лаўрэатамі леташняга "Ёўрабачання" сталі не выхаванцы ДШМ, а вучні школы з ухілам. Якая будучыня іх чакае? Пра агульную ды дзейную канцэпцыю эстэтычнага выхавання асобы гаварыць пакуль зарана. А вельмі хочацца, бо менавіта з асоб і складаецца нацыя...

плач" Ігара Івы. Што можа быць агульнага ў палоннага нямецкага афіцэра і савецкай медсястры? На гэтыя пытанні спрабуюць адказаць юныя артысты — шчыра ды нязмушана, прапускаючы трагічную гісторыю пра забароненае каханне праз уласныя сэрцы. Нездарма ж, напэўна, у акцёраў спектакля адсутнічаюць ваенныя гімнасцёркі альбо медыцынскія халаты: сучаснае адзенне дапамагае перадаць сюжэт ад сваёй асобы. Вобраз і акцёр знітаваны ў нешта адно, непадзельнае. Пры пэўнай дапрацоўцы драматургічнага матэрыялу спектакль мог бы наблізіцца да жанру прыпавесці. Але гэта ўжо пажаданне на адрас рэжысёра, які (прыадкрыем таямніцу) з'яўляецца і аўтарам п'есы. Спектакль падзяліў другое месца з "Кароткай песняй", а таксама атрымаў дыплом "За лепшае музычнае афармленне" (ён ішоў пры жывым гуку, што спрыяла стварэнню шчымлівай, камернай атмасферы). Выканаўца ролі Каці (якая спрычынілася да смерці галоўных герояў) Дар'я Якаўлева адзначана прызам і дыпломам "За лепшую жаночую ролю другога плана".

Спектакль "Зіма 43..." тэатральнага калектыву "Прэм'ера" Віцебскай гімназіі № 1 створаны на матэрыяле пісьмаў дзяцей блакаднага Ленінграда. Перад яго кіраўніком і рэжысёрам Таццянай Быкавай стаяла, мабыць, яшчэ больш складаная задача, чым перад яе калегамі, бо акцёры, тут занятыя, зусім яшчэ юныя. І ім яшчэ больш цяжэй не проста ўсхвалявана данесці жывыя, трапяткія радкі, а паспрабаваць самім адчуць ды перадаць атмасферу той эпохі. Маленькія артысты з гэтай задачай справіліся цудоўна. Спектакль атрымаў першае месца.

Варыяцыі

Творы класікаў беларускай літаратуры Міхася Чарота і Францішка Аляхновіча былі прадстаўлены школьнымі тэатрамі "Пігмаліён" СШ № 35 (кіраўнік — Лілія Пятрова) і "Фавор" СШ № 10 (які ачольвае Жанэта Рамановіч) у другім блоку паказаў. Блізкім аказаўся не толькі час напісання апавядання "Чалавек, які не нарадзіўся" і камедыі-фарса "Пан міністр" (у прачытанні юных артыстаў яна гучыць пад назвай "3 вялікага грому..."),

але і сатырычная накіраванасць літаратурнага матэрыялу, што не страціў актуальнай зладзённасці і ў нашы дні. Хіба ж вынішчана бяздушная чыноўніцкая бюракратыя, якую бязлітасна высмеяў Міхась Чарот? Альбо зніклі такія невука ды прыстасаванцы нахшталь "пана міністра", нічэмная пасрэднасці, што імкнуцца да ўлады? Журны прыемна ўразіла, што кіраўнікі школьных драмкалектываў абралі для пастановак творы, якія не маюць багатай сцэнічнай гісторыі. Яны падзялілі паміж сабой трэцяе месца. Былі адзначаны і асобныя акцёрскія работы. Так, выканаўца дзвюх роляў — старшыні валаснога савета Андрэя Стрэмкі і Папа — вучань 35 СШ Станіслаў Галінскі атрымаў прыз "За лепшую мужчынскую ролю другога плана", а вучань 10 СШ Вячаслаў Арцёменка (ён жа Філімон Пупкін) аб'яўлены лепшым выканаўцам мужчынскай ролі.

Лідары

Найбольш яскравыя пастановкі замыкалі конкурсны паказ. Вось адкажыце, ці можна зрабіць цэлы спектакль паводле...

ФОТОФАКТ

Закладка алей на вуліцы Зубачова.

Бэз Перамогі ў Брэсце

"Брэсцкая крэпасць — герой" стала першым удзельнікам праекта "Бэз Перамогі" ў Беларусі. Больш за 100 саджанцаў бэзу высадзілі гараджане пазаўчора. Такім чынам, алеі былі закладзены насупраць галоўнага ўвахода ў Мемарыяльны комплекс у скверы па вуліцы Зубачова і ля Паўночных варот Цытадэлі. Дарэчы, у Брэсце пасадзілі бэз гатункаў "Вялікая Перамога", "Абаронцам Брэста", "Валянціна Грызядубава" і "Маршал Жукаў".

Фота прадстаўлена Фондам развіцця Брэсцкай крэпасці

аднаго верша? Настасся Чыстабаева разам са сваімі выхаванкамі з віцебскай сярэдняй школы № 21 зрабіла пастановку "Сувязь" як сцэнічны водгук на верш Рыгора Барадуліна "Мяккія рукі". Тут глыбокі філасофскі змест адпавядае грунтоўна распрацаванай, папраўдзе тэатральнай форме. Атрымаўся яркі сцэнічны эскіз, сагрэты думкамі яго маладой аўтаркі аб той тонкай, нябачнай духоўнай сувязі, якая злучае блізкіх людзей. У аснове нескладанага сюжэта — гісторыя сяброўства дзвюх сясцёр, жыццёвы лёс якіх склаўся па-рознаму. Аўтарка спектакля значна пашырыла філасофскі змест, аб'ём твора, увёўшы вобраз Лёсу, скінулага аднекуль з космасу. Але вельмі ўжо ён — ды не, яна нагадвае беларуску: і знешнім выглядам, і ўнутранай чысцінёй, і духоўнай цнатлівасцю. Яна як адбітак жаночай душы, у яе як у люстра ўзіраецца маці — галоўная гераіня твора. Спектакль "Сувязь" атрымаў ганаровае першае месца, а яго аўтар, дарэчы, актрыса Коласаўскага тэатра Настасся Чыстабаева, — дыплом "За лепшую рэжысёрскую работу". Выка-

наўца ролі Лёсу Аляксандра Гусак атрымала прыз за лепшую жаночую ролю. Аўтарскі спектакль "Ідэальныя людзі" ўзорнай тэатральнай студыі "Дарослыя дзеці" гімназіі № 8 атрымаў Гран-пры фестывалю. Яго галоўны герой — хлопчык з хворымі нагамі (Анатоль Сухаў, прыз за лепшую мужчынскую ролю), які бавіць свой час за кулісамі цырка. Быццам у замочную шчыліну, ён падглядае за жыццём сваіх куміраў, становіцца іх сябрам. Такім чынам ён збягае ад гэтага свету, будзённай рэальнасці, жорсткасці сваіх равеснікаў, што крыўдзяць і здзекуюцца з яго. І ён упэўнены, што некалі абавязкова пазбавіцца сваёй хваробы, будзе такі ж моцны, як Асілак, такі ж спрытны, як Гімнаст, такі ж вынаходлівы, як Фокуснік (Станіслаў Туркоўскі, прыз за лепшую мужчынскую ролю другога плана). Потым прыйдзе некаторае расчараванне, бо на блізкай адлегласці ўсё бачыцца крыху інакш. Але вера ў цуды не знікне. Спектакль атрымаўся такім шчырым, прасякнутым такім святлом, такой душўнай цеплынёй, што не пакінуў аб'якавымі ні журы, ні глядачоў...

Стратэгія начальніка аддзела

Ева, "Вяселле..." і прыбытак

меркаванні

Вольга БАРКО, начальнік Іўеўскага райаддзела ідэалагічнай работы, культуры і па справах моладзі:

— Іўеўскі раён вылучаўся сярод іншых шматканфесійнасцю і талерантнасцю ягоных жыхароў. Сведчаннем таму — не толькі прысутнасць побач з касцёлам ды царквой мусульманскай мячэці, але і ўсталяваны не так даўно ў цэнтры горада помнік у знак згоды канфесій Іўеўшчыны. Вылучаецца раён і культурнымі здабыткамі ды амбіцыйнымі праектамі.

Услед за аптымізацыяй сферу культуры з'явіліся і рэарганізацыя клубнай сістэмы. З пачатку гэтага месяца аддзелу падпарадкаўваецца ўжо шэсць юрыдычных падраздзяленняў: тры музычныя школы, Музей нацыянальных культур, Іўеўская раённая бібліятэка, а таксама Іўеўскі цэнтр культуры і вольнага часу, куды з 1 красавіка ўвайшлі ўсе сельскія клубныя ўстановы, якія цяпер сталі называцца аддзеламі і сектарамі, а таксама аддзел народнай творчасці. Пры гэтым захавалася накіраванасць устаноў. І калі, скажам, СДК спецыялізуецца на фальклоры, то і пад іншай назвай будзе працягваць займацца тым жа самым.

З мэтай аптымізацыі выдаткаў нядаўна даялося закрыць наш культурна-турыстычны аб'ект у вёсцы Барава. Гэта быў невялікі комплекс з асобнымі гасцявым пакоям. На вялікі жаль, ён так і не выйшаў на самакупнасць. Прычына закрыцця — неабходнасць вялікіх укладанняў. Каб пачаць выходзіць на рэнтабельнасць, неабходна было правесці вадаправод, каналізацыю, зрабіць душавыя пакоі. Не абышлося і без канкурэнтаў: побач з нашым аб'ектам мясцовы лясгас пабудоваў вялікі паліячы комплекс...

Тым не менш, мы не адмовіліся ад ідэі зарабляць на культурным турызме. Больш за тое, плануем надалей развіваць праект "Сядзіба дзеда Зімінкі і бабы Завірухі" ў вёсцы Залейкі. Мяркую, што дзякуючы намаганням мясцовых культасветработнікаў можна стварыць канкурэнтаздольны праект і атрымаць дывідэнды. Распрацаваны і фальклорны мюзікл "Вяселле ў Залейках" ды змястоўная дзіцячая праграма. А таму неўзабаве нас чакае напружаная праца з турфірмамі ды маштабная рэкламная кампанія.

Але такія клопаты прыносяць і свае дывідэнды. Летась сфера культуры зарабіла больш за мільярд беларускіх рублёў пазабюджэтных сродкаў. Пры гэтым 730 мільёнаў — клубная сістэма. Шукаем мы і новыя формы работы з насельніцтвам, у тым ліку і іншы фармат дыскаў. Так, улетку ў Іўі ды некаторых аграгарадках запланаваны пэнна-пластыкаваныя дыскаўтэкі, якія карыстаюцца вялікай папулярнасцю ў моладзі. У рамках праекта "Іскрынка-вяселіна" нашы культасветработнікі спрацоўваюць і праводзяць тэматычныя святонныя праграмы святкавання дзён нараджэння дзяцей.

Маем і іншыя брэнды, на якіх плануецца зарабляць. Сёння ў краме раённага музея прадстаўлена сувенірная прадукцыя майстроў Іўеўшчыны, галоўнае месца ў якой займае князёўна Ева, сімвал райцэнтры. Лялькі ў выглядзе Евы разыходзяцца сярод турыстаў на ўра.

Маем спадзяванні і на сядзібна-паркавы ансамбль у Жамыслаўлі, догляд за якім знаходзіцца ў кампетэнцыі аддзела. У будучым плануецца, што комплекс будзе выконваць функцыю гісторыка-культурнага турыстычнага цэнтры. На жаль, адрэстаўраваць і стварыць у палацы музейны комплекс, як планавалася раней, сваімі сіламі на сённяшні дзень не рэальна. Таму па палацы падрыхтавана дакументацыя і неўзабаве ён будзе выстаўлены на продаж з умовай яго далейшага профільнага выкарыстання. Апроч таго, падрыхтаваны праект па трансгранічным супрацоўніцтве з Літвой і Польшчай. Зараз працягваецца пошук партнёраў (зацікаўленым арганізацыям накіраваны лісты з падпісам старшын райвыканкама).

Сярод іншага, брэндавым для Іўеўшчыны з'яўляецца і Абласны фестываль ветэранскіх калектываў, у якім прымаюць удзел паўтара дзясятка музычных ансамбляў.

Занатаваў Кастусь АНТАНОВІЧ

Супрацоўнік Веткаўскага музея Генадзь ЛАПАЦІН напісаў (дакладней — запісаў) чарговую кніжку. У цэнтры яе — бабуля Варвара Грэцкая (1925 года нараджэння) з пасёлка Амяльное і яе погляды на жыццё ды культуру. Бабулі — даўня "спецыялізацыя" Лапаціна. Ён у пошуках народнай ісціны не з адным іх дзясяткам пазнаёміўся ў самых розных куточках Веткаўшчыны.

Яўген РАГІН

Чытацкае здзіўленне — ад глыбіні кніжнага зместу. "Варвара Грэцкая як з'ява беларускай народнай культуры" — своеасаблівы падручнік па разуменні свету для тых, хто любіць Айчыну. З-за чарнобыльскага ператрусу знікла Амяльное. Але баба Варвара, пераехаўшы ў Ветку, захавала увесь, як кажуць навукоўцы, фальклорна-этнаграфічны комплекс малой радзімы. І што вы думаеце? Вакол яе людзі пачалі збірацца. І на падворку бабулі зноў гучаць песні, якія яшчэ ейная прапрабабуля спявала... Нават адзін чалавек здольны захавачы і мову сваю, і культуру.

Мяне ж вось якія згадкі Варвары Аляксандраўны ўрэзілі ў кнізе: "Калісь сядзім так увечары, пяёма. А наша баба: "Ааа! Бяспутныя. Ня пейця з тых песні!" — "Баб, чаго?" — "Ім больна будзя, што не воўрамя пеяці!" Каляндарная песня, як чалавек, жыве тады, калі Бог накановаў... Але апрача фальклорна-этнаграфічнага бабульчынага "рэпертуару", які Генадзь, з кім мы знаёмымся гадоў трыццаць, запісваць пачаў аж з 2005 года, ёсць у кнізе і раздзел народнай педагогікі, дзе Грэцкая выказваецца пра выхаванне, пераемнасць, чалавечнасць...

— **Але калі і як узнікла ідэя стварэння такой кнігі?**

— З'ездзіў раз да яе, другі, трэці... Так і пачалося сяброўства. Найперш асоба закрунула. Уяві, жанчына, нягледзячы на трагедыю чарнобыльскага перасялення, змагла захавачы ўсё тое, што прынята называць духоўнасцю ці народнай культурай. Захавала, таму і сама захавалася... Мне яшчэ пры першым знаёмстве падалося, што Варвара Аляксандраўна — носьбіт не лакальнай традыцыі Амяльнага, а ўсёй беларускай культуры. Тады і ўзнікла жаданне сабраць усе жыццёвыя прыкметы Грэцкай пад адной вокладкай, праліюстраваць кнігу фотаздымкамі герані выдання, яе радзіны... Ты правільна кажаш пра бабулін "рэпертуар". У ім —

усё кола каляндарных абрадаў, сямейна-побытавай традыцыі... Натуральна, яна сябе носьбітам беларускай культуры не лічыць, бо яна сама па сабе — культура. Прынамсі, бабуля і маці Варвары Грэцкай так яе вучылі: любое свята неабходна ўшанаваць і словам, і дзеяй... Аднойчы баба Вара з унукам паспрачалася наконце тэрмінаў сябры і заўважыла катэгарычна: "Па традыцыі будзем рабіць!" Я тады пачаў высветляць, што ж азначае для яе амаль навуковае слова "традыцыя". Ведаеш, як яна адказала? "Старыя круцяцца, а малыя вучацца".

лькасці ўдзельнікаў. Дык вось, яна штогод на Ушэсце на сваім веткаўскім падворку і адну-дзве песні выконвае ў гонар Стралы. Няхай сабе і рэдуцыраваны, але — абрад. Бо ўсё — ад душы. У веткаўскіх бабуль — суседзяў — свае абрады. Але яны не грэбуюць цяпер і амялянскімі святамі. Аднойчы баба Вара так спявала, што я, бадай, упершыню пашкадаваў, што не магу ёй падпець...

— **А моладзь як ставіцца? Калі б нават Амяльное застаўся, тамтэйшыя маладыя не надта б імкнуліся пераймаць**

дзяцінства і адбываецца станаўленне асобы, прыналежнай да нацыянальнай традыцыі. Дзяржава ды школа гэты банальны, падавалася б, факт ігнаруюць. А цяпер у сем'ях рэдкім народным песням — больна... Так што Грэцкая прайшла ў сваім станаўленні шлях да ўсведамлення асабістай ролі ва ўмацаванні традыцыі.

— **А колькі ў Варвары Аляксандраўны ўнукаў? Няўжо ўсе спяваюць як мае быць?**

— Ну давай сябе згадаем у юнацтве: мы таксама лічылі сябе разумнейшымі за бацькоў... Зараз які ў моладзі аргумент у

"Песням больна будзя!"

Варвара Грэцкая і Генадзь Лапацін.

Радзіна Грэцкіх.

Варвара Грэцкая ў моладзці.

За што варта бабуль любіць...

Геніяльна! На гэтых прынцыпах і будзеца яе светапогляд: "Так рабіла маці, так бабуля рабіла..." 58 вёсак раёна былі адселены, іншымі словамі — зніклі з карты. І гэта — 58 трактовак беларускасці. У нашай з бабай Варварай кнізе — толькі адна. Аднак мы ў выніку маем цудоўныя прыклады народнага мовазнаўства, народнай фалькларыстыкі ды народнай культуралогіі. Адным словам, Грэцкая — носьбіт традыцыі ў васьмі пакаленнях...

— **Ты з ёй ці не штотыднёва сустракаешся цягам дзесяці гадоў...**

— Перажывае, калі я доўга не прыходжу... Яна мае здольнасць прыцягваць да сябе людзей. Толькі адзін прыклад. Выкананне абраду "Стралы" на Ушэсце патрабуе немалой ко-

дачыненні да нас: "Вы жылі ў пазамінулым стагоддзі. А цяпер час — зусім іншы!"... Адкажу так: два ўнукі ў Варвары Аляксандраўны, і яна для іх — аўтарытэт.

— **Кнігу для чаго выдаць?**

— Каб жыццё іншых упрыгожыць, каб даць ім шанц. Маўляў, не ўсё страчана, нашы карані — у нашых бацьках, бабулях і дзядулях, яшчэ ёсць час — пытайцеся у іх, вучыцеся быць шчаслівымі!..

— **Як у класіка: "Вы пытайцеся, хлопчыкі, вы пытайцеся..."**

— Нашы бабулі нам не хлусяць. Дзякуй маці, што нарадзіла, а бабулі — што ўзрадзіла, — гэта адзін з прынцыпаў Грэцкай.

— **Ты ёй кніжку паказваў? Як яна да яе паставілася?**

— Стыраша адзначу выдавецтва "Барк", дырэктар якога — Міла Беразоўская — заўжды ідзе насустрач, калі бачыць, што выданне мае сацыяльную значнасць... Дарэчы, кніжны фармат адлюстравання аднаго носьбіта традыцыі ўжо вядомы ў нашым фальклорназнаўстве. Да прыкладу, Максім Гарэцкі запісаў ад сваёй маці 118 песень, якія выдаў у 1928 годзе. Пра песні і казкі маці пісаў у 1993-м і Уладзімір Зянько... Дык вось, наша кніжка выдадзена ў падарунак Варвары Аляксандраўны. Беразоўская была вельмі ўзрушана ўнікальнасцю бабулі. І Варвара, калі пабачыла кніжку, сказала: "Я табе з любоўю распаўяла, а ты з любоўю напісаў". І ўвогуле, неадукваная баба Вара натуральна прыйшла да высноў, якія сустракаюцца ў працах Фларэнскага, Бадуэна дэ Куртэнэ, Доўнар-Запольскага...

ФОТАФАКТ

І зноў — Грушаўка

18 красавіка ўдзельнікі арт-суполкі Тадэвуша Рэйтана і некаторыя журналісты "К" замацавалі на практыцы шэраг ініцыятыў, агучаных у рамках "круглага стала" ў нашай рэдакцыі, што быў апублікаваны ў мінулым нумары газеты. У прыватнасці, пад час суботніка актывісты распачалі працу па аднаўленні калодзежа на тэрыторыі сядзібы Рэйтана ў вёсцы Грушаўка Ляхавіцкага раёна. Дарэчы, у гэты ж дзень акцыю па добраўпарадкаванні сядзібнай тэрыторыі ладзіў і мясцовы райвыканкам. / Фота Алены ПРОХАРАВАЙ

— **...што песня — жывая істота, яе нельга крыўдзіць, а спяваць трэба толькі тады, калі гэтага каляндар, абрад ці сямейны побыт запатрабуюць?**

— Усё правільна разумееш. Варвара сёння, амаль у дзевяност гадоў, памятае тыя песні, якія ў яе шэсць гадоў вучыла спяваць яе бабуля. А як тонка ды глыбока разважае, якую мае мову! І нічога ў тым дзіўнага няма. У

Памятаю, які поспех меў фартэ-п'яны дуэт сёстраў Настасі і Дар'і Лукашэнкаў, калі яны гралі на Міжнароднай навуковай канферэнцыі ў Акадэміі музыкі. Потым яны перамаглі на конкурсе "Маладыя таленты Беларусі", што ладзіцца Першым каналам Беларускага радыё, мелі шэраг іншых выступленняў і сёння могуць упрыгожыць любую імпрэзу. І гэта не адзіны прыклад! Не дзіва, што тут наладжаны і трывалыя замежныя сувязі — найперш конкурсна-фэстывальныя, а з адной расійскай школай падпісана дамова аб супрацоўніцтве. Дастаткова пачынаць хаця б на адным выступленні навучэнцаў, каб пераканацца, што рыхтуюцца тут якасна. А самі канцэрты бываюць настолькі добра выбудаваны па драматургіі, што, нягледзячы на адсутнасць звычайнага антракту, пралятаюць на адным дыханні...

— Усе канцэрты я рэжысірую сама, — усміхаецца дырэктар, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь Тамара КУНЦАКА. — Папярэдне праслухоўваю падрыхтаваныя нумары і выбіраю неабходныя. Вядома, усё ў адзін канцэрт не змяшчаецца — і мы ладзім наступны.

— **Можа, яшчэ і тэксты вядучым складаецца?**

— Ёта робяць музыказнаўцы, я хіба карэктую, калі трэба. І абавязкова прапісваю на палях усе тэхнічныя, незаўважныя для гледачоў дэталі: дзе якія крэслы, мікрафоны паставіць, крышку раяля адкрыць-закрыць, бо з-за прыкрых дробязей можа згубіцца дынаміка, тэмпырытм канцэрта (а калі ў зале дзеці, гэта ўдвая важней), сапсуецца агульнае ўражанне. Адзін з вайскоўцаў неяк пажартаваў: маўляў, вас трэба запрашаць парадзі ладзіць. Але ж кожны павінен займацца сваёй справай.

— **Вы, наколькі я ведаю, п'яністка па адукацыі...**

— Мне вельмі пашанцавала з педагогамі. Яны былі прадстаўнікамі розных фартэп'янных школ, і я магла азнаёміцца з французскім ды расійскім падыходамі. А ў нашай Кансерваторыі вучылася ў Элы Рыгораўны Альтэрман. Калі заканчвала, мне прапанавалі пайсці ў гэтую школу завучам. Я спужалася, а муж кажа: паспрабуй! Так і "паспрабавала"... Што ж да рэжысуры, дык на ўзроўні такіх канцэртаў патрабуецца найперш добры густ. Ёсць у мяне і свае прыярытэты. Стараюся, каб у кожным канцэрте абавязкова гучалі цымбалы, каб быў прадстаўлены нацыянальны струмень. І не толькі дзеля "разыначкі"! Ёта ж яшчэ і частка патрыятычнага выхавання, дзе зусім не абавязковы пафасныя словы — проста добрая музыка. Праз яе навучаем дзяцей і культуры паводзінаў. Многія бацькі здзіўляюцца, як у школе ціха, ніхто не носіцца па калідорах, не крычыць. Бо мы кажам вучням, што будынак (а ён у нас — гісторыка-культурная каштоўнасць), як і ўсё ў жыцці, абавязкова рана ці позна адгукнецца на кожнае ваша дзеянне. І да яго трэба ставіцца паважліва, як і да ўсяго навакольнага — прыроды і людзей. За гады існавання школы мы выпрацавалі, не пабаюся гэтага слова, свой стыль, свае традыцыі, якія ўжо самі навучаючы пачаткоўцаў. Мне вельмі падабаецца азначэнне: традыцыі — гэта лепшы сродак барацьбы з часам...

У тым, што пад выхаваннем у школе разумеюць не нейкія "спецыяльныя натацыі", а ўласны прыклад, можна пераканацца не толькі ў час канцэртаў, дзе выкладчыкі трымаюць іспыт разам са сваімі выхаванцамі. Тая ж Тамара Арцёмаўна паціскае руку кожнаму сустрэтам вучню. Дый у час нашай размовы ў кабінет зазіралі некамплексаваныя дзіцячыя тварыкі: "Ой, вы зараз занятыя? Я пазней залду".

Сталічная Дзіцячая музычная школа мастацтваў № 10 невыпадкова носіць імя занага кампазітара, народнага артыста Беларусі Яўгена Глебава. Тут рэгулярна ладзяцца канцэрты беларускай музыкі, у тым ліку прымеркаваныя да значных падзей у жыцці Беларускага саюза кампазітараў, праходзяць сустрэчы з творцамі, нараджаюцца самыя разнастайныя праекты, скіраваныя на падтрымку і развіццё айчынай музычнай культуры ў кантэксце сусветнай. На сцэнах філармоніі, Канцэртнай залы "Верхні горад", Цэнтральнага дома афіцэраў, Палаца культуры прафсаюзаў ды іншых пляцоўках вечары гэтай навучальнай установы сталі рэгулярнымі. Многія тэматычныя імпрэзы вызначаны па часе: "Зімняя казка" — на Каляды, "Музыка народаў свету" — у лютым. Ды што казаць, калі апошні па часе філарманічны канцэрт у Вялікай зале — "Музыка беларускіх кампазітараў у сэрцах нашых дзяцей" — адбыўся колькі дзён таму! І быў у бягучым годзе далёка не першым па ліку.

Надзея БУНЦЭВІЧ

Свая метода

Што ў прыярытэце ў музычнай школы?

Тамара КУНЦАКА.

Фота Таццяны МАТУСЕВІЧ

■ Тамара Куніцкая: "Часцяком адразу заўважаю, хто ўкладае ў выкладанне ўсю душу, а хто робіць гэта фармальна. Я звычайна прысутнічаю на заліках, назіраю за вынікамі. Існуе ў нас і сістэма куратарства, бо ёсць на каго раўняцца".

■ Што, рэальна вось так і заходзяць?

— Яшчэ як! Адночы прыходзіць другакласнік і кажа з надзвычай разумным выглядам (цытую): "Мне трэба з вамі пагутарыць". Пытаюся, што здарылася. А ён, літаральна ў позе Сакрата: "Мяне абцяжарвае задача тэхнічнага заліку ў гэтым месяцы". Я яму: "А ты ведаеш, што цяжкасці баяліцца любяць? Яны на іх адразу ўскокваюць! Таму і спяваецца: "Трус не играет в хоккей!". Давай дамовімся: даю табе тэрмін падвучыць, але без заліку ніяк не атрымаецца"... Добра, каб яны вучыліся самастойна вырашаць пытанні, каб на ўсё мелі ўласную думку. Так звычайна і бывае: дарослым застаецца хіба "расшыфраваць" яе — не спыніць нармальную чалавечую патрэбу "Я сам!", а скіраваць яе ў неабходнае рэчышча...

■ А ўласна ў музыцы — чаму трэба навучаць найперш?

— Незалежна ад таго, будзе вучань прафесіяналам ці не, галоўнае — гук, яго якасць, тэмбральная афарбоўка, прыгажосць. Усё, што ні граеш, павінна прагучаць, а не падносіцца ў выглядзе "націскання" на клавішы ці струны, "выдування". Імкнёмся навучыць умённю пачуць — не толькі суразмоўцу, які выходзіць у класе камернага ансамбля, але і самога сябе. Ёта, да ўсяго, спатрэбіцца ў жыцці: калі навучышся слухаць і чуць сябе "збоку".

— Пэўна, у вас ёсць нейкія асаблівыя патрабаванні да выкладчыкаў? Як штат падбіраецца? Зразумела, вас абмінаюць праблемы рэгіянальных школ з іх недахопам у кадрах, чаму дапамагае ўжо само месцазнаходжанне школы — у цэнтры Мін-

ска, побач з Акадэміяй музыкі і Рэспубліканскай гімназіяй-каледжам. Але як не памыліцца? Бо часам цудоўны выканаўца бывае пазбаўлены педагогічнай жылкі...

— Мы беражліва ставімся да выпускнікоў, стараемся, каб яны потым вярнуліся да нас выкладчыкамі, захоўваючы пераемнасць. Але з зацікаўленасцю глядзім і на астатніх! Я не пераманьваю лепшых педагогаў з іншых школ. Але ў свой час звярнулася ў Рэспубліканскую гімназію-каледж, па дамоўленасці з тагачасным дырэктарам Уладзімірам Кузьменкам, прапанавала там тэйшым выкладчыкам працаваць і ў нас па сумяшчальніцтве. Дадаткова капейчына патрэбна кожнаму. Прыйшлі многія. А засталіся на сённяшні дзень толькі трое. Часцяком адразу заўважна, хто ўкладае ў выкладанне ўсю душу, а хто робіць гэта фармальна. Я звычайна прысутнічаю на заліках, назіраю за вынікамі. Існуе ў нас і сістэма куратарства, бо ёсць на каго раўняцца. Сёння сярэд нашых выкладчыкаў — стыпендыяты спецыяльнага фонду Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі, лаўрэаты міжнародных конкурсаў, салісты вядучых творчых калектываў краіны, уключаючы Прэзідэнцкі аркестр краіны. Падтрымліваю любівы творчыя праекты, любячы ініцыятывы. Галоўнае — пераканацца мяне, прычым прафесійна, што гэта мае плён.

■ Ужо некалькі гадоў у вас працуе "Эстэтычны цэнтр", дзе навучаюць усіх ахвотных, незалежна ад узросту...

— Пачыналася ўсё з падрыхтоўчага аддзялення для самых маленючых. Дзякуючы яму ў нас ніколі не было праблем з паступленнем: мы самі рыхтавалі-падбіралі будучых вучняў. І адразу прывучалі іх да выступленняў! Кампазітар Яўген Ларыёнаў арганізаваў з пачаткоўцаў нават ансамбль "Шумавічок", дзе граюць на ўсім, што шуміць-грыміць, але галоўнае — каб у такт. Гэты калектыв і ў філармоніі выступаў! Вялікім поспехам карыстаецца эстраднае аддзяленне, пастаноўка голасу. Таксама часта прыходзяць, да прыкладу, бабуля з унукам: "Вазьміце нас у першы клас разам". А чаму б і не? Бывае, так прыходзяць і бацькі, проста маладыя людзі. Кошты даволі даступныя: пры занятках два разы на тыдзень — 500 тысяч рублёў на месяц, калі адзін раз — удвая менш. Вучыцца можна ў любым узросце, вынік будзе, калі гэта дзеля чагосьці, — тое, што ў педагогіцы называюць матывацыяй, стымулам. Да ўсяго, такое навучанне прывучае іх да сумесных паходаў на канцэрты, у тэатр, яднае пакаленні...

Майстар-клас на тэму бізнесу

3 гэтага нумара "К" пачынае друкаваць своеасаблівыя майстар-класы ад паспяховых асоб у сферы культуры і шоу-бізнесу. Сёння ўласным досведам дзеліцца вядомы беларускі спявак Аляксандр Саладуха.

У маі 2006-га мы з жонкай Наталляй зарэгістраваліся як індывідуальныя прадпрыемальнікі, адкрылі рахунак у банку, атрымалі пячатку, займелі юрыдычны статус. А ўжо 20 кастрычніка таго ж года я выправіўся ў трэці па ліку гастрольны тур па Беларусі. З тых часоў выступленні ў мяне праходзяць без перапынкаў.

За гэты час — шэсць праграм, шэсць альбомаў. У 2010-м я вырашыў узяць усе стадыёны ды лядовыя палацы спорту краіны. Але, задумваючы ўсё гэта, усведамляў: ніхто мне поўныя трыбуны ды залы за прыгожыя вочы не збярэ, нават пры маёй — чаго хітраваць — пэўнай папулярнасці. І я сказаў сабе: "Саня, уключай галаву!" Прыйшла ідэя самому нешта зрабіць у гэтым кірунку, нарадзілася ўсім вядомая схема, па якой я і сёння дзейнічаю.

Спачатку тэлефаную адміністрацятарам канцэртнай пляцоўкі. "Добры дзень, вас турбуе спявак

Але, па-першае, гэта мае праблемы: хто ды як можа працаваць на Сашу Саладуху. Па-другое, такі занятак мне пакуль "у кайф". Мне цікава займацца і рэкламай уласных канцэртаў. У невялікіх гарадах дастаткова дзвюх-трох аб'яў у раённай газеце цягам двух-трох тыдняў ды інтэрв'ю, узятага па тэлефоне, якое выходзіць дзён за дзясць да выступлення. У гарадах больш буйных на мясцовае тэлебачанне высылаю рэкламны ролік, кліп, падключаецца радыё. Не так даўно з дапамогай сыноў стаў больш актыўна задзейнічаць у гэтых жа мэтах Інтэрнэт. Мне не сорамна мець зносіны з сеткавымі рэсурсамі, да якіх ставяцца па-рознаму, але ў якіх ёсць сталае і немаленькае кола чытачоў.

Апошнім часам мяне зацягнулі ў сваю тусоўку — людзей маладых, прасунутых — менеджары аднаго з мінскіх клубаў, у якім і сцэны, па сутнасці, няма, але і ў ім мне спяваць даспадобы. Ёта прыягвае ўвагу публікі, якая яшчэ год таму пра Саладуху і не ведала. Разам з мастаком займаюся дызайнам афіш, магу даць парадку фатографу. Натуральна, скругулёзна праглядаю па відэа свае выступленні, аналізую іх, адзначаю, дзе штосьці зрабіў не так...

Наш Прэзідэнт на адной з нарад сказаў, што кожны дырэктар на сва-

Механізм ста працэнтаў

Аляксандр Саладуха, — прадстаўляюся. — Хачу вам прапанаваць сваё выступленне 17 верасня. У вас вольны гэты дзень?" Як толькі мы дамаўляемся пра дату, у спісе гарці райвыканкамаў выбіраю патрэбны, тэлефаную ў прыёмную, тлумачу прычыну свайго звяроту і сакратар высылае мне заказным лістом пералік тэлефонаў усіх дырэктараў прадпрыемстваў горада ці раёна. Затым тэлефаную гэтым кіраўнікам: "Добры дзень, гэта спявак Аляксандр Саладуха. У мяне да вас пытанне: ці практыкуе ваша прадпрыемства набыццё білетаў па безнаўным разліку для сваіх супрацоўнікаў у якасці заахвочвання? Так? Тады, калі не цяжка, вазьміце ручку ды ліст паперы ды запішыце даныя: "17 верасня, Палац культуры, 19.00, Аляксандр Саладуха з новай праграмай "Вернае сэрца", кошт білетаў, кантактныя тэлефоны". І так — усім ды-

■ Вось кажуць, што культура наша фінансуецца сёння так сабе, — гэта праўда. Аднак і бізнес ідзе туды, дзе бачыць перспектыву і рух.

рэктарам усіх прадпрыемстваў горада альбо раёна. (Праца, вядома, няпростая, але вынік варты таго: на свае прапановы я атрымліваю 90-95 працэнтаў станоўчых адказаў.) А ад пляцоўкі прашу даць мне чалавека, на якога выводжу прадпрыемства, адкуль тэлефануюць ды замаўляюць, дапусцім, 100 білетаў. 90 працэнтаў выручкі ад канцэрта забіраю сабе, а 10 аддаю за арэнду пляцоўкі. Такім чынам праехаў за тры гады трыццаць найбуйнейшых арэн, пасля — чарга сярэдніх і малых гарадоў. У 2012 годзе я са сваёй камандай зарабіў 1 мільярд рублёў, у 2013-м ды 2014-м — па два мільярды, не будзе менш і сёлета.

Некаторыя дырэктары дзівяцца: "Чаму сам тэлефануе?" Разумею, што, з пункта гледжання сусветнага шоу-бізнесу, нават расійскага, тое, як я прасоўваю свае канцэрты, няправільна. Узначнага артыста, вядома, павінны быць у штаце людзі, у абавязкі якіх уваходзіць бы такі фронт працы.

Аляксандр САЛАДУХА.

Фота Сяргея ТРАФІЛАВА

ім месцы павінен стаць міністрам гандлю. І яшчэ Кіраўнік дзяржавы неяк казаў, што зараз цяжка час: хто ляжа, той не ўстане. Я лічу, што гэта тычыцца і культуры. Некаторых задавальняе жыццё ад зарплаты да зарплаты, маўляў, раз не плаціць добрыя грошы, то нічога і рабіць не будучы. У іх не дамы культуры, бо там цішыня стаіць і дзеці туды не ідуць. А ў іншых адбою няма ад ахвотных трапіць у гурткі, таму і супрацоўнікі не скардзяцца на свой матэрыяльны стан. У такіх людзей і трэба вучыцца, каб і сябе нармальна ўтрымліваць, і культуру беларускую развіваць.

Вось кажуць, што культура наша фінансуецца сёння так сабе, — гэта праўда. Аднак ёсць людзі бізнесу, якія дапамагалі мне, калі тое было неабходна, і сёння дапамагаюць. Але мяне, калі б я апусціўся, аказаўся бязвольным, яны нічога не зрабілі б. Бізнес ідзе туды, дзе бачыць перспектыву і рух. Калі ўстанова культуры выдумляе новыя праекты, актыўна заяўляе аб сабе, то і прыватнікі да яе пацягнуцца. Нават калі яна не надта прэзентабельная звонку, але ўнутры — парадак, падлога — вымытыя, чысціня — ідэальная, служачыя яе — акуратныя, то стаўленне будзе адпаведным. І адрамантуюць ды прэзентабельны выгляд нададуць!

Вера ў сябе на 100 працэнтаў ды "паханне" з раніцы да ночы — іншага шляху няма. Я многімі мудрымі выслоўямі кіруюся па жыцці, адно з іх: "Не бывае нявырашаных пытанняў — бывае нежаданне іх вырашаць". Чалавек можа ўсё...

Занатаваў Алег КЛІМАЎ

3 працягам...

Завяршаем знаёміць чытачоў з фрагментамі кнігі фалькларыста, лідара этна-трыа "Троіца" Івана Кірчука "Гарыць свечка ля алтара", выдадзенай летась. Першыя публікацыі з серыі — у №№ 3, 5, 7, 9, 11, 15 за 2015 год...

ланы. Я запаліў вогнішчы, паходні, а маленькія свечкі мігцелі па коле. Узяў валынку і заспяваў. Потым пацягнуліся дзяўчыны з тканінай.

Канцэрт прайшоў паводле плана. Чадзілі паходні, дымілі вогнішчы, і вачыма дзікіх звяркоў глядзелі на цёмны лес маленькія свечкі, схаваныя ў мох. Дзейства, маскі, тканіна закручвалі гледачоў. Мае песні-загаворы, песні-абярэгі гналі па спінах слухачоў мурашак. [...]

26 чэрвеня.

У 6:00 я ўжо піў чай.

Потым сон зваліў мяне ў кватэры, дзе былі раскіданы ўсе рэчы, увесь мокры рэквізіт і вільготная, як анучка, валынка. Яна выканала

Пра што мне піша неба

Т Э К С Т

Іван КІРЧУК, лідар этна-трыа "Троіца", выкладчык Інстытута культуры Беларусі і Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка

Іван Кірчук. "Дух манастыра".

15 чэрвеня.

[...] Калісьці на адзін з алтароў бацька прынёс маю кашульку і прасіў, каб Бог пакінуў мне жыццё. Прайшло паўстагоддзя. А як я пражыў гэтыя гады? Яны, як жгуты, як канаты, што скручаны са слёз, памылак, няўдач ды хвароб. Жыў бы добра, і не было б так сцята горла. Сэрца без грахоўных кайданаў білася б па-іншаму. Вось дзе праўда: мы самі "кавалі" свайго шчасця. На кавадле Лёсу і загартоўваешся, і молатам не адзін раз атрымаеш. Ды ржавееш дзе-небудзь у куце кузні, як непатрэбны, лішні кавалак металу, што аджыў сваё... [...]

24 чэрвеня.

[...] Арганізацыя фэсту адсутнічала: да месца выступлення мы дабіраліся на маршрутным таксі, потым з рэчамі і сумкамі ішлі каля трох кіламетраў. У лесе былі сучасныя прыгожыя пабудовы, крытая сцена і вылізаныя палянкі. Дзе збіраць кветкі? Дзе планаваць рытуальную паляну? Яшчэ і дождж імжэў...

Але ўсё атрымалася. Знайшлі паляну, разбілі лагэр. Нам дазволілі запаліць вогнішчы і далі дзесяць паходняў. Гадзіны дзве-тры рыхталіся. Я нават паказаў хлопцам некалькі практыкаванняў для дыхання і набору энергіі... [...]

Сцягнулі і народ пацягнуўся да рытуальнай па-

сваю місію, яе гукі страсянулі і шматгадовыя сосны, і курносыя яліны...

Але галоўнае — я вызначыўся з верай. Я — каталік, быў хрышчаны. І шмат гадоў мой кантакт з Усявышнім быў згублены. Проста не дацягваўся да Яго ні ў думках, ні ў просьбах, ні ў малітвах. Нас раздзялялі нейкія рытуалы, амулеты і іншыя тэксты, іншыя храмы. Цераз гэтыя пласты часу, ведаў, Усявышні, мажліва, мяне бачыў, але не чуў.

Цяпер я зразумеў адно: магу рабіць пастаноўкі, якія хачу. Браць розныя язычніцкія тэксты, паказваючы ўдзельнікам прыгажосць слова, старажытную веру ў магію, рытуалы і г.д. Хай яны нават нагадваюць сапраўдныя рытуалы і старажытныя святыя язычнікаў. Але сёння вера свая — каталіцкая. І яна павінна быць унутры. У маёй таямніцы, без выпінання... Цяпер трэба будзе шмат працаваць, каб аднавіць страчаную сувязь. Ёсць яшчэ пытанне па мностве праваслаўных ікон, якія акаляюць мяне дома. Але, думаю, усё гэта вырашыцца з Божай дапамогай.

Іншыя храмы, цэрквы, манастыры магу наведваць як турыст, які цікавіцца рэлігіяй іншых народаў. А Боская Энергія, Боская Сіла могуць быць са мной усюды і заўжды. Вось такія з'явіліся думкі... [...]

21 студзеня

На Хрышчэнне любавалася Дземідамі з буравой вышкі, якую, шукаючы нафту, паставілі на прагонах геалагі. Адсоль яна надзвычай прыгожая, бо прыбраная іскрыстым снегам і бачыцца ўся, разам, як на далоні. Цікава з вышыні разглядваць кожнае селішча паасобку: хаты, хлявы, дрэвы, сцэжкі... Яшчэ клаў сляды-ланцуг на снезе. Сустрэўся са сваім дубком. Спадзяваўся, што ўбачу яго ў жоўтым трапяткім лісці. Не, толькі на адной галінцы трапяталіся-калаціліся, як чалавек ад холаду.

Мне заўтра споўніцца трыццаць тры гады. Ужо багата. Гады ляцяць, а я марудна рухаюся. А прыходзіць і такое адчуванне — што сапраўднага, творчага руху зусім няма, хаця ці не штодня бываю на вакзале. Усё мітусня, а вось каб сур'ёзна, з душою...

І здароўе кульгае...

Колькі засталася? Каб ведаць, можна было б паспяшацца, задумаўся б... Ці, можа, "рукі ўгару"? Не, зда-

Фота да матэрыяла — Азгура

вацца не па мне, не той характар. Жыццё — змаганне, барацьба.

5 красавіка

Дома быў! У вёсцы роднай! Спачыў душою, хоць стаміўся, змучыўся ў дарозе.

Там кожнае імгненне — як кляновы сок.

Там гаварыць хацелася. Хадзіць людзей бачыць. Праўда, снег падаў на маладую траўку ў садзе, на дробныя брунькі яблыняў. Дзьмуў вецер халодны. Ды ўсё роўна спявалі птушкі, а сонейка, якое спрабавала прабіцца з-за хмар, усміхалася...

27 красавіка

Здарылася штосьці страшнае і непапраўнае. Глобальная катастрофа?! Але чаму людзям не кажуць пра гэта?

9 мая

Свята Перамогі. А сёння фронт і там, у Чарнобылі. У канцы красавіка на атамнай

У сваім дзённіку больш як чвэрць стагоддзя таму я запісаў: "...3 гадамі ўсё мацней і мацней пачынаеш усведамляць, што пакінуўшы родную вёску, ты асіраціў вялікую частку сваёй душы. Адарваўся ад Дземідоў, а да асфальту і гарадскога тлуму так і не прыстаў". Вось іншы запіс, якому дванаццаць гадоў: "А калі надыходзіць красавік, міжволі згадваецца Чарнобыль і ўсё тое, што здарылася дваццаць дзевяць гадоў таму, у ноч на 26 красавіка, не паддаецца майму нейкаму разуменню і тым больш апраўданню. Пякельнай ранай Чарнобыль па-ранейшаму баліць... Пэўна, і не толькі ў мяне... Згадаваць свае Дземіды, вяскоўцаў, дарогі, сады... Пакінутую хату..."

Разам з тым, у падзагалюку кнігі дзённікавых запісаў "Мае Дземіды" я закрэсліў словы "Сповідзь пакінутай вёскі", паправіўшы іх на "Дзённік пакінутай вёскі". Бо для мяне яе гісторыя не скончана, далёкая ад скону. І сёння прапаную зірнуць у нататкі аднаго з гадоў майго дзённіка — 1986-га...

Там кожнае імгненне — як кляновы сок

3 "Дзённіка пакінутай вёскі"

Т Э К С Т

Міхась ХАМЕЦ,
журналіст, фатограф

станцыі адбылася страшная катастрофа. Ёта вельмі блізка ад нашай Ельшчыны, родных Дземідоў... Людзі хвалююцца, гаворка толькі пра аварыю... Купляю газеты, чытаю ўсё, што пішацца пра Чарнобыль... Па ЦТ выступіў М.С. Гарбачоў... Аднак праўды ўсёй пакуль не ведаю.

26 мая

Невясёлы май. Хутка адцвілі яблыні. Зацвітаюць ліпы. Чаму так рана?

На душы важка, нібыта камень там, халодны і цяжкі. Нічога не радуе, а весялосць на вуліцах горада, на экране тэлевізара — як здзек з гора блізкіх людзей...

6 чэрвеня

Слёка неміласэрная. Багата езджу, да знямогі стамляюся. Быў і дома. Паныла, я ўжо

самотна. Штохвілінна ловіш сябе на думцы пра тое, што ўсё наваколле, такое зялёна-квяцістае — хворае, заражанае, толькі хваробы не відаць, і ад гэтага яшчэ больш тужліва, журботна...

25-га, чацвер

...Незразумелая і невытлумачальная туга на душы... Ад чаго? Што за прычына?

Гляжу на неба ў нізкіх, пашматаных хмарах, на далагляд, асветлены цьмяным сонцам і ўгадваю сябе: усміхніцеся, узрадуіцеся... Не, не адкуваецца душа, маўчыць трывожна і самотна.

Заўтра ў гэты самы час я ўжо

буду на вакзале, сяду ў вагон цягніка, які павязе да роднага дома, да маці. Можа, два дзянькі, што правяду там, напояць гаючымі лекамі, крыху ўзнімуць настрой ды жаданне жыць і радавацца. Хаця, што я кажу... Ёта мне трэба везці крыніцу чысціні ў край, які трапіў пад каўпак трагедыі.

29 чэрвеня

У халодную поўнач з надзелі на панядзелак вярнуўся ў Мінск. З дому — дадому...

З маркотнай тугой пакадаў вёску. Маці праводзіла да новай дарогі-гравійкі. Развіталіся. Пайшоў, а яна стаіць... Далекавата ўжо адышоў, а яна стаіць... І так мне горка, балюча стала ад таго, што зноў пакадаю яе, а яна застаецца тут адна, хворае.

У суботу разам хадзілі ў лес, прынеслі трохкі баравікоў. Накалоў дроў-чарнабаравікаў".

Бачыў зорнае неба. Людзі шмат гавораць аб трагедыі Чарнобыля.

"Грыбоў было — касой касі", — сказаў Коля Дайняк, калі на веласіпедзе дагнаў мяне ў калінніку.

Шчасце, калі ёсць ён, дом, дзе нарадзіўся, рос... Шчасце, калі ёсць маці.

2 верасня

І зноў трагедыя. У Чорным моры патануў параход "Адмірал Нахімаў". Загінула больш за 300 чалавек. Думкі толькі пра гэта... І пра Чарнобыль...

ФОТОФАКТ

"Смутак і мужнасць"

Сёння, 25 красавіка, на галоўнай плошчы ў вёсцы Парахонск Пінскага раёна Брэсцкай вобласці ўстаноўваць скульптуру "Смутак і мужнасць" мастака з раённага цэнтра Сяргея Жылёвіча. Аўтар працаваў над сваім творам — шасцітонным манументам з граніту — каля сямі месяцаў. Заказчыкам выступіла мясцовае ААТ "Парахонскае". Пад час апрацоўкі скульптурнага манумента, прысвечанага 70-годдзю Вялікай Перамогі, Сяргей Жылёвіч, сябра Беларускага саюза мастакоў, выкарыстаў, дарэчы, аж 30 дыяментавых дыскаў для рэзкі па граніце...

Аляксей Лебаў. 1945 г.

...Праз два тыдні пасля пахавання Глебава Марыя Захаруна атрымала ліст з Ленінграда ад Керзіна. Вось што ён пісаў: "...Любая і дарагая Маша Глебава! Даруйце, што так пачынаю ліст. Я, з аднаго боку, па старасці, забыў Ва-ша імя па бацьку, а з іншага, па маёй духоўнай блізкасці да Лёшы, мне хочацца перанесці тое цёплае пачуццё, якое я заўсёды адчуваў да яго, хаця мы і не перапісваліся, часткова і на Вас. Ваш ліст мяне глыбока ўзрушыў, а ліст Лёшы, атрыманы мною, калі яго ўжо не было, прымусіў горка плакаць... У гэтым лісце адбілася яго цнатлівае да-лікатнасць. Толькі паміраючы, ён прызнаўся мне ў сваіх глыбокіх пачуццях. І горыч страты пастараўся схаваць апошнім, цёплым пацалункам... Я ўсё жыццё спрабаваў навучыць людзей добра рабіць тое, да чаго сам толькі імкнуўся. Каля мяне прайшло вельмі шмат тых, хто хацеў стаць скульптарам, але вучняў маіх не набярэш, бадай, і дзясятка, і сярод іх Лёша быў самы родны ды блізкі..."

Барыс КРЭПАК

(Працяг. Пачатак у № 15.)

Што тут сказаць? Вельмі шчырыя лісты. Як нейкія замочныя шчыліны, праз якія можна пабачыць адкры-тыя і злучаныя сэрцы двух людзей, такіх блізкіх, родных і, відаць, вельмі адзіночкіх. Толькі аднаму з іх лёс падарыў дзевяноста шэсць гадоў жыцця; другому, незразумела, чаму, той жа лёс вызначыў толькі шэсць-дзясат. Вось так складана і мудра-геліста тасуецца калода чалавечых біяграфій...

Так, Лебаў лічыў, што керзінскія ўрокі — галоўнае, што зрабіла яго скульптарам: мастак пачынаецца з любові да жыцця — ад веткі, жывё-лы да чалавека. З уласнага досведу ведаў: не вывучыўшы форму дэта-лёва, нельга гаварыць пра агульны яе лад. Бо агульны лад у творы — вынік не схематызацыі, а падначалення дэталёвага аснову, якое пластыкай сваёй выяўляе патрэб-ную думку. Вучань жорсткага ака-дэміста, выдатнага знаўцы анатоміі і рысавальчыка Гуга Залемана, якога ўсе студэнты баяліся як агню, Керзін, па сутнасці, — найтрывалае звязно паміж высакароднымі трады-цыямі рэалізму ў рускай класічнай і беларускай савецкай скульптуры. Хаця я тады, яшчэ ў Ленінградзе, за-помніў адну яго дзіўную фразу, кіну-тую як бы між іншым: сапраўдная скульптура завяршылася пасля знік-нення антычнага свету... Тады я пад-умаў: а што Мікеланжэла, Данатэла, Фальканэ, Бурдэль, Радэн, Канёнкаў, Мухіна? Потым зразумеў: Керзін не вельмі іх цаніў па розных прычы-нах. Сяргея Канёнкава ён называў нецэнзурным словам, не мог дара-ваць яму "ганебныя ўцёкі" ў ЗША ў той час, калі маладой Савецкай рэспубліцы было асабліва цяжка. А пра манументальную кампазіцыю "Рабочы і калгасніца" казаў, што з падачы архітэктара Барыса Іафана "разумная і прабуная" Вера Мухіна "сцягнула" вобразную ідэю ў антыч-най скульптурнай групы "Тыраназабойцы" Крытыя і Несіёта, якая была ўзнята на афінскім Акрополі ў V ст. да н. э. Праўда, скульптара Данатэ-ла, "бацьку раняга Адраджэння", аўтара бронзавага Давіда і коннага манумента кандацьеру Гатамелаце, паважай, хаця і яго, і Мікеланджэ-ла лічыў "чыстымі паслядоўнікамі антычнасці". А французай прыліч-ваў да "занадта фармалістаў".

Ну, я трошкі адхіліўся ад тэмы, ха-ця нейкім чынам яна таксама звязана з унутраным светам натуры Аляксея Лебава, які ў шмат чым да канца жыцця падтрымліваў канцэп-туальныя ідэі і роздумы Керзіна аб прафесійных таямніцах мастацтва. Прытым падкрэслію, што як скульп-тар-практык Міхаіл Аркадзевіч нічога выдатнага не стварыў. Вузкаму асяродку спецыялістаў-мастацтвазна-наўцаў вядомы толькі некаторыя партрэтны дзеячы культуры, барэ-льеф "Памона, якая прышчэплівае яблыню", кампазіцыі "Шчаслівае юнацтва" і "Слава паўшым геро-ям". Нешта яшчэ. Аднак як выдат-нага педагога і арганізатара вучэ-бных працэсаў па ўплыве на творчую моладзь яго можна параўнаць, на-прыклад, з рускім Паўлам Чысця-

Аляксей Лебаў. "Францыск Скарына". 1954 г.

ковым, славенцам Антонам Ашбэ, венграм Шымонам Халошы...

Міхаіл Керзін: "Нягледзячы на тое, што Лёша вучыўся ў мяне толькі ў мастацкім тэхнікуме і нават адукацыю не скончыў, ён у майстэр-стве быў не ніжэй за маіх вучняў, якія пасля тэхнікума яшчэ адолелі вышэйшую мастацкую ўстанову. Урэшце, тут здзіўляцца не даводзіцца. Знакаміты і праслаўлены Клот зусім нідзе не вучыўся, прынамсі, нікому з ягоных біёграфуў не ўдалося ўстанавіць, хто быў яго настаўнікам. Школа дае ўмовы, якія прыватным парадкам атрымаць немагчыма: памяшканне, аголеную натуру, рэ-гулярную працу над эцюдам. І тым не менш, надзеленыя талентам на-туры бог ведае якім шляхам усё гэта папаўняюць ды авалодваюць са-праўдным майстэрствам. Так і Лёша да канца 30-х гадоў быў ужо спелы мастак".

Трошкі папраўлю Міхаіла Арка-дзевіча. Сапраўды, Пётр Клот, аўтар легендарных "Утаймаваль-нікаў коней" на Анічкавым мосце

ў Пецярбургу, быў самавукам, але ўсё ж такі, калі стаў вольнаслухачом Акадэміі мастацтва, прайшоў пэ-ўную школу ў Івана Мартоса, Самуіла Гальберга і Барыса Арлоўскага — скульптараў, імёны якіх трывала ўвайшлі ў гісторыю рускага маста-цтва. А што да няскончанай адукацыі, дык і нашы беларускія класікі Заір Азгур ды Андрэй Бембель таксама не атрымалі дыпламаў, бо так не скончылі ні Віцебскі тэхнікум, ні вы-шэйшыя мастацкія ўстановы, у якіх працягвалі вучобу (Бембель — у Ле-нінградзе, Азгур — у Ленінградзе, Кі-еве і Тбілісі). Але гэта ў выніку ніякім чынам не адбілася на іх высокім прафесійным майстэрстве.

Творчы лёс Лебава ў 1920 — 30-я гады быў больш складаны і звлісты, чым у большасці ягоных калег-ра-веснікаў. На пачатку навучання на чацвёртым курсе знайшліся нядоб-разычліўцы, якія дакапаліся, што Лебаў яшчэ пры паступленні ўтаіў той факт, што яго бацька быў свята-ром, а гэта значыла: распаўсюджаў "опіум для народу". У 1920-я гады

барацьба савецкай улады з рэлігі-яй, як вядома, набыла асабліва вос-трыя формы.

Керзін успамінаў: "На савец-це педагогаў тэхнікума ўсе аднагалос-на вырашылі прасіць віцебскі Нар-камасветы не выключыць Лебава як цудоўнага, адоранага юнака. Новы дырэктар Віталь Вольскі (ён змяніў на гэтай стаўдзе Керзіна. — **Б.К.**) — чалавек культурны, па пра-фесіі літаратар — быў рады, калі з Наркамасветы прыйшло рашэнне аб замене выключэння строгай вы-мовай. Здавалася, справа была ўла-джана. Лёша зноў пачаў займацца ў тэхнікуме, ізноў стаў душой таварыс-тва, словам, ажыў..."

Аднак гісторыя з паходжаннем на гэтым не скончылася. Далей Кер-зін расказвае: "Лета ішло да фінішу. Лебаў стаў маркоціцца і нудзіцца смуткам па радзіме. Як я яго ні ўпрошваў не ездзіць да сябе ў Звя-ровічы, ён не ўцягваў ды паехаў. Паехаў на сваю пагібель. У той час у тэхнікуме, зрэшты, не толькі ў нас, але і ўсюды, працавалі атрады так званай "лёгкай кавалерыі". Дазнаў-шыся, што Лёша зноў уступіў у зносі-ны са сваімі "загананымі" сваякамі, "кавалерысты" зноў далі ход спра-ве. Вольскі быў вымушаны пакінуць тэхнікум, на яго месца з'явіўся нехта з лазнева-пральнага трэста. Савет тэхнікума не адважыўся ў другі раз прасіць за Лебава. Тады я напісаў у Наркамасветы ад свайго імя. Ад-каз на маё прашэнне затрымліваўся. Нервы Лёшы не вытрымалі: ён катэгарычна адмовіўся вяртацца ў тэхнікум..."

Але жыццё працягвалася... Трэ-ба было зарабляць на кавалак хле-ба, і Лебаў на пачатку 1930 года ў Віцебску знайшоў працу ў якасці бу-тафора ў Беларускай драматычным тэатры. Ён з павышанай адказнасцю рабіў розную скульптурную бута-форыю для тэатра. А калі аднойчы выканаў бліскучую групу з васьмі коней для адной з віцебскіх паста-новак, яго папулярнасць як маста-ка сярод трупы ды глядачоў пера-ўзышлася канані. І тут з Масквы ў Віцебск прыехаў у камандзіроўку нейкі адміністратар Маскоўскага мастацкага акадэмічнага тэатра імя Максіма Горкага (МХАТ-ІІ). Ён паба-чыў лебаўскіх коней і, усхваляваны талентам аўтара, упрасіў галоўна-га тэатра адпусціць Лебава на нейкі час у Маскву, каб адрастаўраваць у вядомым на ўвесь Савецкі Саюз тэ-атры вялікую бутафорскую статую багіні Мінервы для п'есы "Пётр І" Аляксея Талстога. А калі Лебаў вы-канаў работу на "выдатна", мас-

Аляксей Лебаў. Партрэт студэнці. 1939 г.

тацкі кіраўнік і галоўны рэжысёр тэатра Іван Бярсенёў угаварыў яго застацца ў штаце ў якасці загадчыка бутафорска-меблевага цэха. Аляк-сей Канстанцінавіч падумаў — і пагадзіўся з надзеяй, што ў Маскве будзе больш магчымасцей для за-нятку любімай скульптурай. І не памыліўся. Хаця б таму, што там ён пазнаёміўся са скульптарамі Верай Мухінай і Іванам Шадром, мастака-мі-пастаноўшчыкамі Уладзімірам Фаворскім ды Арыстархам Ленту-лавым, якія час ад часу супрацоў-нічалі з тэатрам, артыстамі Соф'яй Гіянцінтавай, Серафімай Бірман, Барысам Сушкевічам. Штатнай ра-боты было шмат: амаль да кожнага спектакля, пачынаючы ад "Знява-жаных і абражаных" (паводле Фё-дара Дастаеўскага) і заканчваючы "Дванаццатай ноччу" Уільяма Шэк-спіра, трэба было прыдумляць не-шта новенькае, свежанькае. Лебаў не любіў успамінаць сваё "бутафор-скае" жыццё, але з уласных буйных работ такога тыпу асабліва адзна-чаў тую самую рэстаўрацыю Мінер-вы. Праўда, п'еса апошнім разам была пастаўлена яшчэ да прыезду Лебава ў Маскву.

У кожную спрыяльную хвіліну Лебаў у сваім цэху ляпіў, кампана-ваў што хацеў, бо гліны і гіпсу было дастаткова. Вось пра гэту скульптар мог размаўляць доўга: як падчас да-памагала саветамі Вера Іванаўна Мухіна, як калі-нікалі кансультаваў Іван Дзмітрыевіч Шадр... Праводзіў гадзіны ў залах музеяў перад рабо-тамі мастакоў мінулага. Аднак пра самастойны маштабны скульптур-ны твор у тых маскоўскіх умовах за-ставалася толькі марыць...

Мінула амаль тры гады. Лебаў сумаваў без Беларусі. Але не рабіў захадаў, каб вярнуцца. Можна, пры-чына была ў боязі, што адстаў ад бе-ларускіх маладых калег? Вось Азгур, Бембель, Аляксандр Арлоў, Абрам Жораў, яго былыя калегі па тэхніку-ме, ужо працавалі самастойна і дэ-манстравалі творы на выстаўках, а ён усё — пачаткоўцам... І тут ізноў на гарызонце з'явіўся Керзін — ча-лавец, які заўсёды верыў у ягоны талент. Ён дамогся-такі пераезду Лебава ў Мінск. Праўда, спачатку Аляксей прыехаў у беларускую ста-ліцу — аглядзецца, што да чаго, і трошкі папрацаваць за кошт адпа-чынку ад работы ў МХАТ-ІІ. Але толькі праз год канчаткова астаяваў-ся ў Мінску, працуючы ў майстэрні Керзіна, які разам з Мацвеем Ма-нізерам узначальваў брыгаду скульптараў па афармленні інтэр'ера лангбардаўскага Дома Урада БССР.

І ўжо ў першай самастойнай ра-боце маладога Лебава — партрэце Міхаіла Фрунзэ — праявілася яго яркая творчая індывідуальнасць. Бюст Фрунзе ствараўся ў ансам-блі побач з аналагічнымі бюстамі іншых дзеячаў рэвалюцыі разца За-іра Азгура, Міхаіла Керзіна, Георгія Ізмайлава, Аляксандра Арлова, але лебаўскі, як зазначалі даследчыкі, з іншых "вылучаўся больш мяккай лі-рычнай трактоўкай вобраза героя-рэвалюцыянера". Ну, яшчэ паводле эскіза Манізера Лебаў прыняў удзел у выкананні рэльефа "Кастрычнік у Беларусі" — таксама для Дома Ура-да. Але гэта так, для "размінкі паль-цаў". Наступным буйным творам Лебава стаў праект помніка ў гонар вывалення Савецкай Беларусі ад белапалкаў для горада Барыса-ва. Вось дзе спатрэбілася ўмельства працаваць з натуры, якога так па-трабаваў Керзін! Тым больш, што ў аснове кампазіцыі — конная статуя! У цэнтры — баец са сцягам на кані, па баках — узброеныя партыза-ны ды чырвонаармеец. Аб'ядна-ныя сюжэтная, фігуры глядзеліся і ў ансамблі, і кожная самастойна...

Працяг — у наступных нумарах "К".

МУЗЕІ

НАЦЫЯНАЛЬНЫ МАСТАЦКІ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, вул. Леніна, 20.

Тэл.: 327 45 62.

Экспазіцыі:

■ "Мастацтва Беларусі XII — XVIII стст."

■ "Мастацтва Беларусі XIX — пач. XX стст."

■ "Мастацтва Беларусі XX — пач. XXI стст."

■ "Мастацтва Расіі XVIII — пач. XX стст."

■ "Мастацтва краін Заходняй і Цэнтральнай Еўропы XVI — XX стст."

■ Рээкспазіцыя залы беларускага мастацтва 1940 — 1980-х гадоў **"Вайна і Перамога ў творчасці мастакоў XX стагоддзя"** .

Выстаўкі:

■ Выстаўка **"Mater Dei.**

Іканаграфія аднаго кахання" — да 3 мая.

■ Выстаўка **"Вынаходніцты Да Вінчы"** — да 30 красавіка.

■ Выстаўка пейзажнага жывапісу рускай школы другой пал. XIX ст. **"Сучаснікі карыфеяў"** — да 8 чэрвеня.

Выстаўкі, прысвечаныя 80-годдзю Мітрапаліта Філарэта, ганаровага Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі:

■ **"Хрысціянства і хрысціяне ў творчасці рускіх і беларускіх мастакоў XIX стагоддзя"** — да 8 чэрвеня.

■ Выстаўка грэчаскага мастака Аляксандраса Каяса **"На святым Афоне"** — да 27 красавіка.

■ **"Ікананіс XVII — XVIII стст. са збору Яраслаўскага мастацкага музея"** — да 6 чэрвеня.

Філіялы Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь

МУЗЕЙ “ДОМ ВАНЬКОВІЧАЎ. КУЛЬТУРА І МАСТАЦТВА І-й ПАЛОВЫ XIX ст.”

г. Мінск, вул. Інтэрнацыянальная, 33а. Тэл.: 327 88 78.

Пастаянныя экспазіцыі:

■ "Інтэр'еры шляхецкай сядзібы".

■ "Жыццё і творчасць Валенція Ваньковіча".

■ "Сядзібны партрэт XVII — сяр. XIX стст."

Выстаўка:

■ **"Прарок свайго часу. Адам Міцкевіч. Ілюстрацыі і медалі"** — да 25 снежня.

МУЗЕЙ БЕЛАРУСКАГА НАРОДНАГА МАСТАЦТВА Ё В. РАЎБІЧЫ

Спарткомплекс “Раўбічы”, Мінскі раён. Тэл.: 507 44 69.

■ Пастаянная экспазіцыя.

■ Выстаўка твораў Вячаслава Дубінкі **"Я проста ў далёкай вандроўцы…"** (болыш за 30 мастацкіх сюжэтаў, выкананых у тэхніцы выцінанкі, з прыватнай калекцыі Таццяны Дубінка і фондаў Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі) — да 29 чэрвеня.

г. Мінск, вул. М.Багдановіча, 9А. Тэл.: 237 46 94.

■ Выстаўка **"Чароўныя матылькі"** — да 23 мая.

МУЗЕЙ ГІСТОРЫ БЕЛАРУСКАГА КІНО

г. Мінск, вул. Святрлова, 4. Тэл.: 327 10 75.

Экспазіцыя:

■ "Беларускі кінематограф як нацыянальная каштоўнасць".

Выстаўка:

■ **"Лятучая, гаручая, празрыстая: гісторыя промыслу і барацьбы з ім у Беларусі"** — 17 мая.

Кінапраграмы:

■ Рэтрапраграма да Міжнароднага дня смеху **"Смяёмся па-еўрапейску"** — да 29 красавіка.

■ Першая частка персанальнай рэтраспектывы **"Нью-ёркскі інтэлектуал: феномен Вудзі Алена"** — да 30 красавіка.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ГІСТАРЫЧНЫ МУЗЕЙ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

г. Мінск, пл. Парыжскай камуны, 1. Тэл./факс: 334 11 56.

■ **25 — “Пікавая дама”** (опера ў 2-х дзеях) П.Чайкоўскага.

■ **26 — “Шчаўкунок, або Яшчэ адна калядная гісторыя”** (балет у 2-х дзеях) П.Чайкоўскага.

■ **28 — “Турандот”** (опера ў 3-х дзеях) Дж.Пучыні.

■ **29 — “Жызэль, або Вілісы”** (балет у 2-х дзеях) А.Адана.

■ **29 — “Партрэты. Ізабэла**

Юр’ева”— Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

■ **30 — “Паляцы”** (опера ў 2-х дзеях) Р.Леанкавала.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.

■ **25, 26 — “Чайка”** А.Чэхава.

■ **29 — “Людзі на балоце”** І.Мележа.

■ **30 красавіка — “Чорная панна Нясвіжа”** А.Дударова.

■ **2 мая — “Пан Тадэвуш”** А.Міцкевіча.

Юр’ева”— Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

■ **30 — “Паляцы”** (опера ў 2-х дзеях) Р.Леанкавала.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.

■ **25, 26 — “Чайка”** А.Чэхава.

■ **29 — “Людзі на балоце”** І.Мележа.

■ **30 красавіка — “Чорная панна Нясвіжа”** А.Дударова.

■ **2 мая — “Пан Тадэвуш”** А.Міцкевіча.

Юр’ева”— Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

■ **30 — “Паляцы”** (опера ў 2-х дзеях) Р.Леанкавала.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.

■ **25, 26 — “Чайка”** А.Чэхава.

■ **29 — “Людзі на балоце”** І.Мележа.

■ **30 красавіка — “Чорная панна Нясвіжа”** А.Дударова.

■ **2 мая — “Пан Тадэвуш”** А.Міцкевіча.

Юр’ева”— Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

■ **30 — “Паляцы”** (опера ў 2-х дзеях) Р.Леанкавала.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.

■ **25, 26 — “Чайка”** А.Чэхава.

■ **29 — “Людзі на балоце”** І.Мележа.

■ **30 красавіка — “Чорная панна Нясвіжа”** А.Дударова.

■ **2 мая — “Пан Тадэвуш”** А.Міцкевіча.

Юр’ева”— Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

■ **30 — “Паляцы”** (опера ў 2-х дзеях) Р.Леанкавала.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.

■ **25, 26 — “Чайка”** А.Чэхава.

■ **29 — “Людзі на балоце”** І.Мележа.

■ **30 красавіка — “Чорная панна Нясвіжа”** А.Дударова.

■ **2 мая — “Пан Тадэвуш”** А.Міцкевіча.

Юр’ева”— Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

■ **30 — “Паляцы”** (опера ў 2-х дзеях) Р.Леанкавала.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.

■ **25, 26 — “Чайка”** А.Чэхава.

■ **29 — “Людзі на балоце”** І.Мележа.

■ **30 красавіка — “Чорная панна Нясвіжа”** А.Дударова.

■ **2 мая — “Пан Тадэвуш”** А.Міцкевіча.

Юр’ева”— Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

■ **30 — “Паляцы”** (опера ў 2-х дзеях) Р.Леанкавала.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.

■ **25, 26 — “Чайка”** А.Чэхава.

■ **29 — “Людзі на балоце”** І.Мележа.

■ **30 красавіка — “Чорная панна Нясвіжа”** А.Дударова.

■ **2 мая — “Пан Тадэвуш”** А.Міцкевіча.

Юр’ева”— Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

■ **30 — “Паляцы”** (опера ў 2-х дзеях) Р.Леанкавала.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.

■ **25, 26 — “Чайка”** А.Чэхава.

■ **29 — “Людзі на балоце”** І.Мележа.

■ **30 красавіка — “Чорная панна Нясвіжа”** А.Дударова.

■ **2 мая — “Пан Тадэвуш”** А.Міцкевіча.

Юр’ева”— Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

■ **30 — “Паляцы”** (опера ў 2-х дзеях) Р.Леанкавала.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.

■ **25, 26 — “Чайка”** А.Чэхава.

■ **29 — “Людзі на балоце”** І.Мележа.

■ **30 красавіка — “Чорная панна Нясвіжа”** А.Дударова.

■ **2 мая — “Пан Тадэвуш”** А.Міцкевіча.

Юр’ева”— Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

■ **30 — “Паляцы”** (опера ў 2-х дзеях) Р.Леанкавала.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.

■ **25, 26 — “Чайка”** А.Чэхава.

■ **29 — “Людзі на балоце”** І.Мележа.

■ **30 красавіка — “Чорная панна Нясвіжа”** А.Дударова.

■ **2 мая — “Пан Тадэвуш”** А.Міцкевіча.

Юр’ева”— Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

■ **30 — “Паляцы”** (опера ў 2-х дзеях) Р.Леанкавала.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.

■ **25, 26 — “Чайка”** А.Чэхава.

■ **29 — “Людзі на балоце”** І.Мележа.

■ **30 красавіка — “Чорная панна Нясвіжа”** А.Дударова.

■ **2 мая — “Пан Тадэвуш”** А.Міцкевіча.

Юр’ева”— Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

■ **30 — “Паляцы”** (опера ў 2-х дзеях) Р.Леанкавала.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.

■ **25, 26 — “Чайка”** А.Чэхава.

■ **29 — “Людзі на балоце”** І.Мележа.

■ **30 красавіка — “Чорная панна Нясвіжа”** А.Дударова.

■ **2 мая — “Пан Тадэвуш”** А.Міцкевіча.

Юр’ева”— Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

■ **30 — “Паляцы”** (опера ў 2-х дзеях) Р.Леанкавала.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.

■ **25, 26 — “Чайка”** А.Чэхава.

■ **29 — “Людзі на балоце”** І.Мележа.

■ **30 красавіка — “Чорная панна Нясвіжа”** А.Дударова.

■ **2 мая — “Пан Тадэвуш”** А.Міцкевіча.

Юр’ева”— Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

■ **30 — “Паляцы”** (опера ў 2-х дзеях) Р.Леанкавала.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.

■ **25, 26 — “Чайка”** А.Чэхава.

■ **29 — “Людзі на балоце”** І.Мележа.

■ **30 красавіка — “Чорная панна Нясвіжа”** А.Дударова.

■ **2 мая — “Пан Тадэвуш”** А.Міцкевіча.

Юр’ева”— Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

■ **30 — “Паляцы”** (опера ў 2-х дзеях) Р.Леанкавала.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.

■ **25, 26 — “Чайка”** А.Чэхава.

■ **29 — “Людзі на балоце”** І.Мележа.

■ **30 красавіка — “Чорная панна Нясвіжа”** А.Дударова.

■ **2 мая — “Пан Тадэвуш”** А.Міцкевіча.

Юр’ева”— Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

■ **30 — “Паляцы”** (опера ў 2-х дзеях) Р.Леанкавала.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.

■ **25, 26 — “Чайка”** А.Чэхава.

■ **29 — “Людзі на балоце”** І.Мележа.

■ **30 красавіка — “Чорная панна Нясвіжа”** А.Дударова.

■ **2 мая — “Пан Тадэвуш”** А.Міцкевіча.

Юр’ева”— Музычныя вечары ў Вялікім (Камерная зала імя Л.П. Александроўскай).

■ **30 — “Паляцы”** (опера ў 2-х дзеях) Р.Леанкавала.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ АКАДЭМІЧНЫ ТЭАТР ІМЯ ЯНКІ КУПАЛЫ

г. Мінск, вул. Энгельса, 7. Тэл./факс: 327 60 81.

■ **25, 26 — “Чайка”** А.Чэхава.

■ **29 — “Людзі на балоце”** І.Мележа.

■ **30 красавіка — “Чорная панна Нясвіжа”** А.Дударова.

■ **2 мая — “Пан Тадэвуш”** А.Міц